

Jesucristo besecúú'cãrãrẽ Espíritu Santu weetamu'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Luca ojacu niwĩ. Cũ Jesucristo besecúú'cãrã na weeseti'quere ojacu niwĩ. A'ti pũrĩ Jesú cũ bu'erãrẽ “Tojo weeguti” ní'caronojõta Espíritu Santure o'ócũ niwĩ nisere ojan'o. Tojo weerã cũ bu'erã Espíritu Santure cãorã Jesucristo ye quetire uiro marĩrõ Jerusalépũre, Judeapũre, Samariapũre, nipe'tiropũre werecusiacãrã niwã.

Luca a'ti pũrĩrẽ ojase ðaporo ni'cã pũrĩ Jesucristo catiri umũco cjase wereri pũrĩrẽ ojatojacu niwĩ. Tojo weero a'ti pũrĩ Jesucristore êjõpeonũ'cã'quere cũ ojanemoca pũrĩ ni'i. Pedrore, Pablöre na weeseti'quere ojayũ'rũnũ'cãno'o.

Espíritu Santu a'tiatjere Jesú wereyu'que ni'i

¹ Teófilo, mũ'urẽ ni'cã pũrĩ todũporopũre ojavũ. Ti pũrĩrẽ nipe'tise Jesú masãrẽ bu'e'quere, cũ tutuaro me'rã wee'õ'quere werewũ. Ne waro cũ bu'enũ'cã'quere, ² cũ bu'e yapada'reo'quere werewũ. Tojo nicã cũ ã'mũsepu mũjã'quere werewũ. Jesú ã'mũsepu mũjãse ðaporo cũ bu'erã cũ besecúú'cãrãrẽ dutiro cũucũ niwĩ na weeatjere. Espíritu Santu masise o'oro me'rã tere duticũ niwĩ. ³ Cũ wẽrĩ masãca be'ro pejetiri Jesú bajuacu niwĩ. Cuarenta numũrĩ bajuacu niwĩ narẽ. Tojo weerã cãrẽ ï'arã, “Marĩ ‘Wẽrĩa wa'ami’ ní'cũ catimi”, nicãrã niwã. Narẽ Õ'acũ nipe'tirã masã wiogũ nimi nise quetire werecu niwĩ.

⁴ Jesú na me'rã nígũ, ɯ'mũsepu mũjãti dũporo a'tiro nicu niwĩ:

—Musã Jerusalépu tojayá. Ne aperopu, ape macãpu wijaticã'ña. Yɯ'ɯ pacu musãrẽ todũporopu ní'caronojõta Espíritu Santure o'ódijogusami. Tojo weerã musã cãrẽ topu yucueya. Yɯ'ɯ musãrẽ tere weretojawu. ⁵Juã musãrẽ aco me'rã wãmeyecu niwĩ. Cũ tojo weecã, musã ña'arõ weeseti'quere du'u, bũjaweti dũcayucã, masã musãrẽ ñ'a-masĩcãrã niwã. Yɯ'ɯ pacu pũrĩcã cã'rõacã be'ro musãrẽ Espíritu Santure o'ódijogusami. Espíritu Santu musã me'rã ninu'cũcũsami, nicu niwĩ Jesú.

Jesure cũ pacu ɯ'mũsepu miimũjãa'que ni'i

⁶ Jesú cũ bu'erã me'rã nerẽcaterore cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Jesú, ñsã wioɣu, mu'ɯ romano masãrẽ wiorã nise dũcayugusari? ¿Dũcayu, judío masãrẽ wiorã sãrõgũsari? Marĩ ñecũ Davi, cũ macũ Salomó a'ti di'tacjãrãrẽ duticãrã niwã. ¿Na duti'caro weronojõ ni'cãrõacãrẽ judío masã tja apaturi dutirãsari? ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

⁷ Na sãrĩtiña'cã tu'ogũ, a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ marĩ pacu dia'cũ masĩsami. Cũ “Tojota wa'ato” nicã, tojota wa'arosa'a. A'te musã ye cjase niwe'e. ⁸Cã'rõacã be'ro marĩ pacu tutuasere o'ogusami musãrẽ. Espíritu Santu musã me'rã nicã, wãcũtutuase cuo, yé quetire masãrẽ wererã wa'arãsa'a. Jerusalécjãrãrẽ, Judea di'tacjãrãrẽ, Samaria di'tacjãrãrẽ, nipe'tiro a'ti ɯmũcopu nirãrẽ wererã wa'arãsa'a, nicu niwĩ Jesú cũ bu'erãrẽ.

⁹ Tojo ni weretojaca be'ro cãrẽ cũ pacu miimũjãa wa'acũ niwĩ ɯ'mũsepu. Cũ mũjãacã, cũ bu'erã cãrẽ ñ'amorõsirutucãrã niwã. Na ñ'amorõsirutucã, o'mecurua cãrẽ tuubi'acã'caro niwũ. Tojo weerã cãrẽ ñ'anemoticãrã niwã majã. ¹⁰⁻¹¹ *Jesure* cũ pacu miimũjãáca be'ro cũ bu'erã cũ mũjãa'caro pe'e dia'cũ ñ'amorõnu'cũcãrã niwã.

Ne i'adu'uticārã niwã. Na to pe'e i'amorõnu'cũrĩ cura wãcũña marĩrõ na decopũ Õ'acũrẽ wereco'terã pũarã su'ti butise sãñarã bajuacãrã niwã.

—Musã Galileacjãrã ¿de'ro weerã tocã'rõ i'amorõnu'cũti? Jesú ni'cãrõacã ã'mũsepũ mũjãa'cũta a'ti nucũcãpũre apaturi a'tigusami tja. Musã cũrẽ mũjãacã i'a'caronojõta a'tigusami, nicãrã niwã Õ'acũrẽ wereco'terã.

Judare dũcayucjũre bese'que ni'i

¹² Jesure mũjãacã i'a'cũ ãrũgũ Olivo wãmeticjũ nicaro niwũ. Õ'acũrẽ wereco'terã narẽ Jesú apaturi a'tigusami tja nisere wérẽca be'ro cũrẽ i'atũo'cãrã Jerusalépũ da-jatojaacãrã niwã. Tigũ ãrũgũ ti macã pũ'toacã nicaro niwũ. ¹³ Jerusalépũre tojatarã, na cãjĩrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã. Ti wi'i casatiri wi'i nicaro niwũ. Ni'cã tucũ bu'ica tucũpũ sãjãa, dujicãrã niwã. A'ticũrã nicãrã niwã: Pedro, Santiago, Juã, André. ãpẽrã Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macũ, Simó celote curucjũ, Juda Santiago acabiji nicãrã niwã. ã'rã nipe'tirã nicãrã niwã ti tucũpũ nerẽsãjãtjãrã dujirã. ¹⁴ Ti tucũpũre ñubuerã na'irõ nerẽnu'cũcã'cãrã niwã. ãpẽrã na me'rã nerẽcãrã niwã. Jesú acabijirã, María Jesú paco, co me'rãcãrã numia nicãrã niwã. Na topũ nerẽ'cãrã ni'cãrõnojõ wãcũseticãrã niwã.

¹⁵ Ni'cã numũ Jesure ãjõpeorã nerẽcãrã niwã ti wi'ipũta tja. Ciento veinte wa'tero nicãrã niwã. Pedro na nerẽri cura wã'cãñ'cã, narẽ werecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

¹⁶ —Dũporopũ marĩ ñecũ Davi Espĩritu Santu cũ masĩse o'oro me'rã Judare wa'atjere ojamũ'tãcũ niwĩ. Õ'acũ ojaduti'que diacjũta wa'apũ. Judata i'owĩ Jesure ãpẽrãpũre. Tojo weerã na Jesure bu'iri da'rerãtirã ñe'e miawã. ¹⁷ Juda ãsã me'rãcãjũta nimiwĩ. Jesú cũ quẽ'rãrẽ masãrẽ bu'esere cũumiwĩ ãsãrẽ wee'caronojõta. ãsã

doce nimirã cũ me'rã. ¹⁸ Ūsã me'rã nimigũ, Jesure i'owĩ wiorãpure. Cũ Jesure wiorãrẽ i'o'que wapa na cãrẽ niyerure wapayecãrã niwã. Be'ro narẽ tere wiacã'cũ niwĩ cũ ña'arõ wee'que wapare. Niyeru cũ wia'que me'rã pa'ia wiorã di'ta cã'rõacã duucãrã niwã. Be'ro cũ basu pe'e buruque'a, cũ paaga tũ'rũste, cũ ɯ'tamisĩ nimirã wijaastea wa'acaro niwã. Tojo wee wẽrĩa wa'acũ niwĩ Juda. ¹⁹ Cũ tojo wa'asere nipe'tirã Jerusalécjãrã tu'ose'sacãrã niwã. “Tojo wee wẽrĩa wa'apũ”, ni ucjacãrã niwã. Na te niyeru me'rã duu'que di'tare wãmeyecãrã niwã “Dí cõ'áca di'ta.” Na ye me'rã nĩrõ, Acéldama tojo nĩrõ weesa'a.

²⁰ Pedro narẽ werenemocũ niwĩ:

—Dũporopũ Salmo wãmetiri pũrĩrẽ oja'cũ a'tiro ojacũ niwĩ:

Cũ ya wi'li masã marĩrĩ wi'li tojato.

Tore ne ni'cũ niticã'to.

A'te quẽ'rãrẽ a'tiro ojacũ niwĩ:

Cũ da'rase nimirã apĩpure wa'ato, ni ojacũ niwĩ.

»Salmo pũrĩ ni oja'caronojõta tojo wa'apũ Judare.

²¹⁻²² »Tojo weerã Juda dũcayugure beserũa'a. Marĩ beseacjũ ũsã me'rã sija'cũre, Juã Jesure wãmeyecã i'a'cũre beserũa'a. Nipe'tise Jesũ cũ wee'quere, téé cũ pacũ cãrẽ ɯ'musepũ miimũjãacã i'a'cũre beserũa'a. Cũ quẽ'rã ũsã weronojõta weregũ wa'agũsami Jesũ wẽrĩ'cũpũ masã'l-quere, ni werecũ niwĩ Pedro.

²³ Cũ tojo nicã tu'orã, ti tucũpũ nĩrã a'tiro wãmetirã pũarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ José wãmeticũ niwĩ. Cũrẽta ãpẽrã Justo, ãpẽrã Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Matía wãmeticũ niwĩ. ²⁴⁻²⁵ Tojo wee ti tucũpũ nĩrã Ō'acũrẽ a'tiro sãrĩcãrã niwã:

—Ō'acũ, nipe'tirã masã wãcũsere masĩ'i. Ni'cũ mũ'ũ besetopũ Juda dũcayucjũre. Tojo weegũ ũsãrẽ i'oña. ¿Nĩ'ĩ nisari? Juda mũ'ũ dutiro cũumi'quere du'ucã'mi

ña'arõpũ wa'agũ cũ catigũ añurõ weeti'que bu'iri, ni sêrĩcãrã niwã.

²⁶ Na tojo ni Õ'acũrẽ sêrĩtoja, pua pe ùtãpe Matía, Barsabá na wãmerẽ ojacãrã niwã. ¿Ni'í Õ'acũ bese'cu niti? nírã, pi'ipũ sãa, ni'cã pe mii ï'acãrã niwã. Matía wãme ojaõ'o'que nicaro niwũ.

—Jãa, ã'rĩ Matía Juda dũcayucjũ nigũsami. Cũ ãpẽrã once me'rã Jesucristo ye quetire weregũ wa'agusami, nicãrã niwã ti pere mii ï'arã.

2

Espíritu Santu dijata'que ni'i

¹ Cincuenta nũmũrĩ Pascua wa'áca be'ro Pentecosté wãmetiri bosenuũmũ wa'acaro niwũ. Ti bosenuũmũ nicã Jesure êjõpeorã apaturi todũporo na nérêca wi'ipũta tja nerêcãrã niwã. ² Ti wi'ipũ na nérêca be'ro wãcũña marĩrõ wĩ'rõ upũtu a'tiro weronojõ u'mũsepu busũ di-jaticaro niwũ. Ti wi'i bususe'sa wa'acaro niwũ. ³ Tojo wa'ari cura nánũcũ na dũpopa bu'ipũ pecame'e ùjũrĩ põ'rã ñe'merõ weronojõ bajuro pesacaro niwũ. ⁴ Espíritu Santure cuoyũ'ruacãrã niwã. Tojo weerã tutuaro me'rã cũ dutisere añurõ weecãrã niwã. Cũ weetamurõ me'rã apemasã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnũ'cãcãrã niwã.

⁵⁻⁸ Pentecosté bosenuũmũrẽ Jerusalépũre pãjãrã judío masã apeye di'tacjãrãpũ nerêcãrã niwã. Na êjõpeosetisere añurõ weeri masã nicãrã niwã. Espíritu Santu tutuaro o'ono'cãrã ucũcã tũ'orã, ã'rã na tiropũ wa'acãrã niwã. Wa'a, na yere ucũcã tũ'orã, tũ'omarĩa wa'acãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rã marĩ yere ucũrã a'ti di'ta Galileacjãrã nima. ¿De'ro weerã a'tocjãrã nimirã, marĩ yere añurõ ucũti? ni a'merĩ sêrĩtiña'cãrã niwã. ⁹ Marĩ apesecjãrã, Elãcjãrã, Mesopotamiacjãrã ni'i. ãpẽrã Judeacjãrã, Capadociacjãrã,

Pontocjārā, Asiaccjārā ni'i. ¹⁰ Āpērā Frigiaccjārā, Panfil-iacjārā, Egiptocjārā, Libia di'ta Cirene wāmetiri macā pu'tocjārā ni'i a'ti macāpure. Romaccjārā bosenuṁ etama a'topure. Na ni'cārērā judío masā nima. Āpērā judío masā nitimirā, judío masā weronojō ējōpeosetirā na quērā a'topure nima. ¹¹ Āpērā Cretaccjārā, Arabiaccjārā nima. Marī apesecjārā dia'cū nimirā, marī ye ucūse me'rā tu'orā wee'e Ō'acū cū añuse wee'quere, nicārā niwā. ¹² Nipe'tirā na yere ucūcā tu'orā, tu'omarīa wa'acārā niwā. —¿De'ro weero tojo wa'ati? nicārā niwā.

¹³ Ni'cārērā Espíritu Santu tutuaro o'ono'cārārē bujicā'cārā niwā.

—Na que'arā weepā, tojo ni ucūrā, nicārā niwā.

Pedro masārē were'que ni'i

¹⁴ Na tojo nicā tu'ogu, Pedro ti wi'ipṁ ní'cu wijaacu niwī sopepure. Cū me'rāccjārā Jesú besecū'cārā cū sirota sirutuwijaacārā niwā. Pedro nipe'tirā tu'oato nígu ṁpṁtu tutuaro me'rā ucūcu niwī:

—Yṁ acawererā, tojo nicā nipe'tirā Jerusalēpṁ nise-tirā, yṁ're añurō tu'oya. Mūsā “Na que'arā weema”, ni wācūapṁ. ¹⁵ Ūsā que'arā mejēta weepṁ. Ni'cārōacā ñamiacācure nueve ni'i. A'ti horare que'aya marī'i.

¹⁶ Mūsā ni'cārōacā tu'osere daporopṁ Joel wāmetigu Ō'acū ye queti weremū'tārī masū ojamū'tācu niwī. A'tiro ni ojacu niwī:

¹⁷⁻¹⁸ “A'ti turi pe'tise dūporo Espíritu Santure nipe'tirārē o'óguti”, nicu niwī Ō'acū.

“Espíritu Santure o'óca be'ro mūsā pō'rā ṁṁa, numia masārē wererāsama yé quetire.

Bucurā, ma'mapjiare na quē'erōpṁ ī'ogūsa'a be'ropṁ wa'atjere.

Yṁ dutiro weerārē Espíritu Santure o'ógusa'a.

Na quē'rā yé cjase quetire masārē wererāsama.

¹⁹ A'ti di'tare, ɯ'musepɹe mejēcā bajuse ĩ'ogūsa'a.

Tojo wa'aro dí, pecame'e, o'me bajarosa'a.

²⁰ ʘmɯco quē'rā na'itĩ'a wa'arosa'a.

Tojo wa'acā, mujĩpũ ɯmɯcocjũ bajutigusami.

Mujĩpũ ñamicjũ quē'rā sō'agũ wa'agusami.

Dí weronojō sō'agūsami.

Masārē yɯ'rɯo'cɯ cũ apaturi a'tiatji dɯporo tojo wa'arosa'a.

Cũ a'tigu, wiopesase me'rā asistedijatigusami.

Mejō nirĩ nɯmɯ nisome.

²¹ No'ɔ yɯ'ure 'Ña'arō wee'quere acobojoya' nicā, narē acobojogusa'a.

Narē pecame'epɯ wa'abo'cārārē yɯ'rɯoguti", nicɯ niwĩ Ō'acũ, ni ojacɯ niwĩ Joel, ni wercɯ niwĩ Pedro Jerusalécjārā masārē.

²²⁻²³ Apeye narē Pedro a'tiro werenemocɯ niwĩ:

—Musā añurō tɯ'ɔya yɯ'u ucūsere. Ō'acũ marĩ pacɯ, Jesú Nazarecjūrē o'ócɯ niwĩ. Cũ me'rā cũ tutuasere ĩ'ocɯ niwĩ marĩrē. A'tere marĩ tiropɹe wee'owĩ. Tojo weerā cũ tojo wee'quere ĩ'atjārā, marĩ masĩ'i Jesucristo Ō'acũ o'ó'cɯta nicɯ niwĩ nisere. Dɯporopɯ marĩ pacɯ Ō'acũ "Yɯ'u macūrē masā ña'arā wējērāsama", ni masĩtojacɯ niwĩ. Tojo wa'atjere masīgũ, "Tojota wa'arosa'a", nicɯ niwĩ. Cūrē, marĩ pacɯ o'ó'cɯ nimicā, musā ña'arārē curusapɯ paabi'pe wējēdutiwɯ. ²⁴ Marĩ pacɯ tojo wa'áca be'ro Jesucristore cũ wērĩ'cɯpɹe masōcɯ niwĩ. Cũ wērĩdojaticɯ niwĩ. Masā wa'acɯ niwĩ. ²⁵ Dɯporopɯ wiogɯ Davi a'tiro ojamɯ'tácɯ niwĩ Jesú cũ ucúatjere:

Pacɯ, mɯ'urē ĩ'anu'cūcā'a.

Mɯ'u yɯ'u wiogɯ, yɯ'u me'rā ninu'cūcā'a.

Tojo weegɯ yɯ'u uiwe'e.

²⁶⁻²⁸ Yɯ'u ejeripō'rāpɹe pūrō e'catise me'rā ucũ'u.

Yu'ure cō'asome wērī'cārã nirõpũ.

Yu'u mũ'u macũ ña'ase moogũ upũ ne boasome.

Yu'u wērīca be'ro apaturi masãgũsa'a tja.

Tere yu'u masī'i.

Tojo weegu ne uise moogũsa'a.

Pūrõ e'catili mũ'urẽ ĩ'agũ, ni ojacu niwĩ Davi.

²⁹ »Yu'u acawererã, musãrẽ weresī'rīsa'a marĩ ñecũ Davi yere. Cũ wērīcu niwĩ. Cũ wērīcã, cūrẽ yaacãrã niwã. Cũ ya masãpe a'ti macãta ni'i. Marĩ masī'i, cũ basu pe'e cũ ye cjasere ojatipĩ. Apĩpũre ojagu weepĩ. ³⁰ Davi catigu, Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nicu niwĩ. Marĩ pacu Ô'acũ cūrẽ a'tiro ni werecu niwĩ: “Mũ'u pãrãmi nituriagupũ mũ'u duti'caro weronojõta a'ti di'tare dutigu nigũsami”, nicu niwĩ. ³¹⁻³² Cūrẽ Ô'acũ tojo ní'quere Davi weremu'tãcu niwĩ Jesú cũ masãtjere. “Cũ wērīgũsami. Wērĩ, maata masãgũsami. ãpẽrã wērī'cārã weronojõ wērĩdojasome. Cũ upũ boasome”, ni ojacu niwĩ Davi. Davi a'tiro oja'cu nimigũ, wērĩa wa'acu niwĩ. Cũ ya upũ boa wa'apã. A'tere tojo ní'gũ, Jesure wa'atje pe'ere ojayugu weepĩ. Jesure cũ pacu wērī'cupũre masõcu niwĩ. Marĩ ĩ'a'cãrã nitjãrã masī'i cũ masõ'quere. ³³ Cũ pacu cūrẽ u'musepu cũ tiro wiogu dujiri cūmurõpu miimujãcu niwĩ. Ô'acũ cũ toduporopũ ní'caronojõta cũ macūrẽ marĩrẽ Espiritu Santure o'óducticu niwĩ. Tojo weerã Espiritu Santu cũ weetamuse me'rã musã ye ucũsere ũsã ucũapũ. ³⁴⁻³⁵ Davi pe'e cũ upũ me'rã u'musepũre masãmujãatipĩ. Tojo weegu Jesú pe'ere wa'atjere ucũgũ weepĩ. Apeyere Jesucristore wa'atjere Davi a'tiro ojanemocu niwĩ tja:

Ô'acũ u'musepu nigũ cũ macūrẽ, yu'ure yu'rũoacjũre a'tiro nicu niwĩ:

“Yu'u tiro wiogu dujiri cūmurõpu dujigusa'a.

Mũ'u to dujicã, mũ'urẽ ĩ'atu'timi'cãrãrẽ narẽ ějõpeocã weeguti.”

Tojo nicu niwĩ yu'ure yu'rũoacjure Õ'acũ, ni ojacu niwĩ. Cũ a'tiro ojagu, Jesure ucũgũ weepĩ.

³⁶ »Tojo weerã musã judío masã nipe'tirã masĩña. Jesure, musã curusapu paabi'pe'cure Õ'acũ cūrēta marĩ wioḡu sōrōpĩ. Cũ Õ'acũ beseno'cuta nicã'miwĩ, ni werecu niwĩ Pedro.

³⁷ Cũ tojo nicã tu'orã, “Ûsã bu'iri cũosa'a”, ni wãcũcãrã niwã. Tojo weerã Pedore, ãpērã Jesú cũ besecúú'cãrãrē “Ûsã de'ro weerãsari?” ni sērĩtiña'cãrã niwã.

³⁸ Na tojo nicã, Pedro narẽ yu'ticu niwĩ:

—Bujaweti ducayuya musã ña'arõ weeseti'quere. Jesucristore ãjõpeo, wãmeyeno'ña. Musã a'tiro wéeca be'ro Õ'acũ acobojogusami ña'arõ weeseti'quere. Tojo nicã Espiritu Santure o'ógusami. Musã me'rã ninu'cũcũsami.

³⁹ Õ'acũ toduporopu ni'caronojõta musãrē, musã põ'rã nituriarãrē, aperocjãrãpũre Espiritu Santure o'ógusami. No'o nipe'tirã cũ beserãrē o'ógusami, ni werecu niwĩ Pedro.

⁴⁰ Cũ a'te dia'cũ wereticu niwĩ. Narẽ añurõ bosa, werecasanemocu niwĩ:

—A'ti di'tacjãrã Jesure wẽjẽ'cãrã ña'arã nima. Na ña'arõ wee'que wapa Õ'acũ bu'iri da'regusami. Na weronojõ niticã'ña. Musã Õ'acũrē acoboJose sērĩña. Tojo weecã, Õ'acũ bu'iri da'retigusami, ni werecu niwĩ Pedro.

Jesure ãjõpeori masã na weeseti'que ni'i

⁴¹ Pedro tojo ni werecã tu'orã, pãjãrã Jesucristore ãjõpeocãrã niwã. Cũrē ãjõpeocã ï'arã, be'ro Pedro quẽ'rã narẽ wãmeyecãrã niwã. Cũ tojo ni wérēca numũta i'tiati mil wa'tero masã ãjõpeocãrã niwã.

⁴² Æpērã toduporo Jesure ãjõpeo'cãrã me'rã na'irõ nerẽcãrã niwã. Pedro quẽ'rã na weresere añurõ tu'otu'sacãrã niwã. Na basu su'ori ba'a, Õ'acũrē ñbuenu'cũcã'cãrã niwã.

⁴³ Jesú cū besecúú'cārã cū wee'caronojõta masã dutitirãrẽ yu'rno, apeye peje wee'ocārã niwã. Na tojo weesere i'arã, masã nipe'tirã i'amarĩacārã niwã. ⁴⁴⁻⁴⁵ Jesure ãjõpeorã a'merĩ añurõ weetamucārã niwã. Peje cuorã na ye apeyenojõrẽ dua, te wapare ãpẽrã moorãrẽ ducawaacārã niwã. Tojo weerã nipe'tirã ni'cãrõnojõ cuoburocārã niwã. ⁴⁶ Umucorinucũ nipe'tirã ñubuerã wa'acārã niwã Õ'acũ wi'ipũ. Na ye wi'seripure e'catise me'rã a'merĩ su'ori ba'acārã niwã. ⁴⁷ Tojo Õ'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'cārã niwã. ãpẽrã quẽ'rã narẽ añurõ wãcũcārã niwã. Umucorinucũ Õ'acũ cũrẽ ãjõpeotimi'cãrãrẽ ãjõpeocã weecu niwĩ. Tojo weerã siape me'rã Jesure pãjãrã ãjõpeonemocārã niwã.

3

Pedro quẽ'rã sijamasĩtigũre sijacã wee'que ni'i

¹ Ni'cã nũmũ dajaritero be'ro tres nicã Pedro, Juã Õ'acũ wi'i pajiri wi'ipũ ñubuerã wa'acārã niwã. Ti wi'ipure umucorinucũ ti horata Õ'acũrẽ masã ñubuenu'cũcã'cārã niwã. ² Topũ na wa'asetirinucũ ni'cũ masũ wi'magũputa dojoriwi'i sijamasĩtigũ baja'cu dujicũ niwĩ. Õ'acũ wi'i sope pu'to ne sãjãarõ masã cũrẽ miaa dũpomujãcārã niwã. Ti sope wãmeticarõ niwũ Añurĩ Sope. Nipe'tirã sãjãarãncũrẽ niyeru sãrĩdujicũ niwĩ. ³ To na sãjãacã i'agũ, Pedro, Juãrẽ niyeru sãrĩcu niwĩ. ⁴ Cũ tojo sãrĩcã, na puarãputa cũrẽ i'acārã niwã. Pedro pe'e “i'aña ãsãrẽ”, nicũ niwĩ.

⁵ Cũ tojo nicãta, cũ narẽ pũrõ i'acũ niwĩ. “Yu'ũre niyeru, apeyenojõ o'orãtirã weesama”, ni wãcũcu nimiwĩ.

⁶ Pedro cũrẽ nicũ niwĩ:

—Yu'ũ niyeru moo'o. Moomigũta, mu'ũrẽ apeyenojõ añusere weetamugũti. Jesucristo Nazarecjũ tutuaro me'rã

mɯ'urē sijacã weeguti. ⁷ Tojo níngũta, cũ dujigũre di-acjũcamocãrē ñe'e, wejewã'cõnu'cõcɯ niwĩ. Cũ wejew-ã'cõcãta, maata cũ du'pocãrĩ añua wa'acɯ niwĩ.

⁸ Cũ sijamasĩtigɯ ní'cɯ wã'cãnu'cãgũta, bu'pumajã, si-janu'cãcɯ niwĩ. Tojo bu'puma sijagũta, Õ'acũ wi'ipɯ na me'rã sãjãacɯ niwĩ. Ti wi'ipɯ sãjãejagɯ, e'catise o'ocɯ niwĩ Õ'acũrē.

—Añu'u, Õ'acũ. Mɯ'u ni'cãrõacã yu'ure sijacã wee'e, nicɯ niwĩ.

⁹⁻¹⁰ Nipe'tirã Õ'acũ wi'ipɯ nirã cãrē ñ'amasĩcã'cãrã niwã.

—Sĩ'i sõ'o bu'puma sijagũ Õ'acũrē e'catise o'ogɯ Añurĩ Sopepɯ niyeru sērĩduji'cuta nimiba, nicãrã niwã. Cãrē ñ'amasĩ, be'ro ñ'amarĩa wa'acãrã niwã.

Salomó wãmetiri tucũ Pedro masãrē were'que ñi

¹¹ Sijamasĩtigɯ ní'cɯ Pedro que'rãrē ne du'usĩ'rĩticɯ niwĩ. Masã cãrē ñ'amarĩa, Pedro que'rã tiropɯ omasãjãacãrã niwã. To na nerẽrõ sope pu'to ti'aya marĩrĩ tucũ nicaro niwũ. Ti tucũ wãmeticaro niwũ Salomó tucũ.

¹² Pedro masã cũ tiro omasãjãacã ñ'agũ, narē a'tiro nicɯ niwĩ:

—¿De'ro weerã musã tocã'rõ ñ'amarĩati? ¿De'ro weerã musã ãsãrē pũrõ ñ'ati? Musã ãsãrē “Na añurã nitjãrã, na tutuaro me'rã sijacã weema”, ¿niti? ¹³ Ñsã tutuaro mejẽta niapɯ. Jesú cũ tutuaro me'rã cũ sijamasĩtigɯ ní'cɯ sijami. Marĩ ñecũsumɯa Abrahã, Isaa, Jacob, ãpẽrã marĩ ñecũsumɯa na wiogɯ ní'cɯ nimi Õ'acũ u'musepu nigũ. Cũta tja “Yu'u macũ añuyũ'ruagu nimi” ni, tutu-asere ñ'oami. Cũ macũta ã'rĩ sijamasĩtigɯ ní'cũre sijacã weemi. Cãrẽta musã wiorãrē o'owɯ. Pilato ñ'orõ musã cãrē uatiwɯ. Cũ “Cãrē du'uguti wee'e” nimicã, musã “Du'uticã'ña”, niwũ. ¹⁴ Jesú añugũ ña'ase moogũ nimiwĩ. Cũ añugũ nimicã, musã cãrē teewɯ. Jesure du'uwiõdu-titiwɯ. Masũ ña'agũ masãrē wẽjẽgũ pe'ere du'udutiwɯ

Pilatore. ¹⁵ Jesú catise o'ogũ pe'ere wějědutiwũ. Cũ pacũ pũrĩcã cũ macãrẽ wěrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ. Cũ tojo wee'quere ãsã ĩ'awũ. ¹⁶ Jesúta cũ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtigũre sijacã weeami. Mũsã ĩ'amasĩgũta nimi cũ sijamasĩtigũ ní'cũ. Ësã Jesucristore ějõpeorã niyucã, cãrẽ yũ'rũoami mũsã ĩ'orõ. Ësã mejẽta cãrẽ yũ'rũoapũ.

¹⁷ »Yũ'ũ acawererã, mũsã Õ'acũ macũta nimi, ni tu'omasĩtĩjãrã, Jesure wějědutiwũ. Mũsã wiorã quẽ'rã mejãrõta weewã. ¹⁸ Dũporopũ Õ'acũ cũ ye queti weremũ'tãrĩ masã nipe'tirãrẽ a'tiro wereduticũ niwĩ: “‘Cristo yũ'ũ bese'cũ pi'etigũsami’, nicũ niwĩ Õ'acũ”, ni wereturiacãrã niwã. Mũsã Jesure wějẽcã, na tojo oja'caronojõta wa'awũ. ¹⁹ Mũsã ña'arõ weeseti'quere bũjawetiya. Bũjaweti dũcayuya. Õ'acũ ñaronojõ weeya. Tojo weecã, Õ'acũ mũsã ña'arõ wee'quere acobojogũsami. Acobojo, ejerisãjãcã weegũsami. ²⁰ Cũ bese'cũre o'ógũsami. Cũ tojo weecã, a'ti turipũre apaturi a'tigũsami tja. Cũ a'tiacjũ Jesucristo Õ'acũ bese'cũ nimi. ²¹ Dũporopũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã a'tiro ni wercãrã niwã: “Õ'acũ bese'cũ ñ'mũsepũ tojánígũsami yujupũ. Be'ro Õ'acũ a'ti turire dũcayugũsami cũ ne waropũ wee'caronojõta. Cũ tojo weeatji dũporo a'ti turipũre cũ macũ Jesucristore o'ógũsami.” ²² Dũporopũ Moisé Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ marĩ ñecũsumũarẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Be'ropũ marĩ wioğũ Õ'acũ ni'cũ cũ ye queti wereacjũre o'ógũsami. Cũ yũ'ũre o'ó'caro weronojõta cãrẽ o'ógũsami. Cũ quẽ'rã marĩ acaweregũ nigũsami. Mũsã nipe'tise cũ weresere tu'orã, añũrõ tere ějõpeoya. ²³ Cũ dutisere weesĩ'rĩtirãnojo wěrĩrãsama. Õ'acũ narẽ cõ'agũsami. Æpẽrã judío masã me'rã ne ninemosome majã”, nicũ niwĩ Moisé. ²⁴ Nipe'tirã dũporocjãrãpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã ni'cãrõcã wa'asere ojamũ'tãcãrã niwã. “Be'ropũ tojo wa'arosa'a”, ni ojacãrã

niwã. Ne waro Samue wãmetigu tere ojamu'tãcu niwĩ. Cũ be'rocjãrã quẽ'rã mejãrõta ojaburocãrã niwã.

²⁵ »Toduporopu marĩ ñecũ Abrahãrẽ Ô'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u pãrãmi nituriagu me'rã nipe'tirã a'ti di'-tacjãrãrẽ añurõ weeguti.” Abrahãrẽ Ô'acũ tojo ní'-quere ãpẽrã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã marĩ ñecũsumuarẽ wereturiacãrã niwã. Ô'acũ cũ dia'cũ mejõtare nigũ weetipĩ. Marĩ na pãrãmerã nituriarã nirã quẽ'rãrẽ tojota nigũ weepĩ. ²⁶ Cũ tojo ní'cuta marĩrẽ añurõ wéégũ, marĩ judío masãrẽ cũ macũ wẽrĩ'cupure masõ, o'ómũ'tãcu niwĩ. Marĩ ña'arõ weesere cõ'a, du'udutigũ tojo weecu niwĩ, nicu niwĩ Pedro.

4

Pedro, Juã wiorã tiropu na wa'a'que ni'i

¹ Pedro quẽ'rã na masãrẽ ucũrĩ cura pa'ia, apĩ Ô'acũ wi'i co'terã surara wiogu, ãpẽrã saduceo masã na tiropu wa'acãrã niwã. ² Wa'a, Pedro, Juã me'rã na masãrẽ bu'ese ye bu'iri pũrõ uacãrã niwã. Pedro pe'e a'tiro ni bu'ecu niwĩ:

—Ô'acũ cũ macũ Jesure wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Marĩ quẽ'rã wé'rica be'ro tojota masãrãsa'a, ni werecu niwĩ Pedro.

Saduceo masã ne ëjõpeoticãrã niwã masã wé'rica be'ro masãsere. Tojo weerã Pedro masãrẽ tojo nicã tu'orã, pũrõ uacãrã niwã. ³ Ua, Pedro, Juãrẽ ñe'e, bu'iri da'leri wi'ipũ sörõdoticãrã niwã. Narẽ ñe'ecã, ñamica'arũ nicaro niwũ. Tojo weerã ti umcoreta pa'ia wiorãpũre weresã-masĩticãrã niwã. Te ye bu'iri Pedro quẽ'rã ti ñamirẽ bu'iri da'leri wi'ipũta dujicã'cãrã niwã. ⁴ ãpẽrã Ô'acũ wi'ipũ na bu'esere tu'o'cãrã pãjãrã Jesure ëjõpeocãrã niwã. Toduporopu Jesure ëjõpeomũ'tã'cãrã me'rã nĩrã,

umua se'sarore ba'paqueocã, ni'cãmocusetiri mil nicãrã niwã.

⁵ Ape numu judío masã wiorã, ãpẽrã bucurã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã Jerusalêpure nerêcãrã niwã.

⁶ Na me'rã ãpẽrã quẽ'rã Anás pa'ia wiogu, apĩ Caifá, apĩ Juã, apĩ Alejandro, ãpẽrã pa'ia wiogu acawererã nerêcãrã niwã. ⁷ Nerêtoja, Pedro quẽ'rãrẽ na tiropu pijiwã'cãdu-ticãrã niwã. Na bu'iri da'reri wi'ipu ní'cãrã na tiro etacã ï'arã, “¿Noa dutiro me'rã musã ã'rĩ sijamasĩti'cure sijacã weeati?” ni sêrĩtiña'cãrã niwã.

⁸⁻⁹ Na sêrĩtiña'cã, Pedro Espíritu Santu tutuaro me'rã, cã weetamuse me'rã narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã judío masã wiorã, tojo nicã bucurã, ¿de'ro weerã weresãti ãsarẽ? ¿Musã “¿De'ro wee cãrẽ sijacã weeati?” ni sêrĩtiña'ti? ¹⁰ Yu'u musãrẽ nipe'tirãrẽ tere wereguti. Jesucristo Nazarecjũ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtimi'cu sijami. Musã cãrẽ Jesure curusapu paabi'pewu. Cũ pacu pũrĩcã cũ wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ. Cũ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtigu ní'cu sijami. ¹¹ Duporopu Jesure Ô'acũ ye queti oja'cu a'tiro ni ojamu'tãcu niwĩ: “Masã ãtã pjĩrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pjĩ na uatica pjĩrẽ cõ'arãsama. Na cõ'aca pjĩ me'rã ãpẽrã pe'e añurõ tutuari wi'i weerãsama.” A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e te oja'que. Musã Jesucristore uatiwu. Musã cãrẽ uatimicã, cũ pacu cũ wẽrĩ masãca be'ro wiogu sõrõcu niwĩ. ¹² A'ti turipure Jesucristo dia'cũ nimi marĩrẽ yu'ruogu. ãpẽrãpu marĩrẽ ne yu'ruomasĩtisama, nicu niwĩ Pedro.

¹³ Cũ tojo nicã tu'orã, wiorã tu'omarĩa wa'acãrã niwã. Na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Ã'rã mejõ nirã nima. Bu'e'cãrã mejêta nima. Na bu'eti'cãrã nimirã, añurõ masise, wãcũtutuase me'rã ucũma. Na tojo weecã, marĩ narẽ ï'amasĩ'i. ã'rã Jesú me'rã

ní'cārã nima, nicārã niwã. ¹⁴ Na yu'rũono'cu Pedro, Juã tiro nu'cũcã í'atjĩarã, wiorã ucũnemomasĩticārã niwã.

¹⁵⁻¹⁶ Be'ro Pedro quẽ'rãrẽ wiorã nerẽrĩ tucũpu ní'cãrãrẽ aperopu wijaaduticārã niwã yujupu. Na wijáaca be'ro na se'saro a'merĩ ucũcārã niwã:

—¿De'ro weerãsari marĩ ã'rãrẽ? Nipe'tirã Jerusalécjãrã na sijamasĩti'cũre yu'rũocã tu'ope'ticã'sama. Tojo weerã “Yu'rũotiama, tojo nima'acãrã weema”, marĩ narẽ nímasĩtisa'a. ¹⁷ Masã aperocjãrãpu tojo wa'a'quere tu'onemocã uatisa'a. Tojo weerã a'tiro nírã narẽ: “Jesú ye quetire ne ucũnemoticã'ña majã” nírã, nicārã niwã.

¹⁸ Ucũtojanu'cõ, Pedro, Juãrẽ pijisõrõcãrã niwã tja. Na, na tiropu etacã, “Ãpẽrãpũre Jesú ye quetire musã ne werenemoticã'ña” ni, duticārã niwã.

¹⁹⁻²⁰ Na tojo nicã tu'orã, Pedro quẽ'rã yu'ticārã niwã:

—Ûsã musã dutiro wéerã, Õ'acũ dutiro pe'ere weeti-bosa'a. ¿Noa dutiro weecã uasari Õ'acũ? Musã a'tere wãcũña. Ûsã í'a'quere, ùsã tu'o'quere weredu'umasĩti-sa'a, ni yu'ticārã niwã.

²¹ Na tojo nicã tu'orã, wiorã pe'e tutuaro me'rã uise o'osĩ'rĩrã, narẽ ninemocãrã niwã:

—Wereticã'ña. Musã Jesú ye quetire werenemocã, musãrẽ bu'iri da'rerãti, nicārã niwã. Narẽ maata bu'iri da'remasĩti, du'uwĩrõcã'cãrã niwã. Masã Õ'acũrẽ narẽ yu'rũo'quere e'catise o'ocã í'arã, tojo weecãrã niwã.

²² Na yu'rũono'cu cuarenta cũ'marĩ yu'rũro cuocu niwĩ.

Jesure ãjõpeorã na Õ'acũrẽ weetamuse sãrĩ'que ni'li

²³ Pedro, Juã topu ní'cãrã wijaa, na me'rãcjãrã nirĩ wi'ipu wa'acãrã niwã. Ti wi'ipu etarã, pa'ia wiorã, bucurã narẽ tojo ní'quere werecãrã niwã.

²⁴ Na tojo ni werecã tu'orã, nipe'tirã ti wi'ipu nírã ni'cãrõnojõ wãcũseti, Õ'acũrẽ sãrĩcãrã niwã:

—Ō'acũ, ũsã wioꝝu, mũ'u nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwũ. Ʋ'muse, maarĩ, nipe'tirã tepu nirãrẽ weecu niwũ. ²⁵ Dũporopu Espĩritu Santu wãcũse o'oro me'rã ũsã ñecũ Davire mũ'u macũ Jesure masã ña'arõ weeatjere mũ'u weremu'tãduticu niwũ. Davi mũ'u dutisere weegũ a'tiro nicu niwĩ:

Judío masã nitirã Ō'acũ cũ bese'cu me'rã Ʋputu uarãsama. Judío masã quẽ'rã Ō'acũ bese'cure ña'arõ weesĩ'rĩrãsama. Tojo wãcũmirã, ne põtẽosome.

²⁶ A'ti di'tacjãrã wiorã a'merĩ nerẽrãsama Ō'acũrẽ yu'rũnũ'cã, cũrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã.

Cũ bese'cu quẽ'rãrẽ tojota ña'arõ weesĩ'rĩrãsama.

Mũ'u tojo ni wereduticu niwũ ũsã ñecũ Davire.

²⁷ »Cũ tojo ni oja'caronojõta queoro wa'awu. A'ti macãpũre mũ'u macũ Jesú, mũ'u bese'cure wẽjẽrãtirã Herode, Poncio Pilato, ãpẽrã judío masã nitirã, judío masã me'rã a'merĩ nerẽwã. ²⁸ Tojo weerã wẽjẽcã'wã cũrẽ. Dũporopu mũ'u macũrẽ wẽjẽatjere masĩtojacu niwũ. “Tojo wa'arosa'a”, nicu niwũ. Mũ'u masĩ'quere yujuputa ni'cãrõacã weerã weema. ²⁹ Ō'acũ, ũsãrẽ pa'ia wiorã mũ'u macũ ye quetire weredutitiama. “Mũsã werẽcã, mũsãrẽ bu'ĩri da'rerãti”, niama. Na ũsãrẽ tojo nĩ'quere wãcũña. Mũ'u dutiro weesĩ'rĩsa'a. ũsãrẽ mũ'u tutuasere o'onemoña. ũsã mũ'u tutuase o'ocã, mũ'u macũ ye quetire ucũtutuarãsa'a. ³⁰ Mũ'u macũ Jesú tutuaro me'rã ũsãrẽ masã dutitirãrẽ yu'rũocã, apeye quẽ'rãrẽ weeĩ'ocã weeya. Mũ'u tojo weecã, masã mũ'u tutuasere ñarãsama, ni sãrĩcãrã niwã Ō'acũrẽ.

³¹ Na tojo ni sãrĩca be'ro na nirĩ wi'li a'meña'caro niwũ. Tojo wa'acã, ti wi'ĩpu nirã Espĩritu Santure cõoyu'rũacãrã niwã tja. Tojo weerã cũ weetamuse me'rã Jesú ye quetire uiro marĩrõ werẽcãrã niwã.

Jesure ẽjõpeorã na cõosere a'merĩ dũcawaa'que ni'i

³²⁻³³ Jesú besecúú'cārã tutuaro me'rã Jesú wērĩ'cũpũ masã'quere werenu'cũcã'cārã niwã. Õ'acũ narẽ pũrõ weetamucũ niwĩ. Nipe'tirã Jesure ãjõpeorã ni'cãrõnojõ wãcũsetibũrocãrã niwã. Na cõosere “Yé dia'cũ ni'i”, niticãrã niwã. Tojo weerã na cõosere a'merĩ dũcawaacãrã niwã. ³⁴⁻³⁵ Wi'seri, di'ta cõorã duacãrã niwã ãpẽrãpũre. Na dua'que wapare ñe'e, apeyenojõ moorãrẽ dũcawaadutirã Jesú cũ besecúú'cãrãrẽ o'ocãrã niwã. Jesú besecúú'cãrã tere ñe'e, apeyenojõ moorãrẽ dũcawaacãrã niwã. Tojo weerã pajasecõorã waro marĩcãrã niwã. Ni'cãrõnojõ cõobũrocãrã niwã.

³⁶ Ni'cũ Jesure ãjõpeogũ José wãmetigũ nicũ niwĩ. Levĩ ya curuacũ Chipre wãmetiri nũcãrõcjũ nicũ niwĩ. Jesú cũ besecúú'cãrã pe'e cũrẽ Bernabé pisucãrã niwã. Bernabé griego ye me'rã “Masãrẽ e'catise o'ogũ” nirõ weesa'a. ³⁷ Cũ di'ta cã'rõacã cõocũ niwĩ. Ti di'tare ãpẽrãrẽ duacũ niwĩ. Cũ dua'que wapare nipe'tiseputa Jesú besecúú'cãrãrẽ o'ope'ocã'cũ niwĩ.

—Marĩ me'rãcjãrã apeyenojõ moorãrẽ dũcawaaya, nicũ niwĩ.

5

Ananía, Safira na nisoo'que ni'i

¹ ãpẽrã Jesure ãjõpeorã Ananía wãmetigũ, cũ nũmo Safira Bernabé cũ wee'caronojõ weeticãrã niwã. Na quẽ'rã di'ta duacãrã niwã ãpẽrãpũre. ² Na dua'que wapare Jesú besecúú'cãrãrẽ o'ocũ niwĩ. Nipe'tise cũ niyeru ñe'e'quere o'ope'oticũ niwĩ. Apeyere cũ basu nũrõcã'cũ niwĩ. Na tojo wee'quere na se'saro pũarãta cũ nũmo me'rã masĩcãrã niwã. Pedrore niyerure o'ogũ, “Tocã'rõta wapayeama”, nisoo'cũ niwĩ.

³⁻⁴ Te niyerure ñe'egũ, Pedro cũrẽ nicũ niwĩ:

—Te di'ta mu'u ye di'ta niwũ. Te mu'u dua'que wapa mu'u ye niyeruta niapã. Mu'u no'lo o'osĩ'rĩrõ o'oboapã. Mu'u ùsã dia'cũrẽ nisoogu weewe'e. Tocã'rõta niyeru wapayeama nígũ, Espíritu Santure nisoogu wee'e. Mu'u tojo nisoocã, wãtĩ mu'urẽ sãjãyu'rũapĩ mu'u wãcũsepure, nicu niwĩ Pedro.

⁵ Tojo nicãta, Ananía buruque'a, wẽria wa'acu niwĩ. ãpẽrã tojo wa'acã tu'orã, urutu uicãrã niwã.

⁶ Be'ro cũ wẽrica be'ro ma'mapjia ti wi'ipu sãjãa, cũrẽ yaarã wa'arã, su'ti caseri me'rã oma, miiwijaacãrã niwã.

⁷ I'tia hora cũ wẽrica be'ro na nirĩ wi'ipu Safira cũ numo ní'co sãjãtaco niwõ tja. Co marãpu wẽrĩ'quere masĩtico niwõ.

⁸ Ti wi'ipu sãjãtacã, Pedro core sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Nirõta musãrẽ tocã'rõta niyeru wapayeati musã di'ta dua'que wapore? nicu niwĩ.

A'tiro ni yu'tico niwõ:

—Tocã'rõta niyeru wapayeama, co marãpu nisoocaronojõta nico niwõ.

⁹ Co tojo nicã, Pedro nicu niwĩ:

—Musã Espíritu Santu i'orõ nisoopu. Õ'acũ i'ati-sami ùsã tojo weecã, ¿ni wãcũmiati? Ni'cãrõacã mu'u marãpure yaarã eja'cãrã tojatarã weema. Mu'u quẽ'rã mu'u marãpu wa'a'caronojõta wẽrĩgõsa'a. Mu'u quẽ'rãrẽ yaarãsama mu'u marãpure yaa'caro weronojõta, nicu niwĩ Pedro.

¹⁰ Cũ tojo nicãta, co quẽ'rã buruque'a, wẽria wa'aco niwõ. Co marãpure yaarã eja'cãrã tojatarã, co wẽrĩ'copure bocaiejacãrã niwã. Náta tja core miaa, yaarã wa'acãrã niwã co marãpu mijirẽ yaa'caroputa tja. Na nisooque ye bu'iri wẽrĩcãrã niwã.

¹¹ Be'ro Ananía, Safirare tojo wa'a'quere tu'orã, nipe'tirã Jesure ëjõpeorã, ãpẽrã quẽ'rã urutu uicãrã niwã.

Pedro quẽ'rã Õ'acũ tutuaro me'rã na weeĩ'o'que ni'i
 12-15 Jesure ẽjõpeorã na'irõ Salomó wãmetiri tucũpũ
 nerẽnu'cũcã'cãrã niwã. Æpẽrã Jesure ẽjõpeotirã na
 me'rã ba'pãtiui nicãrã niwã. Narẽ ba'pãtiuimirã, Jesure
 ẽjõpeorãrẽ añurõ wãcũseticãrã niwã. Æpẽrã ɯmɯa, numia
 pãjãrã Jesure ẽjõpeonemocãrã niwã.

Jesú besecúú'cãrã masã wa'teropũre peje añuse
 weeĩ'ocãrã niwã. Dutitirãrẽ ɯr'ɯo, peje apeyenojõ
 weenemocãrã niwã. Na tojo weecã i'arã, pãjãrã dutitirãrẽ
 na tiro na nerẽrĩ tucũpũ miacãrã niwã. Masã ti tucũrẽ
 mu'muamũjãcãrã niwã. Æpẽrãrẽ tojo weerã ma'a tiropũ
 na cũñase me'rã cũucãrã niwã. Pedro na tiro ɯr'ɯagũ,
 narẽ ñapeocã ɯacãrã niwã. Æpẽrã cũ ñapeotimicã, “Cũ
 wãtĩquecũurõ me'rã ɯr'ɯrãsa'a”, ni wãcũcãrã niwã.
 16 Apeye macãrĩ Jerusalé sumuto nise macãrĩcãrã quẽ'rã
 ɯr'ɯodutirã dutitirãrẽ Jerusaléɯ miacãrã niwã. Wãtĩa
 sãjãno'cãrã quẽ'rãrẽ miacãrã niwã. Jesú besecúú'cãrã
 nipe'tirã masãrẽ ɯr'ɯocãrã niwã.

Pedro quẽ'rã bu'iri da'reri wi'ipũ duji'cãrã wijaa'que
 ni'i

17 Na tojo weecã tu'orã, pa'ia wiogũ, cũ me'rãcãrã
 saduceo masã Jesú besecúú'cãrãrẽ ɯorã, pũrõ uacãrã
 niwã. 18 Tojo weerã Jesú besecúú'cãrãrẽ ñe'le, bu'iri da'reri
 wi'ipũ miaa, sõrõcãrã niwã. 19 Wiorã narẽ tojo weemicã,
 ti ñamita Õ'acũrẽ wereco'tegũ ɯ'mũsecjũ na nirĩ tucũpũ
 bajuacũ niwĩ. Bajua, na wiorã bi'áca sopere pão, a'tiro
 nicũ niwĩ:

—Wijaaya. 20 Õ'acũ wi'ipũ masãrẽ wererã wa'aya.
 “Mũsã Jesure ẽjõpeorã, cũ me'rã catinu'cũrãsa'a”, ni
 werya narẽ, nicũ niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegũ.

21 Cũ tojo níca be'ro na bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cãrã wijaa
 wa'acãrã niwã. Ape nũmũ bo'reacã Õ'acũrẽ wereco'tegũ

ní'caronojõta Õ'acũ wi'ipũ wererã wa'acãrã niwã. Na topũ wereri cura pa'ia wiogũ, tojo nicã cũ me'rãcjãrã nipe'tirã judío masã wiorãrẽ nerẽduticãrã niwã. Na nerẽpe'tica be'ro surarare “Narẽ pijirã wa'aya marĩ ñamica'a bi'adũpo'cãrãrẽ”, nío'ocãrã niwã. Na wijaa'quere masĩticãrã niwã.

²² Na tojo nicã tũ'orã, surara narẽ pijirã wa'acãrã niwã na bi'adũpoca wi'ipũ. Ti wi'ipũ sãjãa, na níca tucũrẽ pão, ñ'acãrã nimiwã. Ne marĩcãrã niwã. Na marĩcã ñ'a, narẽ bocati, wiorãpũre wererã wa'acãrã niwã. ²³ Wiorã tiro eja, “Ne marĩama. Añurõ bi'ãca tucũ nimiapũ. Ti sope co'terã quẽ'rã añurõ co'temiama. Na tojo weemicã, ãsã ti sopere pão ñ'acã, ne ni'cũ marĩami”, ni wercãrã niwã surara wiorãpũre.

²⁴ Na tojo ni wercã tũ'orã, pa'ia wiorã, Õ'acũ wi' co'terã surara wiogũ pũrõ wãcũque'ticãrã niwã.

—¿De'ro wa'apariba narẽ? nicãrã niwã.

²⁵ Na wijaa'quere wãcũrĩ cura ni'cũ Õ'acũ wi'ipũ ní'cũ pa'ia wiorã tiropũ etagũ, narẽ wercũ niwĩ:

—Sõ'onícãrã bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cãrã Õ'acũ wi'ipũ masãrẽ bu'erã weeama, ni wercũ niwĩ.

²⁶ Cũ wercã tũ'orã, surara wiogũ ãpẽrã surara me'rã Jesú besecũú'cãrãrẽ ñe'erã wa'acãrã niwã. Narẽ ñe'erã, masã ãsãrẽ ãtãperi me'rã narẽ ma'írã doqueri ní'ã, ne mejẽcã weeticãrã niwã. ²⁷ Be'ro narẽ wiorã decopũ miaa, topũ sãjãejacã, pa'ia wiogũ narẽ nicũ niwĩ:

²⁸ —Ûsã mũsãrẽ Jesú ye quetire bu'edutitimiapũ. Tere “Bu'erã wa'aya”, ne nitiapũ. Ûsã mũsãrẽ tojo dutĩtomicã, nipe'tiropũ Jerusalépure mũsã bu'ese se'sa wa'a'a. Mũsã masãrẽ tojo ni bu'ecã, “Jesú na ye bu'irita wẽrĩpi”, ni wãcũrãsama ãsãrẽ. Na tojo ni wãcũcã ñarã weesa'a, nicũ niwĩ pa'ia wiogũ narẽ.

²⁹ Tojo nicāta, Pedro, āpērā cū me'rācjārā cūrē yu'ticārā niwā:

—Wiorā dutise yu'ruro Ō'acū ye pe'ere nemorō weerua'a. Ūsā mūsā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a.

³⁰ »Ō'acū marī ñecūsũmũa wioꝝ Jesú wērī'cũpũre, mūsā curusapũ paabi'pe wējēduti'cũre masōcũ niwī.

³¹ Masōtoja, u'mũsepũ cū tiro wioꝝ dujiri cūmurōpũ miimujācũ niwī. Cūrē topũ miimujāgũ, marīrē yu'rũo'cũre marī wioꝝ niato ni, sōrōcũ niwī. Tojo weegũ marī judío masārē marī ña'arō weeseti'quere bujaweticā, marīrē acobojogũsami. ³² Ūsā Ō'acū tojo wee'quere werecusari masā ni'i. Ūsā Espĩritu Santure cũoyurā, cū me'rā Ō'acū tutuasere wee'õapũ masārē. Nipe'tirā Ō'acū dutiro weerārē Espĩritu Santure o'ógũsami, ni werecārā niwā Pedro quē'rā.

³³ Cū tojo nicā tu'orā, wiorā pe'e ɸpũtu waro uacārā niwā.

—Ma. Ā'rārē wējērā marī, nicārā niwā.

Cū me'rācjārā wiorārē Gamalie were'que ni'i

³⁴ Ni'cū fariseo masũ Gamalie wāmetigũ wiorā me'rā na nerērōpũta nicũ niwī. Moisé oja'quere masārē bu'egũ nicũ niwī. Masā cūrē “Añugũ nimi”, ni wācũcārā niwā. Wiorā Jesú besecũú'cārārē na “Wējērā” nicā tu'ogũ, Gamalie wā'cānũ'cā, “Ā'rārē pijiwijaaniña yujupũ”, nicũ niwī. Āpērā wiorārē na tu'otiro apeyenojō wereguti nígũ, tojo nicũ niwī. ³⁵ Na wijáaca be'ro topũ nirá wiorārē a'tiro nicũ niwī:

—Añurō wācũña mūsā narē weesĩ'rĩsere. ³⁶ Ti nũmũpũre ni'cũ Teuda wāmetigũ “Yu'u wioꝝ ni'i”, ni wācũcũ nimiwī. Cuatrocientos masā cū bu'esere sirutucārā niwā. Be'ro cūrē āpērā wējēcõ'acā'cārā niwā. Cūrē wējēca be'ro cū me'rā nimi'cārā no'o

waro wa'astepe'tia wa'acārã niwã. Tojo wéeca be'ro cū bu'emique pe'tia wa'acaro niwū. ³⁷ Be'ro wioꝑꝑ masārē ba'paqueori cura apī Juda wāmetigꝑ Galileacjū nicꝑ niwī. Cū quē'rārē pājārã masã cū bu'esere sirutucārã nimiwã. Be'ro cūrē tja āpērã wējēcō'acārã niwã. Cūrē wējēca be'ro cū yarã nimi'cārã wa'astepe'tia wa'acārã niwã mejārōta tja. ³⁸ Yꝑꝑ tojo weegꝑ mꝑsārē tojo wa'a'quere were'e. Sōjã pūrīcārē ña'arō weeticã'ña. Narē du'ucã'ña. Na bu'ese na wācūse me'rã bu'ecã, pe'tia wa'arosa'a Teuda, Judare wa'a'caronojōta. ³⁹ Ō'acū dutiro me'rã na bu'ecã pūrīcārē, mꝑsã ne pōtēosome. Tojo weerã mꝑsã narē wējērã, Ō'acūrē yꝑ'rꝑꝑ'cārã weebosa'a. Tojo weerã du'uya narē, ni wercꝑ niwī Gamalie wiorārē.

⁴⁰ Cū tojo nisere tu'orã, “Jau. Ā'rī marīrē diacjūta ucūmi”, ni wācūcārã niwã. Be'ro Pedro quē'rārē pijiocārã niwã tja. Na topꝑ sājāejacã i'arã, wiorã surarare tārãdūtīcārã niwã. Tārãtoja, “Jesú ye quetire ne apaturi werenemotīcã'ña”, nicārã niwã. Nitoja, narē du'uwīrōcã'cārã niwã.

⁴¹ Na wiorã tiropꝑ ní'cārã wijaa, a'merī ucūcārã niwã:

—Ō'acū marīrē “Jesú ye quetire wereya” nicã, añu ni'i. Tojo weerã wiorã na tārãmicã, marī añurō e'catise me'rã ni'i, nicārã niwã.

⁴² Wiorã narē bu'edutitīmicã, Ō'acū wi'ipꝑ, wi'seripꝑ Jesú nipe'tirārē yꝑ'ꝑꝑꝑ nimi nisere bu'enu'cūcã'cārã niwã.

6

Jesú bese'cū'cārã narē weetamuajārē bese'que ni'i

¹ Be'ro siape me'rã pājārã waro judío masã Jesure ējōpeocārã niwã. Na me'rã ape di'tacjārã griego ye ucūrã nicārã niwã. Ti di'tacjārã waro pe'e Judeacjārã hebreo yere ucūcārã niwã. Na pājārã Jesure ējōpeonemorī cura

náta tja du'sasocãrã niwã ba'ase etise me'rã. Tojo weerã griego ye ucũrã hebreo ye ucũrãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Musã umucorinucũ ba'ase etirã, musã yarã wapewia numia pe'ere ba'ase pacase o'orã niapũ. Ũsã yarã numia pe'ere o'majãcã o'orã niapũ, nicãrã niwã.

² Na tere du'sasocã tu'orã, Jesú besecúú'cãrã nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ nerẽdutiãrã niwã. Nerẽtojaca be'ro narẽ a'tiro ni werẽcãrã niwã:

—Ũsã ba'ase etirã, Jesú ye queti pe'ere weretibosa'a. Ũsã tere weredu'ucã, ña'a nibosa'a. ³ Tojo weerã umua ba'ase etiajãrẽ musã wa'tero nirãrẽ beseya. Siete beseya añurõ masĩrãrẽ, Espĩritu Santu dutiro weenu'cũrãrẽ. Masã “Náta nima añurã” nino'rãrẽ beseya. Musã bes'e'cãrãrẽ ba'ase etirã sõrõno'rõsa'a. ⁴ Tojo weerã ũsã pe'le ñubueni'cũ, Jesú ye quetire bu'enu'cũcã'rãsa'a, nicãrã niwã.

⁵ Masã na tojo nicã tu'orã, “Añu'u majã”, ni wãcũcãrã niwã. Tere wãcũtoja, besecãrã niwã Estebare. Cũ añurõ Ő'acũrẽ ãjõpeogũ, Espĩritu Santu tutuasere cuoyu'rugũ nicu niwĩ. Æpẽrãrẽ mejãrõta cũ weronojõ nirãrẽ besecãrã niwã. Na a'tiro wãmeticãrã niwã: Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás Antioquiacjũ. Cũ judío masũ nitimigũ, na weronojõ ãjõpeosetigũ nicu niwĩ. Æ'rãrẽ besecãrã niwã.

⁶ Narẽ besetoja, “Æ'rãrẽ beseapu” ni, Jesú cũ besecúú'cãrã tiropũ miacãrã niwã. Narẽ na da'ratje cjasere sõrõrã, na dupopare ñapeo, Ő'acũrẽ sẽribosacãrã niwã.

⁷ To be'ro nipe'tiropũ Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwũ. Pãjãrã Jerusalécjãrã cũrẽ ãjõpeonemocãrã niwã. Pa'ia quẽ'rã pãjãrã ãjõpeocãrã niwã.

Estebare weresã, wiorã tiropũ cũrẽ mia'que ni'i

⁸ Estebare Õ'acũ añurõ weetamucũ niwĩ. Tojo weegu cũ Õ'acũ tutuaro me'rã pãjãrã dutitirãrẽ yu'rũo, peje añuse weel'onemocũ niwĩ masã wa'teropure.

⁹ Cũ tere weecã ï'arã, cũrẽ ãpẽrã judío masã ï'atu'ticãrã niwã. Cũrẽ ï'atu'tirã ni'cãrẽrã ni'cã wi'i judío masã nerẽrĩ wi'i Libertado wãmetiri curuacjãrã nicãrã niwã. Na ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terã wija'cãrã nicãrã niwã. ãpẽrã cũrẽ du'sasowã'cõrã Cireneçjãrã, Alejandríacjãrã, Cilicia di'tacjãrã, Asia di'tacjãrã na me'rã nicãrã niwã. ¹⁰ Cũrẽ na tojo weecã, Espíritu Santu cũ ucũcã, Estebare peje masise o'ocũ niwĩ. Tojo weerã na cũ me'rã ne ucũ põtẽoticãrã niwã.

¹¹ Be'ro na cũ me'rã ucũ põtẽoti, masã ï'atiropũ ãpẽrã masãrẽ niyeru wapaye, nisoodutio'ocãrã niwã:

—“Esteba marĩ ñecũ Moisé cũ duti'quere ña'arõ ucũami. Õ'acũ quẽ'rãrẽ ña'arõ ucũami”, ni wereya masãpũre, nicãrã niwã.

¹² Na wapaye nisoodutio'o'cãrã masãpũre wa'a, werecãrã niwã na ní'caronojõta. Tere werecã tu'orã, masã pe'le queoro ejõpeocãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã masã, ãpẽrã judío masã bũcũrã, Moisé oja'quere bu'eri masã Esteba me'rã pũrõ uacãrã niwã. Na uacã ï'arã, narẽ uarosãjãcã wee'cãrã maata cũrẽ ñe'le, pa'ia wiorã tiropũ miacãrã niwã. ¹³ Na tiropũ etarã, ãpẽrã masãrẽ mejãrõta nisoodutio'ocãrã niwã tja.

—Ã'rĩ Õ'acũ wi'i pajiri wi'ire ña'arõ ucũami. Moisé cũ duti'que quẽ'rãrẽ tojota niami. ¹⁴ Apeye “Jesú Nazareçjũ ti wi'i Õ'acũ wi'ire cõ'agũsami”, niami. “Moisé marĩrẽ weedutigũ cũu'que quẽ'rãrẽ dũcayugusami”, niami, nisoocãrã niwã wiorãrẽ.

¹⁵ Na tojo nicã tu'orã, wiorã Estebare pũrõ ï'acãrã niwã. Na cũrẽ ï'acã, cũ ya diapoasistea wa'acaro niwũ. Õ'acũrẽ

wereco'tegu ɯ'mu'secjũ weronojõ bajuri diapoa wa'acaro niwũ.

7

Esteba wiorãrẽ were'que ni'i

¹ Estebare na i'arĩ cura pa'ia wiogu sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'urẽ diacjũ nise me'rãta weresãti? nicu niwĩ.

² Cũ tojo nicã, Esteba yu'ticu niwĩ:

—Acawererã, yu'ure tu'oya. Õ'acũ añurõ asistegu, nipe'tise masiyu'ruagu marĩ ñecũ Abrahãrẽ ucũcu niwĩ Mesopotamia caldea masã nirõpu. Harã wãmetiri macãpu wa'ase dũporo cũrẽ ucũcu niwĩ. ³ A'tiro nicu niwĩ: “A'ti di'tare, mu'ɯ acawererãrẽ wijayá. Wa'aya yu'ɯ mu'urẽ di'ta wereatjopu”, nicu niwĩ. ⁴ Tojo nicã tu'ogu, cũ acawererã caldeo masã ye di'tapu ní'cu wija, Harãpu macãrĩ wa'acu niwĩ. Topu ni, be'ro Abrahã pacu wẽria wa'acu niwĩ. Cũ pacu wẽrica be'ro Õ'acũ cãrẽ wijaduticu niwĩ tja, a'ti di'ta Judea marĩ nirõrẽ a'tidutigu. ⁵ Cũ a'topu etacã, cũrẽ ne cã'rõacã di'ta o'oticu niwĩ yujupu. O'otimigũta, “Be'ropu mu'ɯ ye, mu'ɯ pãrãmerã nituriarã ye di'ta nirõsa'a”, nicu niwĩ. Õ'acũ tojo nícaterore Abrahã ne ni'cũ põ'rãmaricu niwĩ. ⁶ Õ'acũ cãrẽ apeye ninemocu niwĩ tja: “Mu'ɯ pãrãmerã nituriarã ape di'tapu nirãsama yujupu. Cuatrocientos cũ'marĩ ti di'tacjãrã peorã nirãsama. Narẽ da'raduti, tãrãperãsama. ⁷ Yu'ɯ narẽ tojo weecã, ti di'tacjãrãrẽ bu'iri da'regusa'a. Narẽ da'retoja, mu'ɯ pãrãmerã nituriarã ti di'tapu ní'cãrã wija, yu'ure a'topu ñubuepeorã a'tirãsama”, nicu niwĩ Õ'acũ. ⁸ Cũ tojo nica be'ro Abrahãrẽ a'tiro weeduticu niwĩ: “Nipe'tirã ɯmũarẽ na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña. Musã a'tiro wéerã, yu'ure i'orãsa'a musã ëjõpeosere”, nicu niwĩ Õ'acũ. Tojo weegu Abrahã cũ macũ Isaare ni'cã semana cũ bajuáca be'ro cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acu niwĩ. Isaa quẽ'ra

cũ macũ Jacore tojota weecu niwĩ. Jacob mejārõta weecu niwĩ cũ põ'rã docere. Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã, ni werecu niwĩ Esteba.

⁹⁻¹⁰ »Jacob põ'rã marĩ ñecũsumua na acabiji Joseré uorã, ãpẽrã masãrẽ da'racõ'teacũ niato nĩrã duacãrã niwã. ã'rã duu'cãrãta tja ãpẽrãpure Egiptocjãrãrẽ duaturiacãrã niwã. Na duãca be'ro cũ pi'etisetirinucũ Õ'acũ cãrẽ weetamunu'cũcã'cu niwĩ. Cãrẽ weetamugũ, peje masise o'ocũ niwĩ. Faraó Egipto di'ta wiogu cãrẽ tu'sayurucũ niwĩ. Tojo weegu cũ docacjũ wiogu sõrõcu niwĩ. Apeyere faraó cũ ya wi'i cjase da'rase wiogu sõrõcu niwĩ.

¹¹ »José topũ wiogu nĩrĩ cura nipe'tiro Egiptopure ba'ase pe'tia wa'acaro niwũ. Cũ acawererã, marĩ ñecũsumua nirõpũ Canaápũ quẽ'rãrẽ pe'tia wa'acaro niwũ. Te pe'tica be'ro masã te di'tapũ nĩrã upũtu ujaboacãrã niwã. Marĩ ñecũsumua Abrahã pãrãmerã quẽ'rãrẽ ne ba'ase marĩcaro niwũ. ¹²⁻¹³ Be'ro Jacob “Egiptopũ ba'ase duase niaporo” nicã tu'ogu, cũ põ'rãrẽ “Duurã wa'aya”, nío'ocũ niwĩ. Cũ tojo nicã tu'orã, Egiptopure ne wa'arã weecãrã niwã. Topũ eta, ba'ase duu, na ya wi'ipũ tja majãmitojati a'titicãrã niwã. Be'ro na te ba'ase na duu'quere ba'ape'o, apaturi duurã wa'acãrã niwã mejãrõpũta tja. Titare majã na etacã, José “Yũũ musã acabiji ni'i musã dua'cu”, ni werecu niwĩ cũ ma'misumuarẽ. Be'ro faraó quẽ'rã “ã'rã José ma'misumua niama” nicã tu'ocũ niwĩ. ¹⁴ To be'ro José cũ ma'misumua me'rã queti o'ócũ niwĩ cũ pacũpure. “Marĩ pacũ, nipe'tirã marĩ acawererã macãrĩ a'tiato a'topũ”, nío'ocũ niwĩ narẽ. Cũ acawererã pe'e setenta y cinco nicãrã niwã. ¹⁵ Cũ uocã tu'ogu, Jacob cũ põ'rã me'rã José tiropũ wa'arã, Egiptopure bu'acãrã niwã. Topũ níngũta, na pacũ Jacob wẽrĩa wa'acũ niwĩ. Cũ põ'rã marĩ ñecũsumua cũ weronojõta wẽrĩpe'tidija wa'acãrã niwã. ¹⁶ Be'ropũ na

õ'arirẽ yaarã wa'arã Siquem wãmetiri macãpũ miacãrã niwã. Abrahã cũ Hamor põ'rãrẽ ùtã tuti dúúca tutipũ cũ mijirẽ yaa'caropũta narẽ siosõrõcũuocãrã niwã.

¹⁷ »Õ'acũ todũporopũ Abrahãrẽ nicũ niwĩ: “Mũ'ũ pãrãmerã nituriarãpũ ape di'tapũ ní'cãrã a'ti di'ta Canaãpũ tojatirãsama tja.” Cũ tojo ní'que eja'tji dũporoacã Egiptopũ ní'ã, marĩ ñecũsumũa pãrãmerã pãjãrã masãputinemocãrã niwã. ¹⁸ Egiptopũre na nicã, apĩ wioꝑũ sãjãcũ niwĩ tja. Joseré dũporopũ wér'ica be'ro niyucã, ne masíticũ niwĩ. ¹⁹ Cũ marĩ ñecũsumũa pãjãrã na masãputicã ì'a, narẽ ña'abutiario weepesũ niwĩ. Na põ'rã ne bajua'cãrã mũuarẽ wér'iato ní'gũ aperopũ cõ'adutimũjãcũ niwĩ. ²⁰ Cũ narẽ tojo dutiri cura Moisé bajuacũ niwĩ. Cũ añubutiaguacã nicũ niwĩ. Cũ pacũsumũa ì'tiarã mujĩpũ na ya wi'ipũre cũrẽ masõcãrã niwã. ²¹ Be'ro na cũrẽ wẽjẽrĩ ní'ã, diapũ po'ocãrã niwã. Na po'óca be'ro Faraó macõ cũrẽ ì'abocaco niwõ. Ì'aboca, miimajãco niwõ co ya wi'ipũ. Topũ co macũrẽ weronjo cũrẽ masõco niwõ. ²² Cũ ti wi'ipũ bucũa, nipe'tise Egiptocjãrã na bu'esere bu'ecũ niwĩ. Cũ masise me'rã ucũ, nipe'tisere añurõ weecũ niwĩ.

²³ »Be'ro Moisé cuarenta cũ'marĩ cũogũ, cũ acawererã tiropũ sijagũ wa'acũ niwĩ. ²⁴ Topũ ejagũ, ni'cũ Egiptocjũ cũ acaweregure paacã ì'acũ niwĩ. Cũ tojo weecã ì'agũ, cũrẽ a'megũ, Egiptocjũrẽ paawẽjẽcã'cũ niwĩ. ²⁵ Cũ basu Moisé pe'e a'tiro ni wãcũcũ niwĩ: “Yũ'ũ me'rãta Õ'acũ yũ'ũ acawererãrẽ na a'ti di'tacjãrã peorã nisere wijacã weegũsami. Yũ'ũre na a'tere masĩsama”, ni wãcũcũ nimiwĩ. Cũ acawererã pe'e cũ weronjo wãcũticãrã niwã.

²⁶ »Ape numũ cũ na tiropũ wa'acũ niwĩ tja. Topũ ejagũ, ãpẽrã pũarã cũ acawererã a'mequẽcã ì'acũ niwĩ. Narẽ bosamigũ “Acawererã, tocã'rõta a'mequẽdu'uya. ¿De'ro

weerã tocã'rõ a'mequëti ni'cũ acawererã nimirã?" nicu niwĩ.

²⁷ »Cũ tojo nicã tu'ogu, apĩrẽ uputu paa'cu pe'e Moisére tuuquenu'cõcu niwĩ. “¿Noa mu'urẽ ãsã wiogu ‘Narẽ besegu wa'aya’, nío'oati? ²⁸ ¿Mu'u yu'ure wějēsĩ'rĩsari tja ñamica'a mu'u Egiptocjũrẽ wějē'caronojõta?” ni ye'sucu niwĩ.

²⁹ »Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé, ã'rã yu'ure tere masĩpe'titojasama nígu, uiwã'cã wa'acu niwĩ. Be'ro ape di'tapu Madiã wãmetiropu du'tiwã'cãcu niwĩ. Topu omocã du'te, nicã'cu niwĩ. Puarã umua põ'rãticu niwĩ.

³⁰ »Madiã di'tapure cuarenta cũ'marĩ nicu niwĩ. Cũ ticuse cũ'marĩ níca be'ro ni'cã numu yucu marĩrõ ãrũgũ Sinaí wãmeticju tiropu í'awã'cãcu niwĩ. Topu wa'acã, ni'cã siti yucúsi ãjũcã í'acu niwĩ. Ti pecame'e ãjũrĩ põ'rã decopu Õ'acũrẽ wereco'tegu weronojõ bajugu bajuacu niwĩ. ³¹ Cũ ti siti ãjũcã í'agũ, í'amarĩa wa'acu niwĩ. “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” ni, pu'toacãcure í'agũ wa'acu niwĩ. Pu'toacã ejacã, Õ'acũ ti me'e wa'teropu nigũ cũrẽ ucũcu niwĩ: ³² “Yu'u Õ'acũ ni'i. Mu'u ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob na wiogu ni'i”, nicu niwĩ. Tojo ucũcã tu'ogu, uputu ui, narãscacu niwĩ. Uigu, í'adu'ucã'cu niwĩ ti me'erẽ.

³³ »Be'ro cũrẽ ucũnemocu niwĩ tja: “Yu'u a'tota ni'i mu'u tirota. Tojo weegu mu'u sãñase sapatu tuweeya. Mu'u tere tuweegu, í'ogũsa'a yu'ure mu'u ejõpeosere. ³⁴ Yarã masã Egiptopu nirãrẽ na uputu pileticã í'apu. Na caricũcã tu'oapu. Tojo weegu mu'urẽ Egiptopu o'ógutigu wee'e tja narẽ yu'rũoacju”, ni werecu niwĩ Õ'acũ Moisére.

³⁵ »Ã'rĩ Moiséreta marĩ ñecũsumua teerã, a'tiro nicãrã niwã: “¿Noa mu'urẽ ãsã wiogu, ‘Narẽ besegu wa'aya’, nío'oati?” nicãrã niwã. Marĩ ñecũsumua tojo nimicã, Õ'acũ pe'e Moisére narẽ yu'rũoacju, narẽ dutiacju sõrõcu niwĩ. Pecame'e siti ãjũ'caro bajua'cuta Moisére

yur'uotamucü niwĩ marĩ ñecũsumuarẽ. ³⁶ Cũ Egiptopu nígũ, pajiri maa Aco sō'arĩ maapu nígũ, Õ'acũ tutuaro me'rã peje wee'locü niwĩ. Tojo weegu cü acawererã Egiptopu ní'cãrãrẽ apeye di'tapu sa'ori miiwijacü niwĩ. Cuarenta cã'marĩ yucü marĩrõ, masã marĩrõpu na wa'acã, Õ'acũ tutuaro me'rã wee'onu'cücã'cü niwĩ. ³⁷ Moiséta marĩ ñecũsumuarẽ a'tiro werecü niwĩ: “Õ'acũ be'ropu ni'cũ o'ógusami cü ye queti wereacjüre. Yur'ure o'ó'caro weronojõta cãrẽ o'ógusami. Cũ quẽ'rã marĩ acaweregu nigũsami”, nicü niwĩ. ³⁸ Marĩ ñecũsumua na yucü marĩrõpu nicã, Moisé na me'rã nicü niwĩ. Topu ãrũgũ Siná wãmeticjuru Õ'acũrẽ wereco'tegu bajua, cãrẽ were'quere narẽ wereturiacü niwĩ. Marĩ quẽ'rã cü wereturia'quepũreta cno'o. Te tojo ninu'cücã'rõsa'a. Ne pe'tisome.

³⁹ »Moisé tere weremicã, marĩ ñecũsumua ne ëjõpeoticãrã niwã. Na cü weresere tu'osĩ'rĩtirã, “Majãmitojaa wa'arãti Egiptopu tja”, ni wãcücãrã niwã. ⁴⁰ Tojo wãcũrã, Moisé apaturi cü ãrũgũpu mujãca be'ro cü ma'mi Aaró'rẽ a'tiro nicãrã niwã: “Sõ'onícü marĩrẽ Egiptopu ní'cãrãrẽ miiti'cü waro cuarenta numarĩ yur'u'cã cü bajutiro. ¿De'ro wa'apari cãrẽ? Marĩ ne masĩtisa'a.” Tojo weerã cü ma'mi Aaró'rẽ nicãrã niwã: “Ûsã ëjõpeoatje queosere yeebosaya. Marĩ duporo wuamũ'tãrãsama. Na marĩ wa'atji ma'arẽ i'orãsama”, nicãrã niwã. ⁴¹ Na tojo nicã tu'ogu, Aaró na duti'caronojõta ni'cũ wecü wĩ'magũ queose da'recü niwĩ. Be'ro cãrẽ ëjõpeorã, ecarãrẽ wẽjẽ ãjãamorõ, ñubuepeocãrã niwã. Tojo nicã na yee'cureta bosenumu wee, e'catipeocãrã niwã. ⁴² Na tojo weecã i'agũ, Õ'acũ na ñaro weeato nígũ na me'rã ní'cü cõ'acã'cü niwĩ. Tojo weerã na no'o ñaro ñocõarẽ, mujĩpũarẽ ëjõpeocãrã niwã. Tojo na wee'quere Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ni ojacãrã niwã:

Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ:

“Mũsã yu'u pe'ere yucu marĩrõpũre cuarenta cũ'marĩ nĩrã, ne ecarãrẽ wẽjẽ ñubuepeotiwũ.

⁴³ Apĩ Moloc wãmetigũ cũ queosere ãjõpeorã su'ti caseri wi'i me'rã yoowã'cãwũ.

Apĩ Refán ñocõawũ mũsã yee'cu quẽ'rãrẽ ãjõpeorã tojota weewũ.

Ã'rãrẽ mũsã basuta yee ãjõpeowũ.

Yu'u pe'ere ne ãjõpeotiwũ.

Mũsã yu'ure ãjõpeoti'que bu'iri ãpẽrã masãrẽ mũsãrẽ ñe'e miaduticã weegũti yoaro Babilonia wãmetiri macã yu'rũropũ”, nicu niwĩ Õ'acũ, ni ojacãrã niwã Õ'acũ ye queti wererã.

⁴⁴ Esteba wiorãrẽ werenemocu niwĩ apeye Õ'acũ wi'i cjasere:

—Marĩ ñecũsumũa na yucu marĩrõpũ nĩrã, ni'cã wi'i Õ'acũrẽ ñubuepeori wi'i, cũ diez duti'quere ñurõrĩ wi'ire cuocãrã niwã. Ti wi'i wa'icũrã caseri me'rã na wéeca wi'i nicaro niwũ. “Tojo bajuri wi'i weeya”, Õ'acũ cũ Moisére duti'caronojõta queoro weecãrã niwã. ⁴⁵ Na wérĩca be'ro ãpẽrã cuoturua sirutucãrã niwã ti wi'ire tja. No'o na wa'aro miamũjãcãrã niwã. Be'ro Josué Moisé wérĩca be'ro a'ti di'ta Canaápũ a'tigũ, narẽ ti wi'ire su'ori miiticu niwĩ. Na a'topũ a'ticã, Õ'acũ a'ti di'tacjãrãrẽ judío masã nitirãrẽ cõ'aõ'omũjãcu niwĩ. Na wa'awe'o'quepũre nicãrã niwã. Yoacã ti wi'ipũ Õ'acũrẽ ãjõpeocãrã niwã téé Davi cũ wiogũ sãjãca be'ropũ. ⁴⁶ Davi ape wi'i weesĩ'rĩmicu niwĩ. Õ'acũ tu'sayũ'rũano'gũ a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u yu'u ñecũ Jacob ãjõpeo'cu ni'i. Mu'ũrẽ añurĩ wi'i, pajiri wi'i weebosasĩ'rĩsa'a mu'u niatji wi'ire”, nicu niwĩ Õ'acũrẽ. Cũ tojo weesĩ'rĩ'cu nimigũ, ti wi'ire weeticu niwĩ. ⁴⁷ Cũ macũ Salomó pe'e weecu niwĩ ti wi'ire. ⁴⁸ Õ'acũ tutuayũ'rũgu ni'cã wi'i, masã wéeca wi'ipũ dia'cũ nímasĩtisami. Õ'acũ

ye queti weremu'tārī masū dūporocjūpū a'tiro ni ojacū niwī Ō'acū cū ucū'quere:

⁴⁹ “Yū'ū nipe'tiropū ni'i.

Ɔ'muse, a'ti di'ta yū'ū wee'quere yū'uta duti'i.

Tojo weegu yū'ū masā wéeca wi'ipū dia'cū nímasītisa'a.

⁵⁰ Yū'ū basuta nipe'tise a'tere weewū, nicū niwī Ō'acū”, ni ojacū niwī Ō'acū ye queti weremu'tārī masū.

⁵¹ Be'ro Esteba narē nicū niwī tja:

—Musā Ō'acū dutisere yū'rūnū'cāyū'rua'a. Cūrē masītirā weronojō cū weresere ne tu'osī'rīwe'e. Musā ñecūsūmua wee'caronojōta Espíritu Santu dutisere weesī'rīwe'e. ⁵² Na nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē pi'etise o'ocārā niwā. Āpērārē marirē yū'ruogu a'tiatjere weremu'tārārē wējēcā'cārā niwā. Na tojo nino'cureta cū a'ticā, musā āpērārē wia, cūrē wējēdutiwū. ⁵³ Musārē Ō'acū cūrē wereco'terā me'rā cū dutisere o'ócū niwī. Tere o'óno'cārā nimirā, musā yū'rūnū'cāyū'rua'a, ni tu'ticū niwī narē Esteba.

Estebare ũtāperi me'rā doquewējē'que ni'i

⁵⁴ Cū tojo nicā tu'orā, wiorā ũputū uayū'rua wa'acārā niwā. ⁵⁵ Esteba pe'e Espíritu Santure cūoyū'ruatjāgū, ũ'musepū ī'amorō, Ō'acū cū añurō asistegure ī'acū niwī. Jesú quē'rārē ī'acū niwī cū pacū diacjū pe'e nu'cūgūrē.

⁵⁶ Cū narē ī'agū, “Jāa, ī'aña. Ɔ'muse pāricā ī'a'a. Jesú, Ō'acū macū masū weronojō upatigu cū diacjū pe'e nu'cūgūrē ī'a'a”, nicū niwī Esteba.

⁵⁷⁻⁵⁸ Na cū tojo nicā tu'orā, ũputū caricū tu'osī'rītirā, o'meperi da'rabi'acārā niwā. Cū pū'to ni'cārō me'rā omaeja, ñe'e, cūrē miacārā niwā ti macā sumutopū. Cūrē doquewējērāti nírā, su'ti bu'icjase na sãña'quere tuwee, Saulo wāmetigure co'tedutirā o'ocārā niwā. Tere tuwee

o'otojanu'cõ, cã Estebare ùtãperi me'rã doquecãrã niwã.

⁵⁹ Na tojo weecã, Õ'acürẽ a'tiro ñubuecu niwĩ:

—Jesú, yu'u wioḡu, yu'u wẽriḡũti wee'e. Yu'u ejeripõ'rãrẽ ñe'eña, nicu niwĩ.

⁶⁰ Be'ro buḡque'a, pũrõ caricũrõ me'rã nicu niwĩ tja:

—Wioḡu, acobojoya ã'rãrẽ yu'ure na tojo weesere. Cũ tojo nıca be'ro wẽrĩa wa'acu niwĩ.

8

Saulo Jesure ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weenu'cã'que ni'i

¹⁻² Saulo na Estebare doquewẽjẽcã i'agũ, “Añurõ wéerã, tojo weeama”, ni wãcũcu niwĩ. ãpẽrã umua Õ'acürẽ ẽjõpeori masã Estebare yaacãrã niwã. Cũrẽ yaa, uputu dajasewã'acãrã niwã. Estebare na wẽjẽca numurẽta ãpẽrã Jesure ẽjõpeotirã Jesure ẽjõpeorã Jerusalẽpu nirãrẽ uputu ña'arõ weenu'cãcãrã niwã. ³ Saulo ne ni'cũ Jesure ẽjõpeogu mariato nıḡũ na ye wi'seripu wa'a, narẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu miamujãcu niwĩ. Umua, numia nipe'tirãrẽ tojo weecu niwĩ. Na tojo weecã i'arã, Jesure ẽjõpeorã no'o uaro du'tistea wa'acãrã niwã Judea di'tapu, ãpẽrã Samaria di'tapu. Jesú cũ besecũú'cãrã se'saro tojacãrã niwã Jerusalẽpure.

Felipe Samariacjãrãrẽ bu'e'que ni'i

⁴ Nipe'tirã du'tistewã'cã'cãrã no'o na wa'aro Jesú ye quetire werewã'cãcãrã niwã. ⁵ Felipe quẽ'rã du'ti-wã'cã'cuta Samaria wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. Topu eta, tocjãrã masãrẽ Jesú Õ'acũ besecũ nimi nisere wrecu niwĩ. ⁶ Apeye quẽ'rã Õ'acũ tutuaro me'rã narẽ añuse weel'ocu niwĩ. Cũ a'tiro weecã i'arã, nipe'tirã ti macãcjãrã cũ weresere añurõ tu'otu'sacãrã niwã. ⁷ Pãjãrã masã wãtĩa sãjãno'cãrã masãpure nimi'cãrã wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã, uputu caricũwijaacãrã niwã. ãpẽrã pãjãrã sijamasĩtirãrẽ,

opa cõ'ñerĩ sjarãrẽ yu'rucũ niwĩ. ⁸ Cũ tojo weecã ì'arã, ti macãcjãrã pũrõ e'caticãrã niwã.

Simó yai weronojõ nigũ ye queti ni'i

⁹ Samariapũre ni'cũ Simó wãmetigu yoacã yai weronojõ nigũ nicũ niwĩ. Cũ tojo weesere Samariacjãrã ì'amariamujãcãrã niwã. Cũ basu pe'e “Yu'u tutuayu'rũagu ni'i”, nicũ nimiwĩ masãrẽ. ¹⁰ Nipe'tirã ti macãcjãrã wiorã, no'o mejõ nirã cũ weesere ì'atu'sayu'rũacãrã niwã.

—Ã'rĩ Õ'acũ weronojõ tutuaro cõogu nisami, nicãrã nimiwã. ¹¹ Tojo weerã yai yoacã siape me'rã pejetiri wee'lonemocã ì'ayurã, pãjãrã masã cũrẽ ãjõpeonemocãrã niwã.

¹² Felipe Samariapũre tocjãrãrẽ a'tiro ni werẽcũ niwĩ:

—Õ'acũ cũ dutiro weerã wioгу nimi. Cũ macũ Jesú marĩrẽ yu'rũogu nimi, nicũ niwĩ narẽ. Cũ werẽcã tu'orã, ti macãcjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Cũrẽ ãjõpeocã ì'agũ, wãmeyecũ niwĩ mũua, numiarẽ. ¹³ Simó “Yu'u quẽ'rã Jesure ãjõpeo'o” nicã tu'ogu, Felipe cũ quẽ'rãrẽ wãmeyecũ niwĩ. Be'ro Felipe no'o wa'aro Simó sirutucũ niwĩ cũrẽ. Felipe Õ'acũ tutuaro me'rã wee'ocã ì'agũ, Simó ì'amarĩamujãcũ niwĩ.

¹⁴ Felipe Samariapũ tojo weeri curareta Jerusalépu nirã Jesú cũ besecũcãrã queti tu'ocãrã niwã Samariacjãrã na Jesure ãjõpeosere. Tere tu'orã, na me'rãcjãrãrẽ Pedro, Juãrẽ ì'adutirã o'ócãrã niwã. ¹⁵ Na topũ eta, Jesure ãjõpeori masãrẽ Õ'acũrẽ sãribosacãrã niwã:

—Pacũ, ã'rã quẽ'rãrẽ Espĩritu Santure o'óya mũ'u macũrẽ ãjõpeorãrẽ, ni sãricãrã niwã. ¹⁶ Felipe cũ wãmeyecaterore Espĩritu Santure na moocãrã niwã yujupu. Jesure ãjõpeose me'rã dia'cũ wãmeyeno'cãrã niwã. ¹⁷ Pedro, Juã Õ'acũrẽ sãritojarã, Jesure ãjõpeorãrẽ na duporapu

ñapeocãrã niwã. Narẽ ñapeori curata Espíritu Santu napure dijatacũ niwĩ.

¹⁸ Pedro quẽ'rã na ñapeocã, Espíritu Santu dijatacã weesere Simó ì'acũ niwĩ. Tere ì'agũ, na Espíritu Santure dijatacã wee'quere duusi'rigũ, Pedro quẽ'rãrẽ niyeru o'ocũ nimiwĩ.

¹⁹ —Yũ'ure musã tutuaro cõosere o'oya. Yũ'ũ quẽ'rã ðapopapũ no'o ñapeorãrẽ Espíritu Santure na cõocã weeguti wee'e, nicũ nimiwĩ.

²⁰ Cũ tojo nicã tu'ogũ, Pedro cõrẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ Õ'acũ tutuaro o'orore Espíritu Santu ãsã dijatacã weesere niyeru me'rã duuguti ¿ni wãcũmiati? Niwe'e. Mũ'ũ me'rãta niyeru boabata'to. Õ'acũ mũ'ũrẽ bul'iri da'regusami. ²¹ Mũ'ũrẽ ì'agũ, “Mũ'ũ wãcũse diacjũ niwe'e”, ni ì'asami. Tojo weegũ ãsã weronojõ Jesú ye quetire masãrẽ mũ'ũ weremasitisa'a. ²²⁻²³ Yũ'ũ masĩ'i. Mũ'ũ ðosebũcũ, ña'ase weepoyũ'ruacũ ni'i. Te mũ'ũrẽ du'uta basiotisa'a. Tojo weegũ mũ'ũ ña'arõ wãcũsere bujawetiya. Õ'acũrẽ acobojose sãrĩña. Apetero weegũ mũ'ũ ña'arõ wãcũ'quere acobojogũ acobojobosami, nicũ niwĩ Pedro.

²⁴ Cũ tojo nicã tu'ogũ, Simó narẽ nicũ niwĩ:

—Te musã ní'que yũ'ure wa'aticã'to nĩrã, musã yũ'ure Õ'acũrẽ sãrĩbosaya.

²⁵ Be'ro Pedro quẽ'rã ti macãcjãrãrẽ Jesú cũ weecã ì'a'quere, na tu'o'quere werecãrã niwã. Narẽ weretoja, Jerusalépu tojaa wa'acãrã niwã. Topũ tojaarã, Jesú ye quetire peje macãrĩ Samaria di'tacjãrã na nise macãrĩrẽ weretojaacãrã niwã.

Felipe Etiopíacjũrẽ were'que ni'i

²⁶ Be'ro Felipere ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ bajua, a'tiro ni werecũ niwĩ:

—Jerusalé niwā'cārī ma'a, Gaza wāmetiri macā bu'ari ma'apu wa'aya. Ti ma'a yucu marīrōpu niwā'cāsa'a, nicu niwī. ²⁷⁻²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Felipe ti ma'apu bu'acu niwī. Topu wa'agu, ni'cū Etiopía wāmetiri di'tacjūrē bocaecacu niwī. Ti di'ta dutigo Candace wāmetigo wiogo docacjū, nipe'tise co ye niyerure co'teri masū nicu niwī. Jerusalēpu Ō'acūrē ējōpeogu eja'cu cū ya di'ta Etiopiapu dajatojaagu weecu niwī. Cū yawu tūrūpu cabayua wejepu me'rā wa'acu niwī. Duporocjūpu Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Isaía wāmetigu cū oja'quere bu'esānacū niwī.

²⁹ Cū tojo weeri cura Espiritu Santu Felipere “Tiwu tirocureacāpu wa'aya”, nicu niwī. ³⁰ Cū tojo nicā Felipe tiwu tiroacāpu omawā'cācu niwī. Cū tiro ejagu, Etiopiacjū Isaía oja'quere bu'ecā tu'ocu niwī. Tere bu'ecā tu'ogu, “¿Mū'u bu'esere tu'oti?” ni sērītiña'cu niwī. ³¹ Cū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Tu'otisa'a. ¿Yu'ure ne wereticā, de'ro wee yu'u masībosau? Te'a yu'u me'rā wa'aya. Mujāsājāgū a'tia yu'ure wereacju, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, tiwupu cū me'rā mujāsājācu niwī. Be'ro wa'a wa'acārā niwā.

³² Etiopiacjū cū bu'esāña'que Ō'acū macūrē wa'atje nicaro niwū Isaía cū a'tiro oja'que:

Masā ovejare wējērātirā, cūrē miasama na wējēwuaropu. Ni'cū masū quē'rārē cū ne bu'iri moogū nimicā, tojota weerāsama.

Oveja wī'magū, yuta weerātirā na poari seecā, ne utiti-sami.

Cū masū quē'rā ye'sutigusami cūrē ña'arō weecā.

³³ Cū ña'agū nigūrē weronojō na cūrē yabi bujirāsama.

Á'rī bu'iri moogū nimi nígū, ne ni'cū cūrē ucūbosasome.

Cū ya turicjārā dicuse ña'ase weerāsama cūrē.

Te pejere werepe'omasītisa'a.

Cũ catiri umũco pe'tia wa'arosa'a a'ti di'tapure.
Etiopíacjũ a'te oja'quere bu'egũ weecu niwĩ.

³⁴ Cũ tere bu'etojanũ'cõ, Felipe sērĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Isaía noarē ojagũ weepari? ¿Cũ basu pe'e o apĩpũre
ojagũ weepari tojo níngũ? ni sērĩtiña'cũ niwĩ.

³⁵ Cũ tojo nicã, Felipe cũ bu'e'quenũcũrē werecu niwĩ:

—Te oja'que Jesucristore nisĩ'rĩrõ wee'e, nicũ niwĩ.
Tere weretoja, be'ro Jesú ye quetire werenemocu niwĩ
tja. ³⁶ Ma'apũ wa'arã, aco nirõpũ etacãrã niwã. Tere
ĩ'agũ, Etiopíacjũ Felipe “Jãa, sõ'o aco ni'i. ¿Yũ'ũre mũ'ũ
wãmeyeta basiosari?” nicũ niwĩ. ³⁷ “Basiocã'sa'a mũ'ũ
Jesucristore añurõ ějõpeocãma”, ni yũ'ticũ niwĩ Felipe.

Etiopíacjũ yũ'ticũ nimi:

—Yũ'ũ ějõpeo'o, Jesucristo Õ'acũ macũ nimi, nicũ niwĩ.

³⁸ Be'ro Etiopíacjũ cabayuare tojanũ'cãduticũ niwĩ.

Tiwũre tũrēcũutoja, na tiwũpũ sãña'cãrã aco nirõpũ di-
jacãrã niwã. Topũ ñumuwija, Felipe cũrē wãmeyecu niwĩ.

³⁹ Cũrē wãmeyeca be'ro na ñumunũjãrĩ cura wãcũña
marĩrõ Felipe Espĩritu Santu miiwã'cãcũ niwĩ apesepũ.
Etiopíacjũ cũrē ne apaturi ĩ'anemoticũ niwĩ. Be'ro pũrõ
e'catise me'rã tojaa wa'acu niwĩ majã cũ ya macãpũ.

⁴⁰ Felipe Espĩritu Santu cũrē miãca be'ro maata Azoto
wãmetiri macãpũ bajuanũ'cãcũ niwĩ. Topũ ni, be'ro nipe'-
tise macãrĩpũ werecusiagũ wa'acu niwĩ Jesú ye quetire.
Téé Cesarea wãmetiri macãpũ wereejacu niwĩ.

9

Saulo ña'agũ ní'cũ cũ dũcayũ'que ni'i

¹⁻² Felipe cũ bu'esijari curareta Saulo pe'e Jesure
ějõpeorãrē “Narē wějẽpe'ocã'sĩ'rĩmisa'a”, nicũ niwĩ. Cũ
ñã'arõ weesere ne du'uticũ niwĩ. Tojo weegũ wa'a, pa'ia
wiogũre “Yũ'ũre papera Damascopũ wa'atje cjasere du-
tio'ori pũrĩrē apobosaya. Ti pũrĩrē judío masã nerẽse

wi'sericjārã wiorãpũre wiaguti wee'le. Jesure ãjõpeorãrẽ
 ʌmũa, numiarẽ no'lo yu'u bocaekarãrẽ ñe'le, miitiguti a'ti
 macã Jerusalẽpu bu'iri da'reri wi'ipu", ni sãrĩcu niwĩ. Cũ
 tere sãrĩcã tu'ogu, ti pũrĩrẽ pa'ia wiogu cũrẽ apobosacu
 niwĩ.

³ Cũ ti pũrĩrẽ o'óca be'ro Saulo ãpẽrã me'rã Dam-
 asco wa'arĩ ma'apu wa'a wa'acu niwĩ. Wa'a, Damascopũ
 ejaguti weeri cura wãcũña marĩrõ u'mũsepũ bũpo ya'baro
 weronojõ cũ tiro asistedijati, añurõ bo'reyua wa'acaro
 niwũ. ⁴ Tojo wa'acã, cũ yagu cabayu bu'ipu pesami'cu
 nucũcãpu burudija wa'acu niwĩ. Topũ cũ cũñarĩ cura ni'cũ
 cãrẽ ucũcã tu'ocu niwĩ. Cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arõ weegu weeti? ni
 sãrĩtiña'cu niwĩ.

⁵ Tere tu'o, Saulo pe'le “¿Noa niti mu'u?” ni yu'ticu niwĩ.

—Yu'u Jesú, mu'u ña'arõ weesĩ'rĩ wapagú ni'i. Mu'u
 basu pe'le ña'arõ weegu wee'le yu'ure tojo weesĩ'rĩgũ.
⁶ Wã'cãnu'cãña. Wa'aya macãpu. Topũ mu'u ejacã, ni'cũ
 weregusami mu'u de'ro weeatjere, nicu niwĩ Jesú.

⁷ Saulo me'rã wa'a'cãrã quẽ'rã na ʌpuʌ ʌcuu, ucũ-
 masĩticãrã niwã. Cũ ucũsere tu'ocãrã niwã, tu'orã pe'le,
 mejõ Jesú pe'ere ï'aticãrã niwã.

⁸ Be'ro Saulo wã'cãnujã, cũ caperire ï'apãacu nimiwĩ.
 Ne bajuno'ticu niwĩ. Tojo weerã cũ me'rã wa'a'cãrã
 Damascopũ cũrẽ tũawã'cãcãrã niwã. ⁹ Topũ cũ etãca be'ro
 i'tia nãmũ ne caperi ï'aticu niwĩ. Ne sãrĩti, ne ba'aticu
 niwĩ.

¹⁰ Damascopũre Jesure ãjõpeogu Ananía wãmetigu nicu
 niwĩ. Saulore tojo wa'arĩ curare Ananía cãrĩtimigũ
 quẽ'ese weronojõ Jesú cũ pu'to a'ticã ï'acu niwĩ. Cãrẽ
 “Ananía”, pisucu niwĩ.

—¿De'ro niti, yu'u wiogu? ni yu'ticu niwĩ Jesure.

¹¹⁻¹² Cũ tojo nicã, Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—Diacjũ wãmetiri ma'apũ wa'aya. Ti ma'a mũ'u wa'aro Juda ya wi'i nisa'a. Cũ ya wi'ipũ sãjãa, ni'cũ Tarso wãmetiri macãcjũ Saulo wãmetigure sërĩtiña'ña. Ni'cãrõacã cũ yu'ure ñubuegu weemi. Yu'u cũrẽ mejẽpu mũ'u ti wi'ipũ sãjãasere i'otojapũ. Mũ'u ti wi'ipũ sãjãa, cũ dũpoare ñapeopũ, apaturi cũrẽ caperi i'adutigu tja. Quẽ'ese weronjõ i'oapũ cũ quẽ'rãrẽ mũ'urẽ weronjõta, nicũ niwĩ Jesú Ananíarẽ.

¹³ Cũ tojo nicã tu'ogu, “Yu'u wiogu, pãjãrã masã queti-wereama cũ Jerusalẽpu nígu mũ'urẽ ãjõpeorãrẽ ña'arõ wee'quere. ¹⁴ A'ti macã quẽ'rãrẽ mũ'urẽ ãjõpeorãrẽ ñe'egũ a'tigũta weepũ tja pa'ia wiorã na dutio'ori pũri me'rã”, nicũ niwĩ Ananía. Te quetire tu'o'cũ nitjãgũ, Ananía ne wa'asĩrĩticũ nimiwĩ.

¹⁵ Jesú cũrẽ nicũ niwĩ:

—Wa'aya. Yu'u cũrẽ yé quetire wereacjũ besetopũ. Cũ ape di'tacjãrãpũre judío masã nitirãrẽ, na wiorãrẽ, judío masã nirã quẽ'rãrẽ yé quetire werecusiagusami. ¹⁶ Tere weregu, upũtu pi'etigusami. Yu'u basu pe'e wereguti cũrẽ, nicũ niwĩ Jesú Ananíarẽ.

¹⁷ Cũ tojo níca be'ropũta Ananía Juda ya wi'ipũ wa'acũ niwĩ. Topũ eta, ti wi'ipũ sãjãa, Saulore bocaecũ niwĩ. Cũ dũpoapũre ñapeo, “Saulo, mũ'urẽ yu'u acaweregũre weronjõ i'a'a. Jesú mũ'urẽ ma'apũ a'ticã bajua'cũ yu'ure o'oámi, apaturi mũ'u caperi i'ato nígu tja. 'Espĩritu Santu tutuasere cõoato' nío'oami”, ni werecũ niwĩ Saulore.

¹⁸ Cũ tojo nirĩ cura maata cũ caperipũ wa'i nutũri weronjõ bajuse wã'ña'que burũstedijacaro niwũ. Tojo wa'acã, añurõ i'acũ niwĩ todũporopũ cũ i'a'caro weronjõta tja. Be'ro cũrẽ wãmeyecãrã niwã. ¹⁹ Na tojo wéeca be'ropũta ba'a, cũ tutuasere cõocũ niwĩ tja. Topũre pejeti nũmũriacã Jesure ãjõpeorã me'rã Damascopũre tojánicũ niwĩ yujupũ.

Saulo Damascocjārārē bu'e'que ni'i

²⁰ Damascopu nígũ, maata judío masã nerēse wi'seripu Jesucristo Ō'acũ macũ nimi nisere werecusiagu wa'acu niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicã tu'orã, nipe'tirã tu'omarĩa wa'acãrã niwã.

A'tiro nicãrã niwã:

—Ā'rĩ Jerusalépu nígũ, Jesure ējōpeorārē ña'arō weeseti'cuta nimiba. A'ti macãpu quē'rārē Jesure ējōpeorārē ñe'egũ a'tigpu weepu Jerusalépu narē mia, pa'ia wiorãpũre bu'iri da'reduciacpu, nicãrã niwã.

²² Saulo Jesucristo Ō'acũ bese'cu nimi nisere wãcũtu-tuaro me'rã werecu niwĩ. Cũ tere weregu, queoro Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã oja'quere bu'e'ĩ'o, weremũjãcu niwĩ. Tojo weerã Damascocjãrã judío masã “Tojo nima'acu weemi”, nímasĩticãrã niwã.

Damascocjãrã Saulore wējēsĩ'rĩmi'que ni'i

²³ Yoa wa'acaro niwũ cũ Jesú ye quetire bu'ecusiaro. Be'ro judío masã Saulore wējēsĩ'rĩcãrã nimiwã. ²⁴ Cũ pe'e tu'ocã'cu niwĩ cũrē wējēsĩ'rĩse quetire. Na nipe'tise nũmũrĩ ñamirĩ, mũncori ti macã sumuto mũtã cujiri me'rã wéeca sã'rĩrõ wijaaropu cũrē wējēsĩ'rĩrã, co'temũjãcũcãrã niwã. ²⁵ Tojo weecã ĩ'arã, ni'cã ñami cũ Saulo bu'esere ējōpeorã cũrē wējēticã'to nĩrã, pi'i me'rã ti sã'rĩrõ yu'rũro o'odijocãrã niwã.

Saulo Jerusalépu cũ dajatojaa'que ni'i

²⁶ Be'ro Saulo Damascopu ní'cu Jerusalépu dajatojaa wa'acu niwĩ. Topũre etagu, ãpẽrã Jesure ējōpeorã me'rã ba'patisĩ'rĩcũ nimiwĩ. Na pe'e cũrē ui nicãrã niwã.

—Cũ quē'rã Jesure ējōpeogũta nisami, ni ējōpeoticãrã niwã. ²⁷ Be'ro cũrē tojo weecã ĩ'agũ, Bernabé Saulore weetamugũ, Jesú cũ besecũú'cãrã tiropu pijiwã'cãcu

niwī. Topu ejagu, Bernabé narē werecu niwī Damasco wa'ari ma'apu Saulo Jesure i'a'quere. Cūrē ucū'que quē'rārē werecu niwī. Apeye Damascopu Saulo Jesús ye quetire wācūtutuase me'rā bu'e'quere werecu niwī. ²⁸ Bernabé werecāputa, Saulore “Jesure ējōpeoguta nimi”, ni ējōpeocārā niwā. Tojo weegu na me'rā tojacā'cu niwī. Be'ro Saulo Jerusalécjārārē bu'esijagu wa'acu niwī. ²⁹ Uise marīrō wācūtutuase me'rā Jesús ye quetire werecu niwī. Tere weregu, āpērā judío masā nimirā, griego ye ucūrā me'rā uputu a'metu'timujācu niwī. Cū me'rā a'metu'ti'cārā Saulore wējēsī'ricārā niwā. ³⁰ Na tojo weesī'ricā i'arā, āpērā Jesure ējōpeorā cūrē miacārā niwā Cesarea wāmetiri macāpu. Topu yucusu me'rā cū ya macā Tarsopu o'ócārā niwā.

Jesure ējōpeori masā ejerisājā'que ni'i

³¹ Nipe'tirā Jesure ējōpeorā narē ña'arō weedu'ucā i'arā, ejerisājācārā niwā. Tojo weerā siape me'rā nipe'tiro Judea, Galilea, Samariacjārā nemorō wācūtutuanemocārā niwā. Ō'acū cū dutisere añurō weenu'cūcā'cārā niwā. Espiritu Santu weetamurō me'rā pājārā āpērā Jesure ējōpeotimi'cārā ējōpeonemocārā niwā.

Pedro Enearē yu'ruo'que ni'i

³² Pedro quē'rā nipe'tiropu Jesure ējōpeorā nise macārīpūre i'acusiagu, Lida wāmetiri macāpu etacu niwī. ³³ Topu etagu, ni'cū Enea wāmetigure bocaejacu niwī. Cū ocho cū'marī cū ya wi'ipu sijamasitigu cūñacu niwī.

³⁴ Pedro cūrē nicu niwī:

—Enea, Jesucristo mu'urē yu'ruogusami. Wā'cānu'cāña. Mu'u cūñarōrē tuutūrē, nūrōña, nicu niwī. Cū tojo nicāta, maata Enea wā'cānu'cācu niwī.

³⁵ Nipe'tirā Lida, Saró wāmetise macārīcārā cūrē tojo weecā i'arā, na quē'rā Jesure ējōpeocārā niwā.

Dorca co masã'que ni'i

³⁶ Ape macã Jope wãmetiri macãpɸ ni'cõ numio Jesure ějõpeogo Tabita wãmetigo nico niwõ. Griego ye me'rã pe'ema Dorca wãmetico niwõ. Dorca nírõ, “ñama” nisí'rírõ weesa'a. Co añurõ weenu'cũcã'co niwõ. Pa-jasecɸorãrẽ añurõ weetamuco niwõ. ³⁷ Pedro cũ Lidapɸ nírĩ cura co pe'e Jopepɸ nígõ, dutiti, wẽrĩa wa'aco niwõ. Co wérĩca be'ro na weeseti'caronojõta ãpẽrã co upɸre coecãrã niwã. Core coetojanɸ'cõ, ni'cã tucũ ɸ'mɸarõca tucũpɸ peocãrã niwã.

³⁸ Jope Lida pɸ'toacã tojacaro niwũ. Tojo weerã Pedro Lidapɸ nicã tɸ'orã, ɸmɸa pɸarã Jopecjãrã Jesure ějõpeorãrẽ pijidutirã o'ocãrã niwã.

—Quero a'tiatio, ni weredutio'ocãrã niwã.

³⁹ Na Lidapɸ etacã, maata Pedro na me'rã Jopepɸre wa'acɸ niwĩ. Dorca nírĩ wi'ipɸre ejarã, co wẽri'co pesari tucũpɸ cũrẽ pijimɸjãcãrã niwã. Cũ ti tucũpɸ sãjãtacã, wapewia numia Pedro sumuto nerẽnɸ'cãcãrã niwã. Na utirãta, i'ocãrã niwã camisari, apeye su'ti co catigo narẽ derobosa'quere. ⁴⁰ Be'ro Pedro masã to nirá nipe'tirãrẽ wijaaduticɸ niwĩ. Na wijáaca be'ro Pedro ejaque'a, Õ'acũrẽ ñubuecɸ niwĩ. Ñubuetoja, wẽri'core i'a, core nicɸ niwĩ:

—Tabita, wã'cãnɸ'cãña. Cũ tojo nicãta, co caperire i'apãaco niwõ. Pedore i'agõta, wã'cãnujãco niwõ. ⁴¹ Co ya omocãpɸ ñe'e, core wejewã'cõnɸ'cõcɸ niwĩ. Be'ro wapewia numiarẽ, ãpẽrã Jesure ějõpeorãrẽ narẽ pijimɸjã, core wiacɸ niwĩ.

⁴² Nipe'tirã Jopecjãrã tɸ'ose'sacãrã niwã tojo wee'quere. Tojo weerã pãjãrã Jesure ějõpeonemocãrã niwã tja.

⁴³ Pedro peje nɸmɸrĩ tojacɸ niwĩ Jopepɸre. Ni'cã Simó wãmetigɸ wa'icɸrã caseri apogɸ ya wi'ipɸ cãjĩcɸ niwĩ.

10

Cornelio Pedrore cū pijidutio'o'que ni'i

¹ Cesareap̄ ni'cū Cornelio wāmetiḡu cien surara Italiano wāmetiri curuacj̄ũ wioḡu nicu niwī. ² Cū añuḡũ nicu niwī. Romano masũ nimiḡũ, judío masā weronojō Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Cū ya wi'icjārā nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Judío masā pajasec̄uorārē niyeru o'om̄jāc̄u niwī. Ō'acūrē ñubueni'cūcā'c̄u niwī. ³ Ni'cā n̄m̄m̄ ñamica'a tres nicā cārītimiḡũ quē'eḡũ weronojō ni'cū Ō'acūrē wereco'teḡure i'acu niwī. Cū tiro sājāa, cūrē pisucu niwī:

—Cornelio, nicu niwī.

⁴ Cū up̄tu uise me'rā i'anu'cūbajaque'acu niwī cūrē.

—¿De'ro niti? ni yu'ticu niwī.

Cū tojo nicā tu'oḡu, Ō'acūrē wereco'teḡu cūrē nicu niwī:

—Ō'acū m̄u'u ñubuesere tu'oami. M̄u'u pajasec̄uorārē niyeru o'ose quē'rārē i'ami. Cū m̄u'u ñubuesere yu'tiḡusami. ⁵ Ni'cārōacā Jopep̄u m̄u'u um̄uārē o'óya. Narē ni'cū Simó Pedro wāmetiḡure pijigu wa'adutiya. ⁶ Cū apī Simó wāmetiḡu wa'icūrā caseri apogu ya wi'ip̄u cājīsami. Ti wi'i pajiri maa sumutop̄u nisa'a, nicu niwī Ō'acūrē wereco'teḡu Corneliore.

⁷ Be'ro Ō'acūrē wereco'teḡu wa'a wa'acu niwī. Cū wa'áca be'ro Cornelio cūrē da'raco'terā p̄uarārē, tojo nicā ni'cū surara cūrē weetamuḡūrē pijioc̄u niwī. Surara quē'rā Ō'acūrē ējōpeoḡuta nicu niwī. ⁸ Nipe'tise Ō'acūrē wereco'teḡu ni'quere narē werecu niwī. To be'ro narē o'ócā'c̄u niwī Jopep̄u.

Pedrore Ō'acū queose i'o'que ni'i

⁹ Na wa'áca be'ro ape n̄m̄m̄ dajaritero nicā na Jopep̄u ejarātirā weeri cura Pedro pe'e cū nirī wi'i bu'i d̄uposārīp̄u ñubueḡu m̄jāc̄u niwī. Ti wi'i d̄uposārī opa

sira nicaro niwã. ¹⁰ Cũ topu ujaboa, pũrõ ba'asĩ'ricu niwĩ. Ti wi'licjãrã na ba'ase weeri cura cãritimigũ quẽ'ese weronojõ apeyenojõ dijaticã ï'acu niwĩ. ¹¹ U'muse pãricã ï'acu niwĩ. Topu ni'cãrõ su'tiro weronojõ bajuri caserojo nucũcãpu dijaticaro niwã. Ba'paritise sumutori du'te'caro nicaro niwã. ¹² Ti casero po'peapure nipe'tirã wa'icurã, pĩrõa, mirĩcũa sãñacãrã niwã.

¹³ Õ'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—Pedro, ï'aña. ã'rãrẽ wẽjẽ ba'aya, nicu niwĩ.

¹⁴ Pedro pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—¡Acoe! Ba'awe'e, yu'u wiogu. ãpẽrã wa'icurã ãsã judío masã ba'aya marĩrãnojo nima. Yu'u ne ã'rãnojořẽ ba'atigu nicãti, nicu niwĩ.

¹⁵ Õ'acũ cãrẽ ninemocu niwĩ tja:

—Yu'u ba'aduti'cãrã añurã nima. “Ba'aya marĩrãnojo nima”, nitiã'ña, nicu niwĩ. ¹⁶ I'tiati tojo ï'ocu niwĩ cãrẽ ti casero me'rã. Cũ ï'osetirinucũ “Ba'aya”, nicu niwĩ. Be'ro ti caserore Õ'acũ u'musepu miimujãa wa'acu niwĩ.

¹⁷ Pedro ti casero mujãaca be'ro uputu wãcũque'ticu niwĩ.

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weesari te yu'u ï'a'que? ni wãcũcu niwĩ. Tojo cũ wãcũrĩ cura Cornelio cũ o'ó'cãrã umua Jopepãre etacãrã niwã. ¹⁸ Eta, “Simó wa'icurã caseri apogu ya wi'ĩ ¿no'opu niti?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã tocjãrãrẽ. Na pe'e na sãrĩtiña'cã, “Sõ'opu nisa'a”, ni wereo'ocãrã niwã. Tojo nicã tu'o, wa'acãrã niwã Simó Pedro nirĩ wi'ipu. Topu eja, “¿Ne, a'tota niti Simó Pedro wãmetigu?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã. Na tojo nirĩ cura Pedro cũ ï'a'quere wãcũque'tigu weecu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo wãcũcã, Espĩritu Santu cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'urẽ sope pu'topu umua i'tiarã a'marã weema.

²⁰ Quero, na tiropu dijabaque'oya. Na me'rã wa'aya. “Yu'u na me'rã wa'acã, ña'a nibosa'a, na judío masã mejeta

nima”, ni wáčūtiguṭa wa'aya. Yũ'u narē o'oápu, nicu niwĩ Espíritu Santu.

²¹ Cũ tojo níca be'ro Pedro dija, “¿Yũ'ureta a'mati? ¿De'ro weerā a'tiati?” ni sērītiña'cu niwĩ.

²² Cũ tojo nicā, na yũ'ticārā niwā:

—Cornelio wāmetigu surara wiogu ũsārē o'oámi. Cũ añugũ, Ō'acūrē ějōpeogu niami. Cūrē nipe'tirā judío masā añurō wáčūrā niama. Ni'cũ Ō'acūrē wereco'tegu Corneliore a'tiro niapu: “Pedrore pijidutiya mũ'u mũmarē”, niapu. Mũ'u weresere tu'odutigu weepu. Tojo weerā ũsā mũ'urē pijirā a'tirā weepu, nicārā niwā.

²³ Na tojo nicā tu'ogu, Pedro narē, “Sājātia. A'ti ñamirē a'to cārīña”, nicu niwĩ.

Ape mũmũ cũ ye dure, wa'a wa'acārā niwā. Āpērā ti macācjārā quē'rā Jesure ějōpeorā Pedro me'rā wa'acārā niwā. ²⁴ Ape mũmũ pe'e ejačārā niwā Cesareapure. Cornelio cũ neocũu'cārā me'rā cũ ya wi'ipu narē co'tecu niwĩ. Na a'ticūrā nicārā niwā Pedrore co'terā: Cornelio acawererā, āpērā cũ me'rācjārā waro nicārā niwā. ²⁵ Pedro topu etacā, Cornelio cūrē pōtērīgũ wijaatacu niwĩ soperu. Topu cūrē ějōpeogu ejaque'acu niwĩ.

²⁶ Pedro cũ tojo weecā ī'agũ, “Wā'cānu'cāña. Yũ'ure ějōpeoticā'ña. Yũ'u quē'rā mũ'u weronojōta mũm ni'ĩ”, nicu niwĩ.

²⁷ Wā'cānu'cāca be'ro na utamurāta sājāacārā niwā cũ ya wi'ipure.

Topu sājāagũ, Pedro pājārā masā nerēyu'cārāpüre bo-caejacu niwĩ.

Pedro Cornelio ya wi'ipu were'que ni'ĩ

²⁸ Be'ro narē nicu niwĩ topu nerē'cārārē:

—Ūsā judío masārē dutise, ũsā ějōpeose a'tiro ni'ĩ. Mũsā judío masā nitirā ye wi'seripüre sājāadutiwe'e. Ne mũsārē ba'patidutiwe'e. Mũsā tere añurō masīsa'a. Ō'acũ

ni'cārōacārē yu'ure ī'oami. “Ne āpērārē ba'patiti weeticā'ña. ‘Na ña'arā nima’ ni yabiticā'ña”, niami. ²⁹ Tojo weegu na yu'ure pijiticā, maata a'tiapu. “Wa'awe'e, judío masā mejēta nima”, nitiapu. Mu'u ¿de'ro weeguti pijioati? Yu'u masīsī'rīsa'a, ni sērītiña'cu niwī Corneliore.

³⁰ Cornelio cārē yu'ticu niwī:

—Ba'paritise numurī yu'ru'u a'ti horata tres nicā a'ti wi'ipu yu'u be'ti ñubueca be'ro. Wācūña marīrō ni'cū umu su'ti asistese sāñagū bajuawī yu'u tiropu. ³¹ Yu'ure niwī: “Cornelio, Ō'acū mu'u ñubuesere tu'oami. Mu'u pajasecuorārē niyeru o'ose quērārē ī'ami. ³² Joperu mu'u umuarē o'óya. Ni'cū Simó Pedro wāmetigure pijigu wa'adutiya narē. Cū apī Simó wāmetigu wa'icurā caseri apori masū ya wi'ipu pajiri maa sumutopu cājisami. Cū a'topu etagu, mu'urē weregusami Ō'acū ye cjasere”, ni werewī yu'ure. ³³ Tojo weegu maata mu'urē pijidutigu o'ówu. Mu'u añurō wéegu a'tiapā. Marī nipe'tirāpata Ō'acū ī'orōpu ni'i. Nipe'tise mu'urē Ō'acū weredutisere mu'u ūsārē wrecā tu'osī'rīsa'a, nicu niwī Cornelio Pedre.

³⁴ Cū tojo nica be'ro Pedro wrecu niwī narē:

—Yu'u ni'cārōacā masī'i, Ō'acū nipe'tirārē ni'cārōnojō ma'isami. ³⁵ Cū nipe'tise cururicjārā cūrē ējōpeorārē, cū haro weenu'cūrārē añurō ī'asami. ³⁶ Ō'acū añuse o'ócu niwī judío masārē Jesucristo me'rā ejerisājāse bo-carāsama nisere. Jesucristo nipe'tirā masā wiogu nimi. ³⁷ Musā tu'opā nipe'tise judío masā na nirōpu wa'a-quere. Juā masārē bu'e, wāmeyemu'tāca be'ropu Jesús bu'enū'cāwī Galilea di'tapure. ³⁸ Jesús Nazarecjūrē wa'a-quere musā masīsa'a. Cū pacu Espiritu Santu me'rā cūrē tutuasere o'ocu niwī. Cū me'rā ninu'cūcā'cu niwī. Tojo weegu no'o cū wa'aro masā me'rā añurō weewī. Āpērā wātī dutiro weenu'cūrārē wātīarē cō'awīrōmujāwī.

³⁹ »Jerusalé nipe'tiropu judío masã nise macãrĩpũre ùsã cũ wee'quere ì'ape'ocã'wũ. Æpẽrã cũrẽ curusapu paabi'pe wẽjẽwã. ⁴⁰ Õ'acũ pe'e ì'tia nũmu be'ro cũrẽ masõcu niwĩ. Cũrẽ masõca be'ro ùsã tiropũre apaturi bajuacã weewĩ. ⁴¹ Masã nipe'tirãpũre bajuatiwĩ. Õ'acũ todũporopu cũ bese'cãrã dia'cũrẽ bajuawĩ. Cũ masãca be'ro cũ me'rã sĩ'rĩ, ba'awu.

⁴² »Ûsãrẽ cũ ye quetire weredutiwĩ ãpẽrãrẽ. Cũ pacu cũrẽ nipe'tirã masã añurã, ña'arãrẽ beseacju sörõwĩ niserere weredutiwĩ ùsãrẽ Jesú.

⁴³ »Nipe'tirã dũporocjãrãpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã Jesú yere a'tiro ni ojamu'tãcãrã niwã: “Cũrẽ ãjõpeorãrẽ nipe'tirã na ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩcã, narẽ acobojogusami cũ tutuaro me'rã”, nicãrã niwã, nicu niwĩ Pedro Cornelio ya wi'ipũ nerẽ'cãrãrẽ.

Judío masã nitirãrẽ Espiritu Santu dijata'que ni'ì

⁴⁴ Pedro ucũrĩ curata cũ weresere tu'orãpũre Espiritu Santu dijatacu niwĩ. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tojo wa'áca be'ro ãpẽrã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnu'cãcãrã niwã. Tojo nicã “Õ'acũ, mu'ũ añuyũ'ruagu ni'ì”, ni e'catise o'ocãrã niwã. Na tojo ucũcã tu'orã, Pedro me'rã wa'a'cãrã judío masã Jesure ãjõpeorã tu'omarĩa wa'acãrã niwã.

—¡Acoe! Õ'acũ Espiritu Santure o'oámi judío masã nitirã quẽ'rãrẽ, nicãrã niwã.

⁴⁷⁻⁴⁸ Pedro cũ me'rã wa'a'cãrãrẽ nicu niwĩ:

—Õ'acũ Espiritu Santure o'oámi ã'rã quẽ'rãrẽ marĩ judío masãrẽ weronojõta. Tojo weerã “Wãmeyeticã'ña, Espiritu Santure mooma” ni, cã'mota'ata basiowe'e. Na Jesucristore ãjõpeoma. Tojo weerã narẽ wãmeyerõna'a, nicu niwĩ Pedro. Be'ro Cornelio quẽ'rã cũrẽ “A'topu tojaque'aniña yujupu pejeti nũmũrĩ ùsã me'rã”, nicãrã niwã. Tojo weegu na me'rã tojánícũ niwĩ.

11

Jesure ějōpeorārē Pedro Jerusalépu cū were'que ni'i

¹ Judeapu nirá Jesú besecúú'cārā, tojo nicā Jesure ějōpeorā topu nirá Cornelio quē'rā judío masā nitimirā na Jesure ějōpeosere tu'ocārā niwā. ² Tere tu'o'cārā niyurā, Pedro Jerusalépu tojatacā, tocjārā judío masā Jesure ějōpeorā cūrē tu'ticārā niwā:

³ —Mu'u judío masū nimigū, judío masā nitirā ya wi'ipu sājāapā. Na me'rā ba'apā. Te mu'u tojo wee'que ña'a ni'i, nicārā niwā.

⁴ Na tojo nicā tu'ogu, narē nipe'tise tenꞥcū cūrē topu wa'a'quere werepe'ocā'cu niwī:

⁵ —Ni'cāti Jopepu nígū, yu'u ñubueri cura quē'ese weronojō u'musepu apeyenojō dijaticā ī'awū. Ni'cārō su'tiro weronojō bajuri caserojo dijatiwu yu'u tiropu. To ba'paritise sumutori du'téca casero niwū. ⁶ Yu'u ti casero pu'toacā wa'a, ¿ñe'enojō niti? nígū, ī'agū wa'awu. Nirāncū sāñawā. Wa'icurā, nucūcjārā, ecarā, pīrōa, mirīcūa sāñawā.

⁷ »Yu'u tojo ī'arī cura Ō'acū yu'ure ucūcā tu'owu: “Pedro, narē wējē ba'aya”, niwī. ⁸ Yu'u pe'e cūrē yu'tiwu: “Ba'awe'e, yu'u wiogu. Āpērā wa'icurā judío masā ba'aya marīrānojō nima. Ne ni'cāti nanojōrē ba'atigū nicāti”, niwū cūrē. ⁹ Ō'acū yu'ure apaturi ucūdijowī tja: “Yu'u ba'aduti'cārā añurā nima. ‘Ba'aya marīrānojō nima’, niticā'ña”, niwī.

¹⁰ »I'tiati tojo wa'awu. Be'ro Ō'acū ti caserore miimujāa wa'awī u'musepu. ¹¹ Tojo wa'ari curata i'tiarā umua Cesareacjārā yu'ure pijiri masā yu'u nirī wi'ipure ejacārā niwā.

¹² »Espíritu Santu yu'ure na me'rā wa'adutiwī. “Na judío masā nitima, yu'u na me'rā wa'acā, ña'a nibosa'a, ni wācūnurūtigūta wa'aya”, niwī. Ā'rā seis Jesure ějōpeorā

Jopecjārã Cesareapũ wa'arã, na quẽ'rã yũ'ure ba'pati-wã'cãwã. Topũ eja, ãsã Cornelio wãmetigũ ya wi'ipũ sãjãawũ. ¹³ Ûsã topũ sãjãejacã, Cornelio ãsãrẽ werewĩ: “Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ yá wi'ipũ sãjãticã í'lawũ. Cũ yũ'ure 'Ûmua o'óya Jopecũ. Ni'cũ Simó Pedro wãmetigure pijigũ wa'adutiya. ¹⁴ Cũ mũ'u ya wi'ipũ ejagũ, Õ'acũ yere mũ'urẽ weregũsami. Tere ãjõpeocã, mũ'u, mũ'u ya wi'icjãrãrẽ Õ'acũ yũ'ruogũsami', ni werewĩ yũ'ure Õ'acũrẽ wereco'tegũ”, niwĩ Cornelio. ¹⁵ Yũ'u narẽ ucũnũ'cãrĩ curata ne waro marĩrẽ dijata'caronojõta Espíritu Santu dijatawĩ napũre. ¹⁶ Tojo wa'acã í'agũ, yũ'u Jesú marĩ wiogũ cũ ní'quere wãcũwũ: “Juã mũsãrẽ aco me'rã wãmeyecu niwĩ. Be'ro yũ'u pacũ pũrĩcã Espíritu Santure o'ógũsami mũsãrẽ. Mũsã me'rã ninu'cũcã'gũsami” cũ ní'quere wãcũwũ. ¹⁷ Tojo weegũ yũ'u tojo wa'ari curapũta wãcũcãti majã. Õ'acũ Espíritu Santure o'ócũ niwĩ judío masã nitirãrẽ marĩrẽ o'ó'caronojõta na marĩ wiogũ Jesucristore ãjõpeocã. Tojo weegũ yũ'u Õ'acũrẽ yũ'runũ'cãmasĩticãti. Cũrẽ “Judío masã nitirã ya wi'ipũ sãjãawe'e”, nímasĩticãti, nicũ niwĩ Pedro.

¹⁸ Tere cũ tojo ni weretojaca be'ro judío masã di'ta-marĩpe'tia wa'acãrã niwã.

—Õ'acũ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ na ña'arõ wee'quere bujaweticã ãsami na u'musepũ añurõ e'catise bocato ní'gũ, ni e'catise o'ocãrã niwã Õ'acũrẽ.

Antioquiacjãrã na weeseti'que ni'i

¹⁹ Estebare na wẽjẽcaterore Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ weecãrã niwã. Tojo weecã, na no'o ãaro du'tistea wa'acãrã niwã. Æpẽrã Feniciapũ, Æpẽrã Chipre nũcũrõpũ, Æpẽrã Antioquíapũ wa'acãrã niwã. Na tepũ etarã, judío masã dia'cũrẽ Jesú ye quetire werecãrã niwã. ²⁰ Ni'cãrẽrã Antioquíapũ du'tiwã'cã'cãrã Chipre, Cirenecjãrã nicãrã

niwã. Na pũrĩcã judío masã nitirãrẽ Jesú ye quetire werecãrã niwã.

—Jesú nipe'tirã wioḡu nimi. Cũrẽ ẽjõpeocã, marĩ ña'arõ wee'quere acobojogusami, ni werecãrã niwã. ²¹ Õ'acũ na tojo wererãrẽ añurõ weetamucu niwĩ. Na werecã tu'orã, pãjãrã tocjãrã Jesure ẽjõpeocãrã niwã. Na toduporopu ẽjõpeomi'quere ẽjõpeodu'ucã'cãrã niwã.

²² Jerusalécjãrã Jesure ẽjõpeorã Antioquíacjãrã cũrẽ ẽjõpeose quetire tu'ocãrã niwã. Tere tu'o, Bernabére Antioquíapũ ĩ'agũ wa'aya ¿de'ro wa'amitito? nĩrã, o'ócãrã niwã.

²³ Cũ ti macãpu eja, ĩ'acũ niwĩ narẽ Õ'acũ weetamu'quere. Tere ĩ'agũ, uputu e'cati, narẽ werecu niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Jesure musã ne wãcũdu'uticã'ña. Cũ dutisere añurõ weenu'cũcã'ña, ni werecu niwĩ. ²⁴ Bernabé Espĩritu Santure cuoyu'rutjãgũ, añurõ Õ'acũrẽ ẽjõpeonu'cũgũ nicũ niwĩ. Cũ ti macãcjãrãrẽ werecã, pãjãrã masã Jesure ẽjõpeocãrã niwã.

²⁵ Bernabé Antioquíapũ ní'cu wa'a, Saulo Tarsopũ nigũrẽ a'magũ wa'acu niwĩ. ²⁶ Cũrẽ bocaaja, Antioquíapũ miimajãmitojacu niwĩ. Na ti macãpũre Jesure ẽjõpeorã me'rã ni'cã cũ'ma nicãrã niwã. Topũre pãjãrã masãrẽ bu'ecãrã niwã. Titareta tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ “Cristiano, Jesucristo yarã nima”, ni pisunũ'cãcãrã niwã.

²⁷ Bernabé, Saulo Antioquíapũ nirĩ cura Jerusalécjãrã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na tiropũ etacãrã niwã.

²⁸ Na me'rã wa'a'cu ni'cũ Agabo wãmetigũ nicũ niwĩ. Topũ eja, Espĩritu Santu tutuaro me'rã tocjãrãrẽ werecu niwĩ.

—Nipe'tiropũ ba'ase pe'tia wa'arosa'a, ni weryucu niwĩ narẽ. Cũ tojo ní'que queoro wa'acaro niwũ Claudio romano wioḡu nise cũ sãjãca be'ropũ.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, Antioquíacjãrã Jesure ãjõpeorã a'tiro ni wãcũcãrã niwã: “Marĩ Judea di'tapu nirã Jesure ãjõpeorãrẽ niyeru o'orã marĩ curo eجاتوارو.” ³⁰ Tojo weerã Saulo, Bernabé me'rã narẽ weetamurã niyeru neo, o'ócãrã niwã.

—O'oya a'tere Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãpũre, nío'ocãrã niwã.

12

Pedrore bu'iri da'leri wi'ipu ní'cũre Õ'acũrẽ wereco'tegu pãowĩrõ'que ni'i

¹ Antioquíapu Saulo, Bernabé na bu'ecusari curare Herode Judea di'ta wiogu nicu niwĩ. Titareta Jerusalépuẽ ña'arõ weenu'cãcu niwĩ ni'cãrãrã Jesure ãjõpeorãrẽ.

² Tojo weegu Juã ma'mi Santiagore di'pji pajiri pji me'rã wẽjẽdutigũ niwĩ. ³ Cũ tojo wẽjẽcã ĩ'arã, ãpẽrã judío masã Jesure ãjõpeotirã pũrõ e'caticãrã niwã. Cũ tere masĩgũ, nemorõ e'catirãsama majã ní'gũ, Pedrore ñe'e-

dutigũ o'ócũ niwĩ tja. Tojo wa'acaro niwũ pá bu'cũase me'rã morẽtica bosenu'mũ nicã. Ti numũrẽ masã pá bu'cũase me'rã na morẽti'quere ba'acãrã niwã. ⁴ Pedrore ñe'eca be'ro Herode bu'iri da'leri wi'ipu sũrõdutigũ o'ócũ niwĩ. Ti wi'ipũre ba'paritise cururi surara cũrẽ dũcayũ, co'temũjãcãrã niwã. Te cururinũcũ ba'paritirã surara nicãrã niwã. Herode “Pascua bosenu'mũ be'ro cũrẽ mii-wĩrõgũti masã wa'teropũ. Na ĩ'orõpu cũrẽ wẽjẽdutigũti”, ni wãcũcu nimiwĩ. ⁵ Tojo weerã surara Pedrore añũrõ co'temũjãcãrã niwã. Cũ bu'iri da'leri wi'ipu nirĩ cura Jesure ãjõpeorã pe'e Õ'acũrẽ sũrĩbosanu'cũcã'cãrã niwã.

⁶ Pedrore Herode “Ñamiacã miiwĩrõgũti” níca ñamirẽ cõme dari me'rã dũ'teno'cu puarã surara decopũ cãrĩcu niwĩ. Ní'cũ surara diacjũcamocã pe'e cõme dare cũ ya omocãpu dũ'teõ'ocũ niwĩ. Apĩ pe'e quẽ'rã cũpecamocã

pe'ere mejārōta weecū niwī. Pedro mejēcā weecā tu'ōña'rāti nírā, tojo weecārā niwā. Āpērā ti wi'li sope pu'topure co'tecārā niwā. ⁷ Be'ro wācūña marīrō ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu Pedro nirī tucūpu bajuacu niwī. Cū tojo weecā, ti tucū añurō bo'reyuse'sa wa'acaro niwū. Cūrē wā'cōgū, tuucarécū niwī.

—Quero. Wā'cāñu'cāña, nicū niwī. Tojo nicāta, cōme dari Pedore du'temi'que surumajā wa'acaro niwū.

⁸ —Ejerituya. Mu'u ye sapatore sãñaña, nicū niwī. Cū tojo nicā tu'o, ejeritu, cū ye sapatore sãñacu niwī. Tu'ajanu'cōcā ĩ'a, cūrē nicū niwī tja:

—Mu'u yaro bu'icjārō asibusore sãñaña. Te'a yu'ure sirutuya. ⁹ Pedro cū tojo nicā tu'o, cū siro sirutuwiyaacu niwī. “¿Diacjūta nisari a'te Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure miiwijaase? Apetero weegu quē'egū weesa'a”, ni wācūcu niwī. Cū tojo wijaasere añurō masiticū niwī. ¹⁰ Surara na ne co'te dujiore yu'rūacārā niwā. Be'ro apero quē'rārē tja yu'rūaa, ti wi'li ne sājāarō cōmesope tiropure ejacārā niwā. Na topu ejacā, ti sope se'saro pārīa wa'acaro niwū. Be'ro na ti sopere yu'rūwijaa wa'acārā niwā. Yoacurero wa'a, Ō'acūrē wereco'tegu bajudutia wa'acu niwī. Pedro ni'cūta tojanu'cācu niwī majā.

¹¹ Be'ro cū bajuduticāpūta añurō tu'omasīcu niwī.

—Diacjūta niapā yu'u ĩ'a'que. Nirōta Ō'acū yu'ure yu'rūdutigu, ni'cū cūrē wereco'tegure o'oapī Herode ña'arō weeticā'to nīgū. Tojo nicā judío masā Jesure ējōpeotirā nipe'tise yu'ure ña'arō weesi'rīsere cā'mo-ta'agu o'oapī, nicū niwī Pedro.

¹² Cū tere wācūgūta, wa'acu niwī María Juā Marco wāmetigu paco ya wi'ipū. Ti wi'ipure Jesure ējōpeorā Pedore pājārā Ō'acūrē sērībosarā weecārā niwā. ¹³ Ti wi'li tiro ejaḡu, sope pu'to ũtā kujiri me'rā na wéeca sārīrō tiropu ejanu'cā, pisucu niwī narē. Ti wi'icjārārē

da'racol'tego Rode wāmetigo ti wi'i po'peapɯ nico niwō. Pedro pisucā tu'ogo, sopepɯ wa'a, yu'uī'agō wa'aco niwō. ¹⁴ Pedro cū ucūsere tu'omasīgō, co ɯpɯtu e'catigo, cūrē pāosōrōtimigōta omasājāa, to űubue dujirāpɯre werego wa'aco niwō. Na tiro ejago, “Pedro sope pu'to niami”, ni wereco niwō. ¹⁵ Co tojo nicā tu'orā, “Mɯ'ɯ tojo nima'aco wee'e”, nicārā niwā. Co pe'e “Diacjūta ni'i”, nico nimiwō. Be'ro na “To pūrīcārē Pedrowātī niapī”, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicūñarī cura Pedro sope pu'topɯre pisugu weecū weecɯ niwī. Be'ropɯta na sopepɯ wa'a, ti sopere pāo ī'acārā niwā. Pedro topɯ nu'cūcā ī'arā, ɯpɯtu ɯcɯacārā niwā. ¹⁷ Be'ro narē omocā me'rā weequeocɯ niwī tocār'rōta ucūña nīgū. Be'ro bu'iri da'reri wi'ipɯ cū nī'cure Ō'acū cūrē miiwijaa'quere werecɯ niwī. Apeye tja narē werenemocɯ niwī:

—Wereya Santiagore, āpērā Jesure ējōpeorārē yu'ure tojo wa'a'quere, nicɯ niwī. Nitoja, cū ti wi'ipɯ nī'cɯ wijaa, wa'a wa'acɯ niwī aperopɯ.

¹⁸ Bo'reque'aca be'ro bu'iri da'reri wi'i col'terā Pedro marīcā ī'arā, ɯpɯtu wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba Pedore? ni, na basu a'merī sērītiña'cārā niwā. ¹⁹ Be'ro Herode Pedro marīcā tu'ogu, surarare “A'marā wa'aya”, nío'ocɯ niwī. Na a'macārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. Be'ro Herode Pedore col'terā nimi'cārārē ɯpɯtu sērītiña'cūmī, narē wējēcā'duticɯ niwī.

To be'ro Herode Judea di'tapɯre wijawā'cā, Cesarea wāmetiri macāpɯ nīgū wa'acɯ niwī tja.

Herode cū wērī'que ni'i

²⁰ Herode ɯpɯtu uacɯ niwī Tiro, Sidó wāmetise macārīcjārā me'rā. Herode ya di'ta cjase nicaro niwū te macārīcjārā na ba'ase pe'e. Cū na me'rā uagu, tocjārārē ne ba'ase duadutiticɯ niwī. Tojo weerā ba'ase apaturi duato

tja nírã, tere Herode tiropu aporã wa'acãrã niwã. Herode me'rã da'ragu Blasto wãmetigure ucũmã'tãcãrã niwã.

—Ûsãrẽ ucũbosagu wa'aya Herode tiropu, nicãrã niwã. Cũ narẽ weetamusí'rĩgũ, “Jau”, nicu niwĩ. ²¹ Tojo weegu Herode me'rã ucũgũ wa'acu niwĩ. Be'ro Herode pe'e cũ werecã tu'ogu, ni'cã numu na me'rã ucũatji numurẽ besecu niwĩ. Ti numu nicã Herode cũ ye wiogu su'tire sãña, wiorã dujiri cũmurõpu dujicu niwĩ. Topu Tiro, Sidócjãrãrẽ ucũpeocu niwĩ. ²² Cũ ucũcã tu'orã, “Ãrĩ a'to ucũgũ, umu dia'cũ nitimi. Õ'acũ nimi”, ni caricũcãrã niwã. ²³ Na tojo nicã tu'ogu, Herode “Yũ'u umu ni'i, Õ'acũ ni'cãrẽta ãjõpeorũa'a”, ne niticu niwĩ. Tojo weegu na caricũrĩ curata Õ'acũrẽ wereco'tegu Herodere dutida'recu niwĩ. Be'ro majã cũ becoa ba'aweenõ'o, wẽria wa'acu niwĩ.

²⁴ Te quetire tu'orã, pãjãrã Jesure ãjõpeonemocãrã niwã. Nipe'tiropu Jesús ye queti se'sa wa'acaro niwẽ.

²⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Jerusalẽpu niyeru o'otojaca be'ro majãmitojaacãrã niwã tja Antioquãpũre. Juã Marco wãmetigu quẽ'rã na me'rã wa'acu niwĩ.

13

Bernabé, Saulo na Jesús ye quetire apeye macãrĩpu weresijanu'cã'que ni'i

¹ Antioquãpũre Jesure ãjõpeorã wa'terore Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã, tojo nicã Õ'acũ yere bu'erã a'ticũrã nicãrã niwã: Bernabé, apĩ Simó, cãrẽta tja “Nĩgũ” pisucãrã niwã. Apĩ Lucio Cirene wãmetiri macãcjũ, apĩ Manaé Herode Galilea wiogu tiro ni'cãrõ me'rã masã'cu, tojo nicã Saulo nicãrã niwã. ² Ni'cãti na be'ti ñubueri cura Espĩritu Santu narẽ nicu niwĩ:

—Bernabé, Saulore du'uo'oya. Narē aperopu wa'adutiguti wee'e. Na apeye di'tapu quē'rārē bu'ecusiarā wa'arāsama. Narē yu'u beseapu, nicu niwī.

³ Tojo nicā tu'o, be'ti ñubueca be'ro na me'rācjārā Saulo, Bernabére na dūpopare ñapeo, narē we'eriti, o'ócā'cārā niwā.

Chipre nūcūrōpu Bernabé, Saulo na wa'a were'que ni'i

⁴⁻⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Espíritu Santu ní'caronojōta Seleucia wāmetiri macāpu wa'arā, Antioquíapu ní'cārā wijawā'cācārā niwā. Tocjārā yucusu me'rā wa'a ejačārā niwā Chipre nūcūrōrē ni'cā macā Salamina wāmetiri macāpu. Ti macāpu nírā, judío masā na nerēse wi'seripu Jesú ye quetire werecārā niwā. Juā Marco Antioquíapu ní'cu narē weetamucusiagu na me'rā wa'acu niwī. ⁶ Ti macāpu wijaa, nūcūrōpūre Jesú ye quetire werecusiabi'acā'cārā niwā. Téé apese pā'rē Pafō wāmetiri macāpu wereejačārā niwā. Ti macāpūre ni'cū judío masū yai weronojō nigūrē bocaējačārā niwā. Cū wāmeticu niwī Barjesú. Griego ye me'rā pe'ema cūrē Elima pisucārā niwā. “Yu'u Ō'acū ye queti weregu ni'i”, nisoocu niwī ti macācjārārē. ⁷ Cū yai ti nūcūrō wiogu Sergio Paulo wāmetigu añurō tu'omasise cuogu me'rācjū nicu niwī. Sergio Paulo Jesú ye quetire tu'osí'rīgū pijidutio'ocu niwī Bernabé, Saulore. Tojo weerā cū pu'topu wererā wa'acārā niwā. ⁸ Yai pe'e Sergio Paulo Jesure ējōpeoticā'to nīgū, na weresere cā'mota'así'rīmicu niwī. ⁹ Cū tojo weecā í'agū, ne waropūre Saulo wāmeti'cu, Pablo wāme dūcayucū Espíritu Santure cuoyu'rūgu í'acūuña í'a, ¹⁰ nicu niwī:

—Mu'u wātī dutiro weegú ni'i. Mu'u masārē añurō weesí'rírārē cā'mota'a. Diacjū niwe'e. Weeta'sasebucu ni'i. Ō'acū cū diacjū weresere “Tojo niwe'e”, ni ucū-maasoo'o. ¹¹ Mu'urē ni'cārōacā Ō'acū bu'iri da'regusami.

Mu'u caperi i'atigu tojagúsa'a téé Õ'acũ haro põtëorõ, nicu niwĩ Pablo.

Cũ tojo nicãta, cũrẽ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Ne caperi i'atigu tojacu niwĩ. Cũrẽ tojo wa'acã tu'oña'gũ, cũrẽ tũawã'cãcjure a'macu niwĩ. ¹² Yaire tojo wa'acã i'agũ, Sergio Paulo Jesure ëjõpeocu niwĩ. Pablo, Bernabé na Jesús ye quetire bu'eme'rĩcã i'amarĩatjĩgũ, tojo ëjõpeocu niwĩ.

Bernabé, Pablo Chiprepu ní'cãrã Antioquíapũ na were'que ni'i

¹³ Pablo, cũ me'rãcjãrã Paforũ ní'cãrã wijapẽ'a, ni'cã maapu nujã, ejacãrã niwã Perge wãmetiri macãpũre. Ti macã Panfilia wãmetiri di'tapu nicaro niwũ. Na Pergepu etacã, Juã Marco narẽ totã soocã, Jerusalépu majãmitojaa wa'acu niwĩ. ¹⁴ Be'ro ti macãpu ní'cãrã wa'acãrã niwã ape macã Antioquía wãmetiri macãpu tja. Ti macã Pisidia wãmetiri di'tapu tojacaro niwũ. Sauru nicã judío masã na nerẽrĩ wi'ipu Pablo quẽ'rã tocjãrã me'rã sãjãanuujã dujicãrã niwã. ¹⁵ To be'ro ti wi'i wiorã bu'ecãrã niwã Moisé cũ ojãca pũrĩ cjasere, be'ro tja Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'quere. Bu'etoja, ti wi'i wiorã ãpẽrã to dujirãrẽ “Sõjãrẽ weredutirã wa'aya”, nío'ocãrã niwã. Na pe'e wa'a, “Acawererã, musã wãcũtutuasenojõ queti cuorã, ni'cãrõacã wereya ãsãrẽ”, nicãrã niwã. ¹⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Pablo wã'cãnu'cã, narẽ omocã me'rã di'tamarĩduticu niwĩ. Weetoja, narẽ werecu niwĩ:

—Musã judío masã, ãpẽrã na weronojõ Õ'acũrẽ ëjõpeorã yu'u ucũsere tu'oya. ¹⁷ Õ'acũ, ãsã judío masã ëjõpeogu, ãsã ñecũsumuarẽ besecũúcu niwĩ. Na ãpẽrã ye di'ta Egiptopũ nicã, narẽ pãjãrã masãputinemocã weecu niwĩ. Be'ro na ti di'tapu nirãrẽ cũ tutuaro me'rã miiwijacu niwĩ. ¹⁸ Cuarenta cũ'marĩ yucu marĩrõ, masã marĩrõpu ní'ã ña'arõ na cũrẽ yu'rũnu'cãmicã, na tojo

weesere cū nu'cācu niwī. ¹⁹ Be'ro na ya di'ta waro Canaá di'tapu ejacā, ti di'tacjārārē siete cururire cō'aō'ocu niwī. Ti di'tare ũsā ñecūsũmarē o'ogutigu, na macārī wa'awe'o'quere niato nígũ tojo weecu niwī. ²⁰ Be'ro tja na Canaá di'tapu nicā, Ő'acũ narē su'ori nisetiajārē sōrōcu niwī. Na cū sōrō'cārā masārē beseri masā nicārā niwā. Cuatrocientos cincuenta cū'marī na masārē beseri masā duticārā niwā. Samue Ő'acũ ye queti weremũtārī masũ cū nise nũmũrĩpu dutituocārā niwā. ²¹ Samuereta masā sērīcārā niwā: “Ŭsā ni'cũ wiogu waro ũasa'a.” Na tojo nicā tu'o, Samue Ő'acũrē sērīcu niwī. Ő'acũ tojo weegu na wiogu waro niacjũre Saúl wāmetigũre sōrōcu niwī. Saúl Cis macũ Benjamí ya curuacjũ cuarenta cū'marī wiogu nicu niwī. ²² Saúl wiogu nisere Ő'acũ cūrē wĩróca be'ro apĩ Davi wāmetigũre sōrōcu niwī tja. Ő'acũ cūrē a'tiro nicu niwī: “Davi Isaí macũ nipe'tise yu'u tu'sasere weemi. Tojo weegu pũrō e'cati'i cū me'rā”, nicu niwī. ²³ Ő'acũ ũsā ñecūsũmarē “Ni'cũ Davi pārāmi nituriagũpu mũsā judío masārē yu'rũogu a'tigusami”, ni werecu niwī. Jesú wāmetigu Ő'acũ tojo ní'cuta nimi. ²⁴ Ne waropũre Jesú cū masārē bu'enũ'cāse dũporopũre Juā masārē bu'eyucu niwī: “Mũsā ña'arō wee'quere bujawetiya. Mũsā nisetisere dũcayuya. Mũsā tojo dũcayucā, yu'u mũsārē wāmeyegusa'a”, nicu niwī. ²⁵ Juā cū bu'edu'uati dũporo narē nicu niwī: “Mũsā yu'ũre ‘Masārē yu'rũoacju nimi’ ¿ni wācũti? Yu'u niwe'le. Yu'u be'ro apĩ a'tigusami masārē yu'rũoacju. Cū añugũ waro nigũsami. Yu'u pe'e mejō nigũ tu'oña'a. Cū ye sapatũre tuweemasĩtigu weronojō cūrē ne ni'cārōwijimasĩtisa'a”, nicu niwī Juā.

²⁶ »Yu'u acawererā Abrahā pārāmerā nituriarā, nipe'tirā Ő'acũrē ějōpeorārē wereguti. Ő'acũ todũporopũ “Masārē yu'rũoguti”, nicu niwī. Tojo nígũ, marĩrē a'te quetire o'ócu niwī. ²⁷ Tojo weemicā, Jerusalécjārā,

na wiorã quẽ'rã “Jesú marĩrẽ yu'rnoacju nimi”, ni ì'amasĩticãrã niwã. Na saurunũcũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'quere bu'emirã, ne tu'omasĩticãrã niwã. Jesucristore wiorã wẽjẽdutiã, dũporopu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'que queorota wa'acaro niwũ. ²⁸ Jerusalécjãrã Jesucristore bu'iri bocatimirã, Pilatore “Wẽjẽdutiya”, nicãrã niwã. ²⁹ Na Jesucristore wẽjẽrã, dũporopu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na ojamũ'tã'quenũcũta weecãrã niwã. Cũ wẽrĩca be'ro ãpẽrã curusapu ní'cũre miidijoo, ãtã tutipu cãrẽ yaarã siosõrõcũucãrã niwã. ³⁰ Õ'acũ na wẽjẽmicã, cũ macũrẽ wẽrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ. ³¹ Cũ masãca be'ro todũporo Galilea, Jerusalẽpu cũ me'rã ba'paticusia'cãrãrẽ peje numũrĩ bajuacu niwĩ. Ì'rãta cũ masãcã ì'a'cãrã cũ ye quetire masãrẽ wererã weesama.

³²⁻³³ »Yu'u Bernabé me'rã musãrẽ añuse quetire weregu a'tiapu. Dũporopu Õ'acũ ãsã ñecũsumuarẽ wereyugu, “Yu'u macũ wẽrĩ'cũpũre masõgũsa'a”, nicu niwĩ. Narẽ tojo nimigũ, na ní'cateropũre “Cũ weeguti” ní'quere weeticu niwĩ. Õsã na pãrãmerã nituriarãpũre, ãpẽrã a'tocateropu nirãrẽ tere weel'ocu niwĩ.

»Nimũ'tãrĩ pũrĩ be'ro cja Salmo Õ'acũ cũ macũ wẽrĩ'cũpũre masõ'quere “Mu'u yu'u macũ ni'i. Ní'cãcã me'rã yu'u mu'u pacu nisere ì'o'o”, nicaro niwũ. ³⁴ Ape pũrĩ Isaía cũ ojãca pũrĩpu quẽ'rãrẽ Õ'acũ wereyucu niwĩ cũ macũrẽ wẽrĩ'cũpũre masõatjere, cũ upu boadojatiatjere. “Nipe'tise yu'u Davire dũporopu 'O'oguti” ní'caronojõta mu'ũrẽ o'ogusa'a”, nicu niwĩ.

³⁵ »Apero Salmo Davi cũ oja'caropũre tja a'tiro ojano'caro niwũ: “Mu'u, mu'u macũrẽ wẽrĩdojacã weesome”, nicaro niwũ.

³⁶⁻³⁷ »Davi Õ'acũ dutiro wéégũ, cũ ní'caterocjãrãrẽ

queoro dia'cũ weecu niwĩ. Be'ro cũ wěrĩcã ĩ'a, cũrẽ yaacãrã niwã ãpěrã cũ ñecũsumua mejãrã yaa'caroputa. Cũrẽ yáaca be'ro cũ ya upu boa wa'apã. Ô'acũ masõ'cu Jesú pũrĩcãrẽ cũ upu boatipã. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Jesú pe'ere cũ ya upu boadojatijatjere ojagu weepĩ Davi. ³⁸⁻³⁹ Yu'u musãrẽ weresere wãcũña. Jesu-cristo me'rã musã acobojose bocarãsa'a. No'o nipe'tirã cũrẽ ãjõpeorãrẽ ña'arõ na wee'quere acobojopecũsami. Moisé cũ dutise me'rã pũrĩcãrẽ marĩ acobojose ne boca-masĩtisa'a.

⁴⁰⁻⁴¹ »Dũporocjãrãpu Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ojacãrã niwã:

Musã Ô'acũrẽ bujicã'rã, cũrẽ ãjõpeotirã tu'oña'ña.

Musã catiri umucore yu'u Ô'acũ añuse weegusa'a.

Musãrẽ ãpěrã añurõ weremicã, ne ãjõpeosome.

Tojo weerã musã ãjõpeoti'que wapa wěrĩrãsa'a.

A'te na oja'quere añurõ tu'oña'ña, musãrẽ tojo wa'ari nĩrã, ni werecu niwĩ Pablo Antioquiacjãrãrẽ.

⁴² Tere weretoja, na wijaari cura Pablo quẽ'rãrẽ to nerẽ'cãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Ûsãrẽ ape sauru nicã werenemoña tja te cjasere,

nicãrã niwã. ⁴³ Ti wi'i ní'cãrã na wijaasteari cura pãjãrã

judío masã, ãpěrã judío masã weronjõ weesetirã na weresere

tu'otu'sarã, Pablo, Bernabé me'rã ba'patiwã'cãcãrã

niwã. Narẽ Pablo quẽ'rã a'tiro nicãrã niwã:

—Ô'acũ cũ añurõ weesere wãcũdu'uticã'ña. Cũrẽ

ãjõpeonu'cũcã'ña, ni werecãrã niwã.

⁴⁴ Ape numu sauru nicã pãjãrã ti macã Antioquiacjãrã

Ô'acũ ye quetire tu'orãtirã nerẽcãrã niwã tja. ⁴⁵ Na pãjãrã

nerẽcã ĩ'arã, Pablo quẽ'rãrẽ ti macãcãjãrã judío masã uputu

doecãrã niwã. Tojo weerã Pablo cũ weresere “Mejẽcã

weremi. Diacjũ niwe'e”, ni bujicã'cãrã niwã. ⁴⁶ Na tojo

nicã tu'orã, Pablo quẽ'rã tutuaro me'rã narẽ nicãrã niwã:

—Mūsā judío masārē Jesú ye quetire weremu'tārõna'a. Mūsārē tere weremicã, ne ějõpeowe'e. Tojo weerã “Ûsã catise pe'titiserẽ uatisa'a”, nirã wee'e. Ûsã ni'cārõacãrē ãpērã judío masã nitirãrē Jesú ye quetire werenu'cãrã wa'arãsa'a. ⁴⁷ A'tirota duticu niwĩ Õ'acũ cũ ye ojano'ca pũrĩpũre. A'tiro nicu niwĩ:

Yũ'ũ mūsārē judío masã nitirãrē yé cjase quetire werecu-siari masã cũugũti.

Mūsã me'rãta nipe'tiro a'ti turicjãrãpũ na yũ'rũatjere masĩrãsama.

A'te cũ ní'quereta Pablo quẽ'rã “Õ'acũ ãsãrē dutigu weemi”, nicãrã niwã.

⁴⁸ Na tojo nicã tu'orã, “Õ'acũ ye queti añubutia'a” nĩrã, ti wi'i nĩrã judío masã nitirã urũtu e'caticãrã niwã. Topũ ni'cãrã Õ'acũ “Yũ'ũre a'ticũrã ějõpeorãsama”, ni-no'cãrãncũta ticũrãta Jesure ějõpeocãrã niwã.

⁴⁹ Tojo wee nipe'tiro Pisidia di'tapũre Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwũ. ⁵⁰ Tojo weecã ĩ'arã, judío masã Pablo quẽ'rãrē cõ'asĩ'ricãrã niwã. Tojo weerã ni'cãrẽrã niyeru pajiro cũorã numiarẽ, judío masã weesetiserẽ añurõ weenu'cũrãrẽ uarosãjãcã weecãrã niwã. Æmũa ti macã wiorã nĩrãnojõ quẽ'rãrẽ tojota weecãrã niwã. Tojo weerã Pablo quẽ'rãrẽ nũrũrã, pi'etise o'onũ'cãcãrã niwã. Ti macãpũ na nĩrãrẽ cõ'aõ'otojarãpũ, ña'arõ weedu'ucãrã niwã. ⁵¹ Pablo quẽ'rã Antioquĩapũre na cõ'awĩrõcã wĩjarã, ti macã cjase di'tare paastecõ'acãrã niwã. Tere tojo weerã mūsã Jesú ye quetire teerã, a'ti macãcjãrã bu'iri cũo'lo nĩsĩ'rĩrã, tojo weecãrã niwã. Be'ro ape macã Iconio wãme-tiri macãpũ wa'a wa'acãrã niwã tja. ⁵² Na wa'ãca be'ro nimicã, Jesure ějõpeorã Antioquĩacjãrã Espĩritu Santure cũoyũ'rũatjĩarã, urũtu e'catise me'rã tojacãrã niwã.

14

Pablo, Bernabé Iconio wāmetiri macāp na weeseti'que ni'i

¹ Iconiopure ejarā, na Antioquíapure wee'caronojōta Pablo quē'rā judío masā nerērī wi'ipure sājāanujā, dujicārā niwā. Topure quē'rārē Jesú ye quetire werecārā niwā. Na añurō weretū'sayucā, pājārā judío masā, āpērā judío masā nitirā Jesure ējōpeocārā niwā. ² Judío masā Jesure ējōpeosī'rītirā judío masā nitirā pe'ere uarosājācā weecārā niwā. Tojo weerā na uarosājācā wee'cārā Jesure ējōpeorārē ña'arō wācūcārā niwā. ³ Tojo weecā ī'arā, Pablo quē'rā narē werenemorātirā Iconiopure yoacā tojacārā niwā. Na ti macāpū nírā, “Jesú nipe'tirā masārē ma'ígū añurō weemi” nisere uputū wācūtutuario me'rā werecārā niwā. Na a'tere werecā ī'agū, Ō'acū diacjūta werema yé cjasere nígū, cū tutuario me'rā masārē wee'ocā weecu niwī. ⁴ Na wee'omicā, ti macācjārā mejēcārī dia'cū dūcawaticārā niwā. Āpērā judío masā Jesure ējōpeotirā me'rā niseti'cārā niwā. Āpērā Pablo, Bernabé me'rā niseti'cārā niwā. ⁵ Pablo, Bernabére uatirā, wiorā me'rā nerē ucūcārā niwā. Na nerē, ni'cārōnojō wācūtojaca be'ro narē pi'etise o'o, ūtāperi me'rā doquerāti nírā, tojo weecārā niwā. ⁶⁻⁷ Pablo quē'rā na tojo weesī'rīsere tū'orā, Licaonia wāmetiri di'tapū du'tiwā'cā wa'acārā niwā. Ti di'tapure Litra, Derbe wāmetise macārī nicaro niwū. Tepū nirārē, te macārī nirārē Jesú ye quetire bu'ecusiacārā niwā tja.

Pablo, Bernabé Litra, Derbe macārīp na bu'ecusia'que ni'i

⁸ Na Litrāpū nírā, ni'cū masū dojoriwi'i wī'magūputa sijamasītigu baja'cūre bocaecārā niwā. ⁹⁻¹⁰ Ti macāpūre Pablo masārē bu'ecu niwī. Cū bu'esere dojoriwi'i quē'rā tū'ocu niwī. Cū, “Ō'acū yū'ure añurō

ya'rnomasĩsami" ni wãcũsere Pablo tu'oña'gũ, tutuaro me'rã cãrẽ ucũquejocu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña, nicu niwĩ. Cũ tojo nicãta bu'pumajã, sijamasĩtimi'cu sijanũ'cãcu niwĩ. ¹¹ Pablo tojo weecã ĩ'arã, tocjãrã Licaonia ye me'rã uputu caricũcãrã niwã:

—Marĩ ějõpeorã umua weronojõ bajurã dojtjãrã, marĩ tiropu dijatama, nicãrã niwã. ¹² Bernabére Zeus pisucãrã niwã. Ti wãme na ějõpeorãnojõ wioqu wãme nicaro niwũ. Pablo pe'ere cũ uputu ucũgũ niyucã, Hermes pisucãrã niwã. Hermes na ějõpeorãrẽ wereco'tegu nicu niwĩ. ¹³ Ti macã sumutoru Zeure ñubuepeori wi'ĩ nicaro niwũ. Ti wi'icjũ pa'i Pablo quẽ'rãrẽ ějõpeogu, wecuu umuarẽ o'ori me'rã ma'masu'a'cãrãrẽ ti macã ne sãjãrõpu wejewã'cãcu niwĩ. Pa'i, ãpẽrã tocjãrã Pablo quẽ'rãrẽ ějõpeorã wecuare wẽjẽ ñubuepeosi'rĩmicãrã niwã.

¹⁴ Na tojo weesĩ'rĩcã tu'orã, Pablo, Bernabé na basu na ye su'tire tũ'rẽstecãrã niwã. Musã tojo weesĩ'rĩse ña'a ni'ĩ nĩrã, tojo weecãrã niwã. Be'ro caricũ, na pãjãrã decopu wa'acãrã niwã. Narẽ a'tiro nicãrã niwã:

¹⁵ —¿Musã ãsãrẽ de'ro weerãtirã tojo weeti? ãsã quẽ'rã musã weronojõta umua ni'ĩ. Õ'acũa mejẽta ni'ĩ. Musãrẽ añuse quetire wererã a'tiapu. Musã a'tiro weesetisere tocã'rõta weedu'uya. Musã ějõpeose ne wapamarĩ'ĩ. Õ'acũ catigu pe'ere ějõpeoya. Cũ weecu niwĩ nipe'tise u'muse, a'ti di'ta, maarĩ, nipe'tirã wa'icũrã, mirĩcũa, wa'ĩ, tepu nirãrẽ. ¹⁶ Õ'acũ toduporopure judío masã nitirã na ãpẽrãnojõrẽ ějõpeocã, tojo tu'oña'cã'cu niwĩ. Ne cã'mota'aticu niwĩ. ¹⁷ Na cãrẽ ějõpeotimicã, cũ nise-tisere nipe'tirã masãrẽ ĩ'ocu niwĩ. Nipe'tirãrẽ añurõ wéegu, acoro pejase, otese quẽ'rãrẽ ducaticã weecu niwĩ. Ba'ase, tojo nicã e'catise o'ocu niwĩ, ni werecãrã niwã. ¹⁸ Na weremicã, uputu wecuare wẽjẽ, Pablo quẽ'rãrẽ ñubuepeosi'rĩmicãrã niwã. Cã'rõacã waro du'sacaro niwũ

na wějě ñubuepeoatjo. Pablo quẽ'rã “Ûputu weeticã'ña” ni pũrĩcã, weeticãrã niwã.

¹⁹ Be'ro judío masã Antioquiacjãrã, ãpẽrã Iconiocjãrã Listrapure etacãrã niwã. Topu Pablo quẽ'rãrẽ ña'arõ weesi'rĩrã sirutuejacãrã niwã. Tocjãrã masãrẽ na weronojõ wãcũsetiro ñacãrã niwã. Na tojo weecã, tocjãrã pe'e quẽ'rã uarosãjã wa'acãrã niwã. Tojo weerã Pablõre ãtãperi me'rã doque, ti macã sumutõpu cãrẽ cõ'arã wa'arã wejewã'cãcãrã niwã. Cãrẽ “Wẽria wa'ami”, ni wãcũcãrã nimiwã. ²⁰ Pablõre cõ'a'carõpu Jesure ãjõpeorã cũ cũñarõ tiropu i'aejanu'cãcãrã niwã. Cũ na topu ejacãta, masã wa'acũ niwĩ tja. Be'ro apaturi macãpu na me'rã pi'a wa'acũ niwĩ. Ape numu Bernabé me'rã Derbepu wa'a wa'acãrã niwã.

²¹ Na topu eta, Jesús ye quetire werecãrã niwã. Tere na werecã, tocjãrã masã pãjãrã Jesure ãjõpeonemocãrã niwã. Be'ro na majamitojaa wa'acãrã niwã Listra, Iconio, Antioquia toduporo na a'ti'que macãrĩputa tja. ²² Te macãrĩpũre tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuse o'ocãrã niwã. Tojo nicã “Jesure ne wãcũdu'uticã'ña. Peje pi'etise wa'arosa'a Jesure ãjõpeorãrẽ marĩ ã'mũsepu wa'ati duporo”, ni wereyũ'rũwã'cã wa'acãrã niwã. ²³ Jesure ãjõpeorã na nerẽse wi'serinũcũ ni'cãrẽrã narẽ su'ori nisetiajãrẽ beseburocãrã niwã. Na be'ti ñubueca be'ro “Marĩ ãjõpeogũ Jesús weetamuato mũsãrẽ”, ni sãrĩbosa, cũuwã'cãcãrã niwã.

Pablo quẽ'rã Antioquiapu na majãmitojaa'que ni'i

²⁴⁻²⁵ Be'ro Listra, Iconio, Antioquia wãmetise macãrĩpu ni'cãrã yũ'rũwã'cãcãrã niwã Pisidia di'tare. To yũ'rũaa, Panfilia di'ta Perge wãmetiri macãpu ejacãrã niwã. Ti macãpũre Jesús ye quetire werecãrã niwã. Be'ro Atalia wãmetiri macã petapu bu'ajacãrã niwã tja. ²⁶ Topu na ne waro wijawã'cãtica macã Antioquiapu dajarã, yucũsu

me'rá wijawã'cãcãrã niwã. Ti macãpũta te macãrĩpũ na wa'ase dũporo Jesure ãjõpeorã “Mũsãrẽ Õ'acũ añurõ co'teato”, ni sãrĩbosa, o'ócãrã niwã. Espĩritu Santu narẽ bu'eduti'caronojõta tere bu'epe'otojanũ'cõ, dajacãrã niwã.

²⁷ Ti macãpũ na dajarã, Jesure ãjõpeorãrẽ neocũu, narẽ werepe'ocã'cãrã niwã Õ'acũ na me'rá weetamusija'quere. Tojo nicã “Judío masã nitirã quẽ'rã Jesure ãjõpeorã weeama a'tiro nicãrẽ”, ni quetiwerẽcãrã niwã narẽ. ²⁸ Na yoacã Jesure ãjõpeorã me'rá Antioquíapũre tojacãrã niwã.

15

Judea di'tacjãrã Antioquíapũ wa'a'que ni'i

¹ Pablo, Bernabé Antioquíapũ nirĩ curare ãpẽrã judío masã Judea di'tacjãrã na tiropũ wa'acãrã niwã. Na ti macãcãrã Jesure ãjõpeorãrẽ na judío masã weesetisere weeduticãrã niwã.

—Mũsã Moisé duti'caro weeticã, mũsã õ'rẽcũ yapa caserore yejecõ'aticã, Õ'acũ mũsãrẽ yũ'rũosome, ni werecãrã niwã.

²⁻³ Na tojo nicã tu'orã, Pablo, Bernabé na me'rá ɸpũtu a'metu'ticãrã niwã. Tojo weerã Antioquíacjãrã Jerusalẽpũ o'órãtirã Pablo, Bernabé, ãpẽrã tocjãrãrẽ neo, besecãrã niwã. Narẽ a'tiro nío'ocãrã niwã:

—Jerusalẽpũ wa'aya. Jesú cũ ne waro besecúú'cãrã, tojo nicã Jesure ãjõpeorãrẽ sũ'ori nirã tiro sãrĩtiña'rã wa'aya. ¿Diacjũta nimiapari to Judeacjãrã marĩrẽ were'que? nicãrã niwã.

Topũ wa'arã, Fenicia, Samaria wa'ase ma'arĩpũ yũ'rũacãrã niwã. To yũ'rũarã, judío masã nitirã Jesure ãjõpeosere wereyũ'rũamũjãcãrã niwã. Te quetire tu'orã, Jesure ãjõpeorã pũrõ e'caticãrã niwã.

Pablo, Bernabé Antioquíapɥ ní'cārã Jerusalé'cjārãrẽ na wererã wa'a'que ni'i

⁴ Pablo, Bernabé, ãpẽrã Antioquíacjãrã Jerusalé'pɥre etacãrã niwã. Topɥre na etãca be'ro Jesú cũ ne waro besecúú'cãrã, Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirã, nipe'tirã cũrẽ ãjõpeorã narẽ põtẽrĩ, añuduticãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rã werecãrã niwã nipe'tiro na sija'caropɥ Õ'acũ narẽ weetamu'quere. ⁵ Na tojo nicã tũ'orã, Jesure ãjõpeorã fariseo masã wã'cãnu'cã, ucũcãrã niwã:

—Marĩ judío masã weronojõta judío masã nitirã Jesure ãjõpeorã quẽ'rãrẽ weedutiroɥa'a. Na õ'rẽcɥ yapa caserore yejecõ'adutiroɥa'a. Nipe'tise Moisé cũ duti'quere weedutiroɥa'a, nicãrã niwã.

⁶ Tojo weerã Jesú cũ besecúú'cãrã, cũrẽ ãjõpeorãrẽ su'ori nirã nerẽ, ucũcãrã niwã fariseo masã narẽ tojo ní'quere. ⁷ Topɥta na yoacã ucúca be'ro Pedro wã'cãnu'cã, narẽ nicɥ niwĩ:

—Acawererã, Õ'acũ sõ'onícateropɥ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ cũ ye quetire weredutigɥ yu'are besewĩ. Na tere tũ'o, cũrẽ ãjõpeoato ní'gũ besewĩ. Musã nipe'tirã añurõ masĩ'i a'tere. ⁸ Cũta nipe'tise masã wãcũsetisere ã'agũ marĩrẽ o'o'caronojõta na quẽ'rãrẽ Espíritu Santure o'ówĩ. Tojo weerã marĩ na yu'rũono'cãrãpɥta nima nisere masĩ'i. ⁹ Õ'acũ marĩrẽ ma'irõnojo'ta na quẽ'rãrẽ ma'imi. Ne ducawaatisami. Na Jesure ãjõpeocã, na ña'arõ weeseti'quere acobojo'cɥ niwĩ. ¹⁰ Tojo weerã marĩ judío masã nitirãrẽ “Moisé cũ duti'caro weeya”, niticã'rõɥa'a. Marĩ tere weeya ní'rã, “Õ'acũ narẽ yu'rũoticɥ niwĩ yujupɥ”, ní'rã weebosa'a. Marĩ, marĩ ñecũsumɥapɥmarĩcã Moisé cũ duti'quere weepõtẽoticãrã niwã. Tjãsama napɥa. Tojo weerã narẽ tere weedutiticã'rõɥa'a. ¹¹ A'tiro pe'le ni'i. Marĩ wiogɥ Jesucristo ma'itjãgũ, marĩ wapayecã

mejēta, marĩrē ña'arō wee'quere acobojocũ niwĩ. Marĩrē yu'ruo'caronojōta Jesucristo na judío masã nitirã quē'rārē yu'ruocũ niwĩ, nicũ niwĩ Pedro.

¹² Cũ tojo nicã tu'orã, nipe'tirã di'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã. Be'ro Pablo, Bernabé narē werecãrã niwã judío masã nitirã tiropũ Õ'acũ tutuaro me'rã na wee'locusia'-quere. ¹³ Nipe'tise narē wéréca be'ro Santiago ucũcũ niwĩ:

—Acawererã, yu'ũ musãrē werecã tu'oya. ¹⁴ Ni'cãrōcã Simó Pedro wereami Õ'acũ judío masã nitirãrē ne waro añurō weenu'cã'quere. Õ'acũ cũ yarã niato nígũ, na quē'rārē besecũ niwĩ. ¹⁵ Duporopũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã judío masã nitirã quē'rã Jesure ějōpeoatjere queorota ojamũ'tãcãrã niwã. A'tiro ojacãrã niwã:

¹⁶ “Davi cũ wioğũ nise pe'tia wa'acaro niwũ.

Be'ropũ cãrē yu'ũ wioğũ sörō'caronojōta cũ pãrãmi nituriagupũre sörögũti.

¹⁷⁻¹⁸ Cãrē tojo söróca be'ro ãpērã judío masã nitirã quē'rã, yu'ũ bese'cãrã yu'ũre ějōpeorãsama.”

Duporopũ marĩ wioğũ Õ'acũ tojo ni weryucũ niwĩ.

A'tiro ni ojacãrã niwã Õ'acũ ye quetire weremu'tã'cãrã.

¹⁹ »Tojo weegũ yu'ũ wãcũ'u. Judío masã nitirã Jesure ějōpeorãrē peje dutise o'oticã'rõũa'a. ²⁰ Mejō dia'cũ ni'cã pũrĩ “A'ticũse weeticã'ña”, ni ojarã narē. “Wa'icũ di'i, ãpērãnojörē Õ'acũ mejētare ějōpeorã na wējē ĩjũamorō ñubuepeo'quere ba'aticã'ña”, nírã. “Musã nũmosãnumia nitirãrē, musã marãpusũmũa nitirãrē a'metãrãticã'ña”, nírã. “Nipe'tirã wa'icũrã wãmũta ãrũasure'cãrãrē ba'aticã'ña. Nipe'tirã dí miiña marĩrãrē ba'aticã'ña. Wa'icũrã ye díre ba'aticã'ña.” Ticũseta dutirã narē. ²¹ Duporopũ saurunũcũ judío masã na nerēse wi'seripũ Moisé cũ duti'-quere bu'enu'cũcã'ma. A'tere nipe'tise macãrĩpũ bu'erã

weema. Tojo weerã judío masã nitirã quẽ'rã masísama Moisé cū duti'quere, nicu niwĩ Santiago.

²² Be'ro Jesú cū besecúú'cārã, Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirã, nipe'tirã cūrẽ ãjõpeorã puarãrẽ besecārã niwã. Ni'cū Juda wãmeticu niwĩ. Cūrẽta tja Barsabá pisucārã niwã. Apĩ pe'e Sila wãmeticu niwĩ. Ticurãrẽ besecārã niwã Pablo quẽ'rã me'rã Antioquíapũ ti pũrĩrẽ miajãrẽ. Na puarã Jesure ãjõpeorã wa'teropũre wiorãbocure nicārã niwã.

Antioquíacjãrã na su'ricũña'quere diacjũ'que ni'i

²³ Jesú besecúú'cārã dutise ojãca pũrĩrẽ Pablo quẽ'rã me'rã o'ócãrã niwã. A'tiro ojano'caro niwũ ti pũrĩpũre:

“Ûsã Jesú besecúú'cārã, cūrẽ ãjõpeorãrẽ su'ori nirã m̃sãrẽ añuduti'i. A'ti pũrĩrẽ m̃sãrẽ oja'o nipe'tirã Antioquíacjãrãrẽ, judío masã nitirã Jesure ãjõpeorãrẽ. Tojo nicã Siria, Cilicia di'tapũ nirãrẽ oja'o. ²⁴ ãpẽrã ãsã me'rãcãjãrã a'tocjãrã, m̃sã tiropũ wa'a, na wãcũrõ me'rã m̃sãrẽ caribosijapãrã. ‘M̃sã õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'aña, Moisé cū dutisere weeya’ ni, m̃sãrẽ were-su'riacũapãrã. Ûsã dutiro marĩrõ tojo weeapãrã m̃sãrẽ. ²⁵ Tojo weerã ãsã ni'cãrõnojõ wãcũse me'rã puarã umuarẽ m̃sã tiropũ bese o'órã wee'e. Na ãsã mairã Bernabé, Pablo me'rã wa'arãsama. ²⁶ Bernabé, Pablõreta Jesucristo marĩ wiogũ yere na bu'ecusiacã, wẽjẽcãrã nimiwã. ²⁷ Ûsã bese'cãrã Juda, Sila a'ti pũrĩpũ nise nipe'tisere na basu m̃sãrẽ bu'e, wererãsama. ²⁸ Ûsãrẽ Espĩritu Santu wãcũse o'oyucã, peje m̃sãrẽ dutisĩ'rĩtisa'a. A'ticũseta m̃sãrẽ dutirãti. ²⁹ Wa'icũ di'i, ãpẽrãnojõrẽ Õ'acũ mejẽtare ãjõpeorã na wẽjẽ ãjũãmorõ ñubuepeo'quere ba'aticã'ña. Nipe'tirã wa'icũrã ye díre ba'aticã'ña. Wa'icũrã wãmũta ãrũasure'cãrãrẽ ba'aticã'ña. Wa'icũrã dí miiña marĩrãrẽ ba'aticã'ña. M̃sã ñmosãnumia nitirãrẽ, m̃sã marãpũsumã nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.

Musã ãsã dutisere wéerã, añurõ weerãsa'a. Tocã'rõta musãrẽ oja'a", ni ojacãrã niwã.

³⁰ Be'ro na o'óno'cãrã we'eriti, Antioquíapũ wa'a wa'acãrã niwã. Topũ ejarã, na dutise ojãca pũrĩrẽ tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ nerẽduti, wiacãrã niwã. ³¹ Tojo weecã, ti pũrĩrẽ bu'érã, wãcũque'timi'cãrã na diacjũnũ'cõcã, ti macãcjãrã pũrõ e'caticãrã niwã. ³² Juda, Sila Ô'acũ were-duti'quere wereturiari masã nitjãrã, Antioquíacjãrãrẽ añurõ werecãrã niwã. Tojo weerã narẽ nemorõ wãcũ-tutuase me'rã tojacã weecãrã niwã. ³³ Na me'rã topũre cã'rõ tojánicãrã niwã yujupũ. Be'ro tocjãrãrẽ we'ericã, tocjãrã pe'e "Ô'acũ me'rã wa'aya musãrẽ o'ó'cãrã tiropũ", nío'ocãrã niwã. ³⁴ Sila pe'e "Yũ'ũ pũrĩcã a'topũ tojaguti", nicũ niwĩ. Tojo weegũ topũ tojacã'cũ niwĩ.

³⁵ Pablo, Bernabé yoacã Antioquíapũre Jesure ãjõpeorã me'rã tojacãrã niwã. Tocjãrãrẽ pãjãrã ãpẽrã me'rã Jesú ye quetire werecãrã niwã.

Pablo, Bernabé na a'merĩ dũcawati'que ni'i

³⁶ Be'ro Pablo Bernabére nicũ niwĩ:

—Te'a apaturi tja todũporopũ marĩ Jesú ye quetire bu'ecusia'que macãrĩpũ. Tocjãrãrẽ ĩ'arã wa'arã ¿de'ro nisetimiti na? nicũ niwĩ.

Bernabé "Jau", nicũ niwĩ. ³⁷ Juã Marco wãmetigure Ɂpũtu miasĩ'rĩmicũ niwĩ. ³⁸ Juã Marco todũporopũ na me'rã añurõ bu'eyapada'reoticũ niwĩ. Jerusalẽpũ wa'agu, Panfilia di'tapũ narẽ cõ'atojaa wa'acũ niwĩ. Tojo weegũ Pablo cũrẽ ne miasĩ'rĩticũ niwĩ. ³⁹ Be'ro na basu Ɂpũtu a'metu'ti, a'merĩ dũcawatia wa'acãrã niwã. Bernabé pe'e yucũsũ me'rã Chipre nũcũrõpũ Marcure miacũ niwĩ. ⁴⁰ Pablo pe'e cũ me'rã wa'acjũre Silare besecu niwĩ. Tocjãrã Jesure ãjõpeorã "Ô'acũ musãrẽ co'teato", ni sãrĩbosacãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rã narẽ we'eriti, wa'a wa'acãrã niwã. ⁴¹ To wa'arã, Siria, Cilicia wãmetise

di'tapure yu'ruacārã niwã. Tepu Jesú ye quetire wererã, tocjārã Jesure ãjõpeorãrẽ wãcütutuase o'onemowã'cãcãrã niwã.

16

Timoteore Pablo, Sila na mia'que ni'i

¹ Pablo, Sila Derbe, Listra wãmetise macãrĩpüre etacãrã niwã. Listrapu ni'cũ Jesure ãjõpeogu Timoteo wãmetigure bocaecãrã niwã. Cũ paco judío masõ Jesure ãjõpeogo nico niwõ. Pacu pe'ea griego masũ nicu niwĩ. ² Jesure ãjõpeorã Listra, Iconiocjārã Timoteore añurõ wãcücãrã niwã. “Añugũ nimi”, ni i'acãrã niwã. ³ Tojo weegu Pablo narẽ ba'patiato nĩgũ, cūrẽ miasĩ'rĩcu niwĩ. Cūrẽ miasĩ'rĩgũ, cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aduticu niwĩ. Cũ tojo weeno'tigu judío masã cũ bu'esere ãjõpeotibosama nĩgũ, tojo weecu niwĩ. To nirã nipe'tirã judío masã Timoteo pacu griego masũ nisere masĩcãrã niwã. Judío masã nitirã na põ'rãrẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aticãrã niwã. ⁴ Be'ro Timoteo Pablo quẽ'rã me'rã wa'acu niwĩ. Nipe'tise na yu'ruase macãrĩpüre Jesure ãjõpeorãrẽ wereyu'ruamujãcãrã niwã. Jerusalẽpu nirã Jesú cũ besecúú'cãrã, cūrẽ ãjõpeorãrẽ sũ'ori nirã dutio'o'quere werecãrã niwã. Nipe'tirãrẽ “Na duti'quere weeya”, niburocãrã niwã. ⁵ Na tojo werecã tũ'orã, Jesure ãjõpeorã siape me'rã wãcütutuanemocãrã niwã. Ne Jesure ãjõpeodu'uticãrã niwã. Æpẽrã quẽ'rã Jesure ãjõpeotimi'cãrã umucorinucũ pãjãrã cūrẽ ãjõpeonemocãrã niwã.

Pablora Macedoniacjũ weetamuse sãrĩ'que ni'i

⁶ Pablo quẽ'rãrẽ na Asiapu Jesú ye quetire bu'erã wa'abo'cãrãrẽ Espĩritu Santu cã'mota'acu niwĩ. Tojo weerã na apero Frigia, Galacia tiro pe'e yu'ruacãrã

niwã. ⁷ Topu yu'rúaa, Misia na di'ta ta'a'caro sumutopu ejacãrã niwã. Topu eja, na Bitinia wãmetiri di'tapu wa'asĩ'rĩmicãrã niwã tja. Topu wa'asĩ'rĩrãrẽ apaturi Espĩritu Santu narẽ cã'mota'acu niwĩ. ⁸ Na to Misia yu'rúaa, wa'a, bu'acãrã niwã Troa wãmetiri macãpu. ⁹ Topu na etãca ñami Pablo quẽ'ese weronojõ ni'cũ Macedoniacjũ cũ tiro sãrĩnu'cũcã ĩ'acu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—A'tia a'to Macedoniapu. Ûsãrẽ weetamugũ a'tia, nicu niwĩ. ¹⁰ Be'ro cũ quẽ'ese weronojõ ĩ'a'quere werecã, maata ñsã ye dure wa'a wa'awu. Yu'hu Luca a'ti pũrĩrẽ oja'cu quẽ'rã na me'rã wa'awu. Ûsã cũ quẽ'ese weronojõ ĩ'a'quere a'tiro wãcũwũ: “Õ'acũ marĩrẽ Macedoniacjãrãrẽ cũ ye quetire weredutigũ weepĩ”, ni wãcũwũ.

Pablo, Sila Filipopu Lidia wãmetigore na bocaaja'que ni'i

¹¹ Ûsã Troapu ni'cãrã yucusu me'rã pẽ'awũ Samotracia wãmetiri nũcũrõpũre. Tocjãrãta ape numu wa'anemowũ ape macã Neápoli wãmetiri macãpu. ¹² Tóma majã ma'apu majãa, romano masã na wéeca macã Filipopũre etawu. Ti macãta ti di'ta Macedonia wa'teropũre dutiri macã niwũ. Topũre ñsã pejeti numurĩ tojãníwũ. ¹³ Sauru nicã Õ'acũrẽ ñubuepeorãrẽ a'marã wa'awu. Tojo weerã macãpu ni'cãrã dia sumuto na ñubuewuaropu wa'awu. Narẽ bocaaja, na tiro ejanujã, to numia nerẽ'cãrãrẽ Jesú ye quetire werewu. ¹⁴ Ni'cõ topu ñsã weresere tu'o'co Lidia wãmetigo niwõ. Co Tiatira wãmetiri macãcjõ, su'ti wapabujuse sõ'a ñibocuresere duago niwõ. Judfo masõ nitimigõ, Õ'acũrẽ ãjõpeogo niwõ. Pablo cũ weresere ãjõpeoato níngũ Õ'acũ core tu'omasise o'ocu niwĩ. ¹⁵ Be'ro core, co ya wi'icjãrã nipe'tirãrẽ wãmeyewu. Co ñsãrẽ niwõ:

—Yũ'ure diacjũta Jesure ějõpeogo nimo nírã, ya wi'ipũ cãrĩrã wa'aya, niwõ. Co ƣpũtũ tojaduticã tũ'orã, co ya wi'ipũ tojawũ.

Pablore, Silare bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõ'que ni'i

¹⁶ Ni'cã nũmũ ũsã Õ'acũrẽ ñubuepeowũaropũ wa'arã, ejapejacãti ni'cõ numio wãti sãjãno'core. Co ãpẽrãrẽ da'raco'tego niwõ. Wãti weetamuno'gõ “Be'ro tojo wa'arosa'a”, ni masĩsere cũowõ. Co masĩsere ãpẽrãrẽ werese me'rã core cũorã pajiro niyeru wapata'awã.

¹⁷ Ũsãrẽ i'asirutu, caricũwõ:

—Ã'rã Õ'acũ ƣ'mũsepũ nigũ dutisere weerã nima. Mũsãrẽ wererã weema Jesure ějõpeorã yũ'rũrãsama nise quetire, ni caricũwõ. ¹⁸ Co peje nũmũrĩ tojo nicusiawõ. Be'ro Pablo caributi, majãmiĩ'a, wãti copũre nigũrẽ niwĩ:

—Jesucristo tutuaro me'rã mũ'ũrẽ copũre nigũrẽ wi-jaaduti'i. Cũ tojo nicãta, maata wijaa wa'acũ niwĩ.

¹⁹⁻²⁰ Cũ wijáaca be'ro co masĩmi'que pe'tia wa'awũ. Tojo weerã core cũo'cãrã marĩ niyeru wapata'asome nírã, ua wa'awã Pablo, Sila me'rã. Tojo weerã macã deco wiorã tiropũre narẽ ñe'e miawã.

Be'ro wiorãpũre co wiorã nimi'cãrã weresãwã. A'tiro niwã:

—Ã'rã judío masã nima. A'ti macãcjãrãrẽ caribosijarã weema. ²¹ Na bu'ese marĩ romano masãrẽ dutise mejeta ni'i. Tojo weerã marĩ na weedutisere weeticã'rõũa'a, niwã wiorãpũre.

²² Na topũ nerẽ'cãrã tojo nicã tũ'orã, Pablo quẽ'rã me'rã ua wa'awã. Tojo weerã wiorã Pablo, Silare na ye su'tire tuweeduti, na yarã surarare tãrãdutiwã. ²³ Narẽ ƣpũtũ tãrãtoja, bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõwã. Be'ro ti wi'i co'tegure du'tiwijari nírã, añurõ bi'acã'dutiwã. ²⁴ Na tojo nicã tũ'ogũ, bu'iri da'reri wi'i co'tegũ nitũoroca tucũpũ

sōrōcū niwī narē. Pua yucū tīa wa'teropū na du'pocārīrē sīosōrōcūuoduti, narē du'tecūuocū niwī.

Ō'acū di'ta narāsācā wee'que ni'i

²⁵ Be'ro ñami deco Pablo, Sila Ō'acūrē ñubue, basapeocārā niwā. Na tojo weecā, ti wi'ipū nirá bu'iri da'reno'cārā narē tu'ocārā niwā. ²⁶ Wācūña marīrō di'ta uputū narāsācaro niwū. Na nirī wi'i quē'rā a'meña'caro niwū. Tojo weero maata ti wi'i bi'ami'que soperi, nipe'tirā bu'iri da'reri wi'ipū nirārē du'tecūumi'que cōme dari pāristea wa'acaro niwū. ²⁷ Tojo wa'āca be'ro ti wi'i col'tegū wā'cācū niwī. Wā'cā, te soperi susupe'ticā ī'acū niwī. “Nipe'tirā du'tiwijaape'tia wa'apā”, ni wācūcū nimiwī. Tojo weegū uigu, cū basu di'pjī mii wējēcā'cū nimiwī.

²⁸ Tojo weesī'ricā, Pablo cūrē uputū caricūquejocū niwī:

—Mu'u basu wējēticā'ña. Ūsā nipe'tirā a'topū nipe'ticā'a, nicū niwī.

²⁹ Pablo tojo nicā tu'ogū, āpērā surarare “Si'lase mi-itia”, nicū niwī. Na o'óca be'ro sī'oo, omasājāacū niwī Pablo, Sila na nirī tucūpū. Uigu, uputū narāsāgūta, na pu'to ejaque'acū niwī. ³⁰ Be'ro wā'cānū'cā, narē pijiwīrō, sērītiña'cū niwī:

—¿De'ro weegusari yu'u Ō'acū yu'ure yu'rūoato nígū?

³¹ Na pe'e a'tiro yu'ticārā niwā:

—Mu'u marī wiogū Jesure ējōpeogū, yu'rūgusa'a. Mu'u ya wi'icjārā quē'rā mu'u weronojō ējōpeorāta, yu'rurāsama, nicārā niwā.

³² To be'ro cūrē, cū ya wi'icjārārē Jesús ye quetire bu'ecārā niwā. ³³ Surara bu'iri da'reri wi'i col'tegū Pablo quē'rārē ñami decota na tārā'que cāmirē coecū niwī. Cū coēca be'ro Pablo quē'rā cūrē, cū ya wi'icjārārē wāmeyecārā niwā. ³⁴ Be'ro ti wi'i col'tegū cū ya wi'ipū pijiwā'cā, narē su'ori ba'acū niwī. Na Ō'acūrē ējōpeoca be'ro cū, cū acawererā uputū e'caticārā niwā.

³⁵ Ape n̄m̄ bo'reacã ti macãcjãrã romano masã wiorã surarare ti wi'i co'tegup̄re wereduticãrã niwã. A'tiro nío'ocãrã niwã:

—“Na to p̄uarã um̄a nirãrẽ du'uwĩrõdutiama”, ni wererã wa'aya, nicãrã niwã.

³⁶ Surara top̄ eja, wiorã na wereduti'quere ti wi'i co'tegup̄re werecãrã niwã. Tere tu'otoja, cū pe'e quẽ'rã wereturiacū niwĩ Pablo, Silare tja.

—Musãrẽ a'ti macãcjãrã wiorã “Du'uwĩrõato”, nicãrã niama. Tojo weerã musã wijaaya. Añurõ e'catise me'rã wa'aya, nicū nimiwĩ ti wi'i co'tegū pe'e.

³⁷ Cū te quetire werecã tu'ogū, Pablo surarare nicū niwĩ:

—A'ti macãcjãrã wiorã ũsãrẽ bu'iri bocatiama. Boca-timirã, masã tirop̄ miaa, tãrã, a'ti wi'i bu'iri da'reri wi'ip̄ ũsãrẽ sõrõama. Ũsã romano masã nimicã, tojo weeama. Ni'cãrõacãrẽ ũsãrẽ masã i'atirop̄ n̄owĩrõs'i'rĩsama. Basiowe'e. Na basuta a'titjãrã, ũsãrẽ wĩrõrã a'tiato, nicū niwĩ surarare.

³⁸ Surara cū tojo ní'quere tu'orã, wiorãp̄re wererã wa'acãrã niwã. Pablo quẽ'rã “Romano masã ni'i” niama nise quetire werecã tu'orã, wiorã ucua wa'acãrã niwã.

³⁹ Na ti wi'ip̄ wa'a, Pablo quẽ'rãrẽ acobojose sẽrĩcãrã niwã. Sẽrĩtoja, narẽ bu'iri da'reri wi'ip̄ ní'cãrãrẽ miiwija, “Ne a'ti macãrẽ niticã'ña, wiyayá”, nicãrã niwã. ⁴⁰ Na tojo nicã tu'orã, Pablo, Sila bu'iri da'reri wi'ip̄ ní'cãrã wijaawã'cã, Lidia ya wi'ip̄ wa'acãrã niwã tja. Top̄ Jesure ãjõpeorãrẽ wãcūtutuanemocã weecãrã niwã. Be'ro ti macãp̄ ní'cãrã wa'a wa'acãrã niwã.

17

Tesalónicap̄ Pablo quẽ'rãrẽ wa'a'que ni'i

¹ Pablo, Sila Filipop̄ ní'cãrã yu'rucãcãrã niwã Anfípoli, Apolonia wãmetise macãrĩrẽ. To yu'rúaa, etacãrã niwã

Tesalónica wāmetiri macāpɯ. Ti macāpɯre judío masā nerēri wi'i nicaro niwū. ²⁻³ Pablo cū weesetironojōpɯma ti wi'ipɯ sājāacɯ niwī. I'tia semana saurunacū Jesú ye quetire bu'ecɯ niwī. Dɯporocjārāpɯ Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'quere bu'ecɯ niwī:

—“Ō'acū bese'cɯ pi'eti, wēriḡūsami. Wēri'cɯpɯ nimigū, masāḡūsami”, ni ojacārā niwā. Na tojo ni ojanocūreta mūsārē ni'cārōacārē were'e. Jesúta nimi na tojo ní'cɯ Ō'acū cū bese'cɯ, ni wercɯ niwī Pablo.

⁴Tojo ni wercā tɯ'orā, ni'cārērā judío masā ējōpeocārā niwā. Judío masā weronojō ējōpeosetirā quē'rā griego masā pājārā ējōpeocārā niwā. Wiorā weronojō nirā numia pājārā ējōpeocārā niwā.

⁵Āpērā judío masā Pablo cū weresere ējōpeotirānojō ɯpɯtɯ ɯocārā niwā Pablōre. Tojo weerā ɯmɯa nijīsijārārē, ña'arā nibajaque'atirārē macā decopɯ neo, o'ócārā niwā:

—Nipe'tiropɯ caricūste sijaya, nicārā niwā. Na tojo weecā, ti macācjārā nipe'tirā uarosājācārā niwā. Be'ro Pablo quē'rārē masā decopɯ miarātirā a'marā wa'acārā niwā. Na cājīca wi'i Jasó wāmetigu ya wi'ipɯ wa'acārā niwā. Topɯ eja, narē a'marā, ti wi'i sopere weje pā'rēcā'cārā niwā. ⁶Ne bocaticārā niwā. Bocati, ti wi'i nigū Jasōré, āpērā Jesure ējōpeorārē ñe'e miacārā niwā wiorā tiropɯ. Topɯ ejarā, a'tiro caricūcārā niwā:

—Aperocjārā ɯmɯa marī ya macāpɯ a'ticārā niama. Nipe'tiro na sijaropɯre dojorē sijarā weema. ⁷Jasó narē cū ya wi'ipɯ cājīo'ocɯ niami. Na nipe'tise marī wiogɯ Romacjū cū dutisere yu'rɯnɯ'cārā weeama. Apī pe'ere “Wiogɯ waro nimi Jesú wāmetigu” nirā weeama, ni caricūcārā niwā.

⁸Na tojo nicā tɯ'orā, ti macācjārā, ti macā wiorā nipe'tirā caricūstea wa'acārā niwā. ⁹Be'ro wiorā Jasōré, cū me'rācjārārē a'tiro nicārā niwā:

—Musã ùsãrẽ niyeru wapayecã, musãrẽ du'uwĩrõrãti. Pablo, Sila na a'ti macãpũre wijáca be'ro musã ye niyerure wiarãti tja, nicãrã niwã. Tojo nicã tu'orã, na wapayecãrã niwã. Na tojo wéeca be'ro narẽ du'ucã'cãrã niwã.

Pablo, Sila Bereapũ na bu'e'que ni'i

¹⁰ Ñamica'a, na'ique'ari curapũ ãpẽrã Jesure ãjõpeorã Tesalónicajãrã Pablo, Silare Berea wãmetiri macãpũ wijaduticãrã niwã. Be'ro ti macãpũ eja, judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã tja. ¹¹ Bereacjãrã pe'e Tesalónicajãrã nemorõ Pablo weresere tu'otũ'sacãrã niwã. ¿Pablo marĩrẽ diacjũta bu'egũ weemiti? nĩrã, ãmũcorinũcũ Õ'acũ ye queti ojarã na oja'quere bu'enu'cũcã'cãrã niwã. ¹² Cũ diacjũta werecã ï'arã, judío masã pãjãrã ãjõpeocãrã niwã. ãpẽrã pãjãrã griego masã ãmũna ãjõpeocãrã niwã. Numia quẽ'rã griego numiata pajiro niyeru cõorã numia ãjõpeocãrã niwã. ¹³ Judío masã Tesalónicajãrã Pablo Bereapũ Õ'acũ ye quetire bu'ecã tu'ocãrã niwã. Tere tu'orã, na Bereapũ wa'acãrã niwã masãrẽ uarosãjãcã weerã wa'arã tja. ¹⁴ Na uarosãjãcã ï'arã, maata Jesure ãjõpeorã Pablõre ãpẽrã me'rã dia pajiri maapũ o'ócã'cãrã niwã. Cũ me'rãcjãrã pe'e Sila, Timoteo ti macãpũta tojacã'cãrã niwã. ¹⁵ Pablo cũrẽ ba'patiwã'cã'cãrã me'rã burũaa, Atena wãmetiri macãpũ ejacãrã niwã. Topũ cũrẽ soocã, majãmitojati a'titicãrã niwã na ya macã Bereapũ tja. Na me'rãta Pablo queti o'ocũ niwĩ:

—Quero Sila, Timoteo a'tiato a'topũ, nicũ niwĩ.

Pablo Atenapũ Jesú ye quetire were'que ni'i

¹⁶ Sila, Timoteore yucuegunojõ Pablo Atenapũ nígũ, ti macãpũ ï'acusiapũ niwĩ. Topũ peje na ãjõpeose queose yee'quere ï'acũ niwĩ. Tere ï'agũ, pũrõ bujaweticũ niwĩ. ¹⁷ Tojo weegũ Jesú ye quetire judío masã na nerẽrĩ

wi'ipɯ werecu niwī. Judío masārē, āpērā na weronojō ējōpeosetirārē werecu niwī. Tojo nicā ɯmɯcorinɯcū macā decopɯ wa'amɯjācɯ niwī. Topɯ cū bocaekarārē Jesú ye quetire weremɯjācɯ niwī. ¹⁸ Ni'cārērā epicúreo, estoico wāmetise cururicjārārē bu'erā Pablo me'rā ucūcārā niwā. Cū Jesú ye quetire, apeye quē'rārē wērī'cārāpɯ masāsere werecu niwī narē. Tojo weerā ni'cārērā na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro ni weresī'rīgū weeti tocā'rō ucūsepjagɯ? Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Ape di'tacjārā na ējōpeorānojōrē ucūgū weesami, nicārā niwā.

¹⁹ Be'ro cūrē pijiwā'cācārā niwā wiorā na ucūwɯaro Areópago wāmetiropɯ. Topɯ cūrē nicārā niwā:

—Ūsā ma'ma cjase mɯ'ɯ bu'esere tu'osī'rīsa'a. ²⁰ Ūsārē mejēcā warota nicā'sa'a. Tere ne tu'otirā nicāti. ¿De'ro nisī'rīrō weeti te mɯ'ɯ bu'ese? Wereya, nicārā niwā.

²¹ Ti macā Atenacjārā, āpērā topɯ macārī wa'a'cārā na weesetise a'tiro nicaro niwū. Ma'ma queti dia'cūrē tu'o, ucūnu'cūcā'sī'rīcārā niwā.

²² Na wereduticā tu'ogɯ, Pablo Areópagopɯ wā'cānɯ'cā werecu niwī Atenacjārārē:

—Yɯ'ɯ ī'acā, mɯsā ējōpeorānojōrē añurō ējōpeoseti'i.

²³ Yɯ'ɯ a'ti macāpɯ sijagɯ, mɯsā ējōpeosere ī'apɯ. Topɯ ni'cārō mɯsā ējōpeorānojōrē wa'icūrā wējē űjūamorōpeoropɯ a'tiro ojaō'ono'carore bocaejapejasɯ. “Ō'acū masīno'ña marīgūrē ējōpeoro ni'i”, niapɯ. Mɯsā masītimirā ējōpeo'cure mɯsārē ni'cārōacā wereguti.

²⁴ »Ō'acū a'ti turi nipe'tisere wee'cɯ ɯ'muse, a'ti di'ta wiogɯ nimi. Tojo wiogɯ nitjāgū, ɯmɯa na wee'que wi'seripɯ dia'cū nīmasītisami. ²⁵ Ne apeyenojō du'satisa'a Ō'acūrē. Nipe'tirārē catise, ejerimise, nipe'tisere o'osami. Ne marī da'rase me'rā cūrē weetamuta basiotisa'a.

²⁶ Ō'acū ne waropɯta ni'cū masū weecu niwī. Cū me'rāta

nipe'tise cururicjārārē weecu niwī. Narē nipe'tiro a'ti turipure niburoato nīgū ducawaacu niwī. Ō'acū cū dutiro me'rā marī pōtēorō catiatjore, marī niatjore cūucu niwī. ²⁷ Cū wee'quere ī'arā, yu'ure masi'lrīrā a'mato nīgū tere weecu niwī Ō'acū. Cūrē a'mato nimigū, yoaropu nitisami. Marī tiroacā nisami.

²⁸ »Ō'acū weetamurō me'rāta marī cati'i, da'ra'a. Ni'cārērā mūsā ya curuacjārā papera ojari masā a'tiro ni ojacārā niwā: “Marī quē'rā Ō'acū wee'cārā cū pō'rā ni'i.”

²⁹ »Marī Ō'acū pō'rā ni'i nīrā, cūrē “Uru, plata wāme-tise me'rā yee'cu nimi”, ni wācūticā'rōua'a. Tojo nicā “Ūtāgā me'rā queose wee'cu nimi”, niticā'rōua'a. “Masā na wācūrō me'rā yeeme'rī'cu nimi Ō'acū”, niticā'rōua'a.

³⁰ Duporocjārāpure na masītirā yee ējōpeo'quere Ō'acū tojo ī'acā'cu niwī. A'tocaterore marī nipe'tirocjārārē a'tiro hasami. Marī űa'arō weesetisere bujaweti, du'uduti-sami. ³¹ Ō'acū a'ti turi nipe'tirocjārārē beseatji nūmūrē ī'acasanū'cōcu niwī. Ti nūmu nicā, queoro nise me'rā besegusami. Cū bese'cu Jesú me'rā tojo weegusami. Ō'acū cūrē ā'rīta mūsārē beseacju nimi nīgū, wērī'cupure masōcu niwī, nicu niwī Pablo.

³² Pablo “Ni'cū masū wērī'cupu masācu niwī” nicā tu'orā, āpērā ni'cārērā mejō bujicā'cārā niwā. Āpērā pe'e “Mu'u apetero tere ucūcā, tu'onemosi'rīsa'a tja”, nicārā niwā.

³³ Be'ro Pablo na nerērōpu nī'cu wijaa wa'acu niwī.

³⁴ Ni'cārērā cūrē sirutuwijaa, cū weresere tu'orā, Jesure ējōpeocārā niwā. Ni'cū Dionisio wāmetigu Areópagopu āpērā wiorā me'rā nerēwūagu nicu niwī. Apego Dāmari wāmetigo, tojo nicā āpērā Jesure ējōpeocārā niwā.

¹ Pablo Atenapɯ wéréca be'ro Corinto wāmetiri macāpɯ wa'acɯ niwī. ² Topɯ etagɯ, ni'cũ judío masũ Aquila wāmetigure, cũ nɯmo Priscilare bocaecacɯ niwī. Ne waropɯre Ponto wāmetiri di'tacjɯpɯ nicɯ nimiwī. Be'ro Italia di'tapɯ macārī wa'acɯ niwī. Cũ topɯ nica be'ro tocjũ romano masã wiogɯ Claudio nipe'tirã judío masārē ti di'tapɯ nirārē wijaduticɯ niwī. Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, cũ nɯmo me'rã Corintopɯ wa'acɯ niwī. Pablo cũ Corintopɯ etase dɯporoacã na quē'rã ne etarãta nicārã niwã. Pablo topɯre etáca be'ro ni'cã nɯmɯ na tiropɯ sijagɯ wa'acɯ niwī. ³ Na quē'rã cũ weronojõta da'rasetirã nicārã niwã. ʘsebutise su'ti caseri paca me'rã ãpērã sjarã wa'arã na miase wi'serire da'rerã nicārã niwã. Te na da'raseticã i'agũ, na tiro na me'rã da'ragɯ tojacã'cɯ niwī.

⁴ Saurunɯcũ judío masã na nerērī wi'ipɯ judío masārē, judío masã nitirārē Jesú ye cjasere cūrē ējõpeoato nígũ weregɯ wa'amɯjãcɯ niwī.

⁵ Be'ro Sila, Timoteo Macedonia di'tapɯ ní'cārã Pablo cũ ɯono'cārã Corintopɯre etacārã niwã. Topɯ na etacã, Pablo su'ti caseri me'rã wi'seri weemi'quere da'radu'ucã'cɯ niwī. Cũ nipe'tise nɯmɯrī bu'ero bajuro Jesú ye cjasere bu'ecɯ niwī. Cũ judío masārē “Õ'acũ bese'cɯ marī yoacã yucue'cɯ Jesú wāmetigɯ nimi”, ni bu'ecɯ niwī. ⁶ Na pe'e a'tere tɯ'osī'rīticārã niwã. Tojo weerã cũ weremicã, tocjārã cūrē tu'ti, cũ weresere ye'sumɯjãcārã niwã. Na tojo weecã i'agũ, cũ tɯ'satisere i'ogũ, cũ ye su'tire to cjase di'ta wã'a'quere paastei'ocɯ niwī. Narē a'tiro nicɯ niwī:

—Õ'acũ mɯsārē bu'iri da'recã, mɯsã ye bu'iri wa'arosa'a. Yé bu'iri nisome. Mɯsārē yɯ'u cũ ye cjasere weretopɯ. Tojo weegɯ yɯ'u ni'cãcã me'rã judío masã nitirārē Jesú ye cjasere bu'egɯ wa'aguti, nicɯ niwī.

⁷ Tojo nitojanɯ'cõ, ti wi'ipɯ ní'cɯ wijaa, Ticio Justo ya wi'ipɯ wa'a, nicã'cɯ niwī. Ti wi'i pe'e na nerērī wi'i

pu'toacã nicaro niwũ. Justo judío masũ nitimigũ, Õ'acũrẽ ãjõpeogũ nicũ niwĩ. ⁸ Apĩ na nerẽrĩ wi'li wiogũ Crispo wãmetigũ cũ quẽ'rã Jesure ãjõpeocũ niwĩ. Nipe'tirã cũ ya wi'icjãrã Jesure ãjõpeorã dia'cũ nicãrã niwã. Æpẽrã quẽ'rã ti macãcjãrã Pablo cũ were'quere tu'orã, pãjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Na ãjõpeotojacã ï'agũ, Pablo narẽ wãmeyecũ niwĩ.

⁹⁻¹⁰ Ni'cã ñami Pablo cãritimigũ quẽ'ese weronjõ Jesú cãrẽ ucũcã tu'ocũ niwĩ:

—A'ti macãpũre pãjãrã yu'ũre ãjõpeoajã nima. Tojo weerã mu'ũrẽ ãpẽrã ne mejẽcã weeta basiosome. Yu'ũ mu'ũ me'rã nigũti. Tojo weegũ uiticã'ña. Yé cjasere ne weredu'uticã'ña. Tojo werenu'cũcã'ña, nicũ niwĩ Jesú Pablöre.

¹¹ Tojo weegũ Pablo ni'cã cũ'ma ape cũ'ma deco tocjãrãrẽ Õ'acũ ye quetire bu'égu, Corintopũre tojacũ niwĩ. ¹² Titareta ti di'ta Acaya wiogũ Galió wãmetigũ sãjãcũ niwĩ. Tojo cũ wiogũ nirĩ cura judío masã Pablöre ñe'e, cũ tiropũ miacãrã niwã. ¹³ Cũrẽ weresãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rĩ mejẽcã ãjõpeodutimi. Æsãrẽ dutise mejẽtare weedutigũ weemi, nicãrã niwã.

¹⁴ Pablo yu'tigũti weeri curata Galió ucũquejocũ niwĩ judío masã cũrẽ weresã'cãrãrẽ:

—Cũ ña'arõ wéeca be'ro nicã pũricãrẽ, yu'ũ tu'oboapã.

¹⁵ Mũsã judío masã ye dutise niyucã, mũsã basu apoya. Yu'ũ pũricã tere ne besosome, nicũ niwĩ.

¹⁶ Tojo nitojanũ'cõ, topũ nirãrẽ cũ yarã surarare cõ'awirõdutigũ niwĩ. ¹⁷ Na topũ nírãta, maata Sóstenes wãmetigure wiogũ ï'orõpũ ñe'ea, paacãrã niwã. Na paagũ judío masã nerẽrĩ wi'li wiogũ nicũ niwĩ. Galió na tojo weecã, tojo ï'arõ bajuro ï'acã'cũ niwĩ. Ne cã'mota'aticũ niwĩ.

Pablo Corintopu ní'cu Antioquíapü dajatojaa'que, tojo nicã apaturi cü bu'esijanemo'que ni'i

¹⁸ Pablo peje numarĩ Corintopure tojacu niwĩ. Be'ro tocjãrã Jesure ëjõpeorãrẽ we'eriti, Priscila, Aquila me'rã Siria di'tapü wa'a wa'acü niwĩ. Topü cü wa'ase dũporo Corintopü ní'cu Cencrea wãmetiri macãpü bu'acü niwĩ. Ti macãputa yucũsü me'rã wa'ati dũporo cü poarire seecõ'aduticü niwĩ. Cü todũporopü Õ'acürẽ “A'tiro weeguti” ní'quere tu'aja'a nısı'rĩgũ tojo weecü niwĩ.

¹⁹⁻²¹ Cürẽ séeca be'ro na yucũsü müjãsjãa, dia pajiri maarẽ pẽ'a, ape pã'rẽ Éfeso wãmetiri macãpü etacãrã niwã. Topü eta, cü judío masã nerẽrĩ wi'ipü sãjãa, Jesú ye cjasere judío masã me'rã ucücu niwĩ. Ni'cãrẽrã ti wi'i nirã cürẽ yoacã tojaduticãrã nimiwã. Cü pe'le tojasĩ'rĩticü niwĩ.

—Yü'ü Jerusalépu wa'agü wee'e bosenumü yu'ruogu wa'agü. Õ'acü cü nacã, apetero weegü a'tiguti tja, nicü niwĩ narẽ. Priscila, Aquila pürĩcã ti macãputa tojacã'cãrã niwã. Pablo ni'cũta to ní'cu yucũsü me'rã yu'ruacu niwĩ.

²² Yü'ruaa, etacu niwĩ Cesareapure. Topü eta, yucũsü ní'cu dijaa, Jerusalépu wa'agü ma'apü majãcu niwĩ. Jerusalépure etagü, tocjãrã Jesure ëjõpeorãrẽ añuduti, topü tojacã'cü niwĩ. Be'ro Antioquíapure yu'ruacu niwĩ tja. ²³ Topure cã'rõ niquejo, yu'rua wa'acü niwĩ tja Galacia, Frigia di'ta nise macãrĩpure. Nipe'tirã Jesure ëjõpeorãrẽ nemorõ wãcütutuase o'onemowã'cãcu niwĩ.

Apolo wãmetigü cü masãrẽ bu'e'que ni'i

²⁴ Pablo Galacia, Frigia di'tapü sijari curata apĩ judío masü Jesure ëjõpeogu Apolo wãmetigü Éfesopure etacu niwĩ. Cü Alejandrĩacjã añurõ ucüme'rĩgũ nicü niwĩ. Õ'acü ye queti wererã na ojãca pürĩ cjasere masĩrĩ masü nicü niwĩ. ²⁵ Todũporopure apẽrã Jesú ye quetire werecã

tu'ocũ niwĩ. Tojo weegu cũ weretu'saro me'rã, diacjũ nise me'rã ãpẽrãrẽ Jesú ye quetire wereturiacũ niwĩ. Tojo weemigũ, Juã cũ masãrẽ wãmeye'que dia'cũrẽ masĩcũ niwĩ. Espĩritu Santu cũ dijata'que pe'ere masĩticũ niwĩ. ²⁶ Cũ ne uiro marĩrõ wãcũtutuario me'rã judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ Jesú ye quetire werecũ niwĩ. Be'ro Priscila, Aquila tu'ocãrã niwã cũ weresere. Tere werecã tu'orã, cãrẽ na ya wi'ipũ miacãrã niwã. Topũ cãrẽ añurõ Jesú ye quetire cũ masĩtimi'quere diacjũnũ'cõcãrã niwã.

²⁷ Be'ro Apolo “Acayapũ wa'asĩ'rĩsa'a” nicã tu'orã, Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorã cãrẽ papera ojabosacãrã niwã. Ti pũrĩrẽ Acayacjãrã Jesure ãjõpeorãpũre ojaocãrã niwã. A'tiro ni ojacãrã niwã: “Añurõ ñe'eña Apolo cũ topũ ejacã”, ni ojaocãrã niwã. Õ'acũ to Acayacjãrãrẽ narẽ ma'ĩgũ, cũ macũ Jesure ãjõpeocã weecũ niwĩ. Narẽta Apolo cũ bu'ese me'rã Acayapũ ejagu, wãcũtutuase o'onemocũ niwĩ.

²⁸ Cũ nipe'tirã ĩ'orõpũ judío masãrẽ cũ wereme'rĩse me'rã docaque'amujãcã weecũ niwĩ. Cũ Õ'acũ ye cjase ojãca pũrĩpũ bu'e, narẽ werecũ niwĩ:

—Õ'acũ cũ bese'cũ marĩ yoacã yucue'cũ nimi Jesú, nicũ niwĩ. Cũ añurõ diacjũ bu'e wereme'rĩcã, cãrẽ na mejẽcã nímasĩticãrã niwã.

19

Pablo cũ Éfesopũ bu'e'que ni'i

¹ Apolo Corintopũ nirĩ cura Pablo pe'e u'mũase bu'pare yũ'rũaa, Éfesopũre ejacũ niwĩ. Topũ ãpẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ bocaejacũ niwĩ. ² Narẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Musã Jesure ãjõpeorã, Espĩritu Santure ñe'erĩ? nicũ niwĩ.

Na yũ'ticãrã niwã:

—Ñe'letiwũ. Ĕsã “Espíritu Santu nipũ” nicã tu'otirã nicãti, nicãrã niwã.

³ —¿To pũrĩcãrẽ masã wãmeyeno'rã, ñe'lenojõ me'rã wãmeyeno'rĩ? ni, narẽ sãrĩtiña'nemocũ niwĩ Pablo.

—Juã cũ bu'e wãmeyeronojõta ãsãrẽ wãmeyewã, nicãrã niwã.

⁴ Pablo narẽ nicũ niwĩ tja:

—Juã wãmeyecũ niwĩ masã na ña'arõ weeseti'quere bujaweti ducayúca be'ro. Juã a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'ũ be'ro ni'cũ a'tigusami. Cãrẽ ãjõpeoya”, nicũ niwĩ. Cũ tojo ni were'cuta nimi Jesú, nicũ niwĩ Pablo.

⁵ Cũ narẽ weretojaca be'ro na Jesure ãjõpeocã i'agũ, wãmeyecũ niwĩ. ⁶ Be'ro na dũpopapũre cũ ye omocãrĩrẽ ñapeocũ niwĩ. Tojo weeri curata Espiritu Santu napũre dijatacũ niwĩ. Cũ narẽ dijatacã, apemasã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnũ'cãcãrã niwã. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ cũ weredutisere cũ wãcũse o'oro me'rã werecãrã niwã. ⁷ Na nipe'tirã nĩrã, doce wa'tero umũa nicãrã niwã.

⁸ Pablo ti macãpũ nĩgũ, i'tiarã mujĩpũ judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ wãcũtutuario me'rã bu'esijagũ wa'amujãcũ niwĩ. Õ'acũ nipe'tirã wiogũ nimi nisere na Jesure ãjõpeoato nĩgũ pũrõ werecũ niwĩ.

⁹ Æpẽrã ni'cãrẽrã ti wi'ipũ nirã cũ weresere tu'otu'saticãrã niwã. Ne ãjõpeoticãrã niwã. Jesú ye cjasere masã na tu'oropũ ña'arõ bujicã'cãrã niwã. Tojo weegũ Pablo na me'rã nimi'cũ cõ'awijaa wa'acu niwĩ. Nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ cũ me'rã ti wi'ipũ nirãrẽ pijiwijaacũ niwĩ. Be'ro cũ umũcorinũcũ Tirano wãmetigũ ya wi'i bu'eri wi'ipũ masãrẽ bu'ecũ niwĩ. ¹⁰ Pũã cũ'ma bu'enu'cũcã'cũ niwĩ. Tojo weerã ti di'ta Asiãcãrã tu'ope'ticã'cãrã niwã Jesú ye quetire. Judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rã mejãrõta tu'ocãrã niwã cũ weresere.

¹¹ Pablo ti macãpɯ nicã, Õ'acũ cũ me'rãta peje añuse weeĩ'omujãcũ niwĩ. ¹² Tojo weegɯ Pablo cũ basu wa'atimicã, ãpẽrã cũ ye su'ti bu'icjase tuweecũu'que su'tire, cũ ye nesurire miamujãcãrã niwã dutitirã tiro, wãtĩa sãjãno'cãrã tiropɯ. Te me'rã dutitimi'cãrã yu'rɯamujãcãrã niwã. Wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõmujãno'cãrã niwã.

¹³⁻¹⁴ Titareta ãpẽrã masã wãtĩa cõ'awĩrõ sijari masã Éfesopɯre etacãrã niwã. Na siete nicãrã niwã. Esceva wãmetigɯ põ'rã ni'cũ põ'rãta nicãrã niwã. Cũ ni'cũ judío masã pa'ia wioɯɯ nicɯ niwĩ. Na Jesure ëjõpeotimirã, Pablo weronojõ na quẽ'rã Jesú wãmerẽ pisurã, wãtĩarẽ cõ'awĩrõsĩ'rĩmicãrã niwã. Tojo weerã wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõrãtirã a'tiro nicãrã niwã:

—Wãtĩa mɯsã masãpɯre nirãrẽ wijaaduti'li Jesú, Pablo weresijagɯ wãme me'rã.

¹⁵ Na tojo nicã, wãtĩ narẽ yu'ticɯ niwĩ:

—Yu'ɯ Jesure masĩ'li. Pablo quẽ'rãrẽ masĩ'li. Mɯsã pũrĩcãrẽ masĩtisa'a. ¿Noanojõ niti mɯsã? nicɯ niwĩ.

¹⁶ Narẽ tojo níca be'ro masũ wãtĩ sãjãno'cɯ na tiropɯ bu'puquepejacɯ niwĩ. Narẽ ɯpɯtu paacɯ niwĩ. Cãmidare, na ye su'tire paatũ'rẽpe'ocã'cɯ niwĩ. Ni'cã pe'e narẽ paacã'cɯ niwĩ. Na pe'e ne a'meticãrã niwã. Na su'ti marĩrã tojarãpɯ ti wi'ipɯ ní'cãrã omawija wa'acãrã niwã. ¹⁷ Ti macã Éfesopɯ nirã judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã nipe'tirã tu'ose'sa wa'acãrã niwã tojo wa'asere. Tere tu'oucɯa, Jesure wiopesase me'rã wãcũseticãrã niwã.

¹⁸ Tojo weerã pãjãrã masã Jesure ëjõpeorã, masã na tu'oropɯ wereyu'rɯcãrã niwã na todɯporopɯ masãrẽ do-jorẽseti'quere, na yai weronojõ niseti'quere. ¹⁹ Pãjãrã tojo wee'cãrã paperare na tenojõ bu'e'que turirire masã na i'orõpɯ ãjũacõ'ape'ocãrã niwã. Te turiri wapa na

ba'paqueocã, cincuenta mil niyeru kujiri wapabujuse cujiri wapatiro wijacaro niwũ. ²⁰ Tojo wee Jesure pãjãrã ějõpeonemocãrã niwã. Cũ ye queti nipe'tiropũ se'sacaro niwũ.

²¹ Be'ro Pablo wãcũcũ niwĩ: “Yũ'ũ Jerusalépu tojaaguti. Topũ wa'agũ, Macedonia, Acaya di'tapũ yũ'ruaguti. Jerusaléẽ cã'rõ niquejo, yũ'ruaguti tja Romarẽ ĩ'asijagu wa'agũ”, nicũ niwĩ. ²² Tojo weegũ ruarã cũrẽ weet-amurãrẽ Timoteo, Erastore Macedoniapũ o'óyumu'tãcũ niwĩ. Cũ pe'e Asia di'tapũta tojacã'cũ niwĩ.

Éfesopũ cumuca wa'a'que ni'i

²³ Titareta Pablo cũ Éfesopũ nicã, Jesure pãjãrã ějõpeose ye bu'iri pũrõ cumuca wa'acaro niwũ. ²⁴ Te cumucare wã'cõcũ niwĩ ni'cũ Demetrio wãmetigu. Cũ asipa'ase plata wãmetisere da'rari masũ nicũ niwĩ. Te asipa'ase me'rã Artemisa wãmetigore na ějõpeose wi'seriacã queosere yee, duamujãcũ niwĩ. Artemisa na ějõpeogo na yee'co nico niwõ. Te wi'seriacãrẽ duarã Demetrio, ãpẽrã cũ me'rã da'raco'terã pajiro wapata'amujãcãrã niwã. ²⁵ Be'ro pãjãrã Jesure ějõpeocã ĩ'agũ, cũ me'rãcjãrã, ãpẽrã na weronjõ da'rasetirãrẽ neocũocũ niwĩ. Na nérẽca be'ro narẽ nicũ niwĩ:

—Musã añurõ masĩ'i. Marĩ a'te da'rasetise me'rã añurõ wapata'a nicã'a. ²⁶ Musã quẽ'rã Pablo weresere tu'oña'ña. “Marĩ ějõpeorã masã queose yee'cãrã catise cũorã mejeta nima. Ô'acũ weronjõ nitima”, ni weresijagu weemi. Cũ tojo were'quere a'tocjãrã pãjãrã ějõpeorã weema. A'tocjãrã dia'cũ ějõpeosetirã weetima. Pãjãrã ějõpeorã weema. A'ti di'ta Asiãcjãrã quẽ'rã cũ weresere ějõpeoma. ²⁷ Tojo weero marĩrẽ a'te wiopesabutia'a. Marĩ da'rasere masã ña'arõ wãcũrãsama. Tere duutirãsama. Apeye quẽ'rãrẽ marĩ ějõpeono'gõ añubutiago ya wi'i mejõ nirĩ wi'i tojacã'rõsa'a. A'tocaterore Asiãcjãrã, nipe'tirocjãrã

core ějōpeoma. Masã Pablo weresere ějōpeorã, siape me'rã core ějōpeodu'ucã'rãsama, nicu niwĩ Demetrio.

²⁸ Na cū tojo nicã tu'orã, uputu ua, caricucãrã niwã:

—Artemisa Éfesocjãrã wiogo añubutiago nimo.

²⁹ Āpẽrã quẽ'rã tere tu'o, to nirã waroa añurõ caricuse'sa wa'acãrã niwã. Tojo caricurãta Gayo, Aristarco wãmetirãrẽ ñe'e, sojaro me'rã wejewa'cãcãrã niwã pajiri wi'i ti macãcjãrã na nerẽrĩ wi'ipũ. Na Macedoniãcjãrã Pablo me'rã sija'cãrã nicãrã niwã. ³⁰ Pablo quẽ'rã cū basu masã pãjãrã tiropũ na me'rã ucũgũ wa'agũ wa'asi'rĩmicũ niwĩ. Āpẽrã Jesure ějōpeorã pe'e cũrẽ wẽjẽbosama nĩrã, ne du'uo'oticãrã niwã. ³¹ Āpẽrã quẽ'rã Asiãcjãrã wiorã Pablo me'rãcjãrã queti o'ócãrã niwã cũrẽ:

—Masã pãjãrã wa'teropũ ne wa'aticã'to, ni queti o'ócãrã niwã.

³² Na topũ nerẽrã mejẽcã dia'cũ no'o na uaro caricũma'acã'cãrã niwã. Na ¿de'ro weerãtirã a'topũ marĩ nerẽti? nisere ne masĩticãrã niwã. ³³ Na pãjãrã ti wi'ipũ nirĩ curata masã ĩ'orõpũ judío masã na acaweregũ Alejandro wãmetigure tuuquenũ'cõcãrã niwã. To caricurãrẽ wereato nĩrã tojo weecãrã niwã. Cũ tocã'rõta di'tamarĩato nĩgũ narẽ omocã me'rã weequeocũ niwĩ. Ĕsã judío masã bu'iri moo'o nisere weresĩ'rĩmicũ niwĩ. “Pablo cū weresijase ĩsã ye cjase mejẽta ni'i”, nisĩ'rĩmicũ niwĩ. ³⁴ Na cũrẽ judío masũ nimi ni ĩ'amasĩrã, ã'rĩ quẽ'rã Artemisare ějōpeotisami nĩrã, maata ni'cãrõ me'rã caricũmajãcãrã niwã:

—Artemisa Éfesocjãrã wiogo añubutiago nimo. Pua hora tere tojo caricũnu'cũcã'cãrã niwã.

³⁵ Be'ro ni'cũ ti macãcjãrã wiogupũ narẽ di'tamarĩcã weecũ niwĩ. Narẽ nicũ niwĩ:

—Marĩ a'ti macã Éfesocjãrã Artemisa añubutiago ějōpeori wi'ire co'terã ni'i. Co queose u'mũserũ

dijati'quere co'terã ni'i. Nipe'tirocjãrã a'tere masísama. ³⁶ “Mũsã tere co'terã niwe'e”, ne ni'cũ marĩrẽ nímasītisami. Tojo weerã mũsã uasere tocã'rõta du'uya. Diacjũ wãcũmũ'tãtimirã, ña'arõ weeticã'ña. ³⁷ ã'rã mũsã miiti'cãrã apeyenojõacã marĩ ějõpeose wi'seri cjasere ne yajaticãrã niama. Marĩ ějõpeogore yabiticãrã niama. Na weeticã, mũsã narẽ mejõ waro miiticãrã niapũ. ³⁸ Demetrio, cũ me'rã da'rarã ãpẽrã masãrẽ weresãsi'rĩrã, marĩrẽ besewuaropũ weresãrã wa'ato. Te niatjeta na'irõ beseri masã beserã niama. ³⁹ No'o apeyenojõ mũsã uasere sãrĩsi'rĩrã, wiorã na a'ti macãcjãrãrẽ nerẽdutiã, mũsã uasere ucũña. ⁴⁰ Ni'cãcã marĩ caricũ'quere romano masã wiorã “Marĩrẽ yũ'rũnũ'cãrã weesama”, ni wãcũrãsama. Marĩ tojowarota caricũrõ bajuro caricũma'acãrã weeapũ. Tojo weerã romano masã na weresãcã, marĩrẽ de'ro ni yũ'tita basiotisa'a, nicũ niwĩ Ēfesocjãrã wiogu.

⁴¹ A'te ucũyapati, “Tocã'rõta ni'i”, nicũ niwĩ. Cũ “Mũsã ye wi'seripũ wa'aya” nicã tu'orã, wijaastepe'tia wa'acãrã niwã.

20

Pablo Macedonia di'tapũ, Grecia di'tapũ cũ sija'que ni'i

¹ Cumuca pe'tica be'ro Pablo Jesure ějõpeorãrẽ weresãũ'cõgũti pijiocũ niwĩ. Cũ wérẽca be'ro narẽ we'eriti, wa'a wa'acũ niwĩ Macedonia di'tapũ. ² To cjase macãrĩpũ yũ'ruagũ, tocjãrãrẽ cũ werese me'rã nemorõ wãcũtutuase o'onemowã'cãcũ niwĩ. Tojo weewã'cã, ejaçũ niwĩ Grecia di'tapũre. ³ Topũ i'tia mujĩpũ tocjãrã me'rã tojaçũ niwĩ. Be'ro cũ Siriapũ yucũũ me'rã wa'aguti weemigũ, queti tu'ocũ niwĩ judío masã mũ'urẽ wẽjẽrãtirã weeama nise quetire. Tojo weegũ “Mejãrõ yũ'u a'tica ma'a Macedoniapũta wa'aguti tja”, ni wãcũcũ niwĩ. ⁴ Cũ wa'acã, cũ me'rã wa'acãrã niwã Bereacjũ Sópater wãmetigũ,

Tesalónicacjārã puarã Segundo, Aristarco wãmetirã. Tojo nicã Derbecjũ Gayo wãmetigu wa'acu niwĩ. Apĩ Timoteo, ãpẽrã Asiaccjārã puarã Tíquico, Trófimo wãmetirã wa'acãrã niwã. Be'ro Filipopure etawã. Yũ'u quẽ'rã Luca Filipopũ ní'cũ wa'awũ tja na me'rã. ⁵ Na ãsã duporo Filipopũ ní'cãrã wijawã'cãwã. Õsãrẽ Troapũ co'tecãrã niwã. ⁶ Pã bucuase me'rã morẽtica ba'ari bosenuũ be'ro ãsã quẽ'rã Pablo me'rã narẽ sirutuũ Filipopũ ní'cãrã. Tojo sirutuã'cãrã, yucũũ me'rã na wa'a'caropũta ãsã quẽ'rã wa'awũ. Wa'a, ni'cãmocũse numũrĩ be'ro Troapure ejawũ. Topũ ãsã me'rãcãrã ãsãrẽ põtẽrĩwã. Topure ni'cã semana tojánĩwã.

Pablo Troapũ burudija wẽrĩ'cupure masõ'que ni'i

⁷ Soorinuũ ñamipũ põtẽrĩrãtirã nerẽwũ. Pablo põtẽrĩse duporo masãrẽ bu'ewĩ. Cũ ape nuũ wijaguti weeyugũ, narẽ yoacã bu'ewĩ. Téẽ ñami decopũ bu'edu'uwĩ. ⁸⁻⁹ Õsã i'tia casatiri wi'i bu'ica tucũpũ nerẽwũ. Ti tucũpũ peje si'osepa niwũ. Ni'cũ ma'mũ Eutico wãmetigu ventana soperũ dujiwĩ. Pablo yoacã ucũyucã, cãrẽ wũja ejayũ'ruacarõ niwũ. Cũ cãrĩyũ'rũmajã wa'a, burudija wa'awĩ nucũcãpũ. Ti tucũpũ ní'cãrã cã tiropũ dija, cã wẽrĩ'cupure wejewã'cõ dupowã. ¹⁰ Pablo quẽ'rã dijaa, mu'rĩque'a, cãrẽ paabu'a wejewã'cõwĩ. “Catimi yujupũ. Wãcũque'titicã'ña”, niwĩ. ¹¹ Pablo cãrẽ masõ'ca be'ro ãsã apaturi mujãwũ ti tucũpũta tja. Cũ ãsãrẽ su'ori põtẽrĩse o'o, ucũnemowĩ tja téẽ bo'reste dijaticãpũ. Be'ro weretõjanũ'cõ, wijaa wa'awĩ. ¹² Cũ wa'ãca be'ro Eutico wẽrĩ'cupũ masã'cure topũ nerẽ'cãrã cã ya wi'ipũ miawã. Cũ masãcã, na pũrõ e'catise me'rã tojawã.

Pablo quẽ'rã Troapũ ní'cãrã Mileto wãmetiri macãpũ wa'a'que ni'i

¹³ Be'ro Pablo ùsārē Troapu nirārē diapu wa'ayudutiwī Asó wāmetiri macāpu. Tojo weerā topu wa'awu. Pablo cū wa'asī'rī'caronojōta ma'apu wa'acu niwī. ¹⁴ Ūsā cūrē Asópu bocaēja, cū ùsā me'rā diapu wa'awī. Be'ro tja ùsā Mitilene wāmetiri macāpu wa'awu. ¹⁵ Topu eja, ape nūmu yu'rūawu Quío wāmetiri nūcūrō pu'topu. Topu cārī, ape nūmu yu'rūawu tja. Yu'rūaa, ejawu Samos wāmetiri nūcūrōpūre. To yu'rūaa, ejawu Trogilio wāmetiri macāpu tja. Topu cārīwū. Ape nūmu wa'a, ejawu Mileto wāmetiri macāpu. ¹⁶ Asiapūre yoacā nisī'rītigu, “Éfesore diacjū yu'rūarā”, niwī Pablo. Cū sojayu'rūawī. Apetero weegu cūrē basiocāma, Pentecosté bosenumu dūporo maata Jerusalépure niyusi'rītojawī.

Pablo Éfesocjārā Jesure ějōpeorārē su'ori nirārē weretuo'que ni'i

¹⁷ Miletopu nígūta, Éfesocjārā Jesure ějōpeorārē su'ori nirārē Pablo queti o'owī:

—Topūre wa'awe'e. A'topu yu'ure pōtērī ucūrā a'tia, nío'owī.

¹⁸ Na etacā ī'a, narē niwī:

—Musā añurō masī'i yu'u musā wa'teropūre weeseti'-quere. Yu'u ne waro Asiapu etagu weesetinu'cā'quere, téé yu'u nituogūpu weeyapada'reo'quere musā añurō masīsa'a. ¹⁹ Yu'u marī wiogu dutiro weeri masū nígū, “Yu'u masīrō me'rā ucū'u”, ne nitiwu. Masā Jesure ějōpeoticā uticāti. Yu'ure judío masā na wējēsī'rī wapacā, yu'u pī'eticāti. ²⁰ Yu'u musā nerēwuaropu, no'o musā ye wi'seripu musārē weetamusenojōrē ya'yi-otiwu. Werepe'ocā'wū. ²¹ Judío masārē, judío masā nitirā quē'rārē a'tiro werewu: “Musā ña'arō weesetis-ere bujaweti dūcayuya. Jesú marī wiogūre ějōpeoya”,

niwũ. ²² Yũ'u ni'cārōacã Jerusalêpũ wa'agũ wee'e Espíritu Santu yũ'ure duti'caronojõta. Topũ yũ'ure de'ro wa'aro wa'arosa'a. Masĩtisa'a. ²³ A'te dia'cũrẽ masĩi. Nipe'tise macãrĩpũ yũ'u wa'asetirinucũ Espíritu Santu yũ'ure werewĩ: “Masã mũ'urẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sörõ, mũ'urẽ pi'eticã weerāsama”, ni wereyuwĩ. ²⁴ Na yũ'ure “Tojo weerāsama” nimigũ, wãcũque'tiwe'e. Yũ'u catiri umũcore ma'iwe'e. Marĩ wiogũ Jesú cũ da'rase cũ'que pũrĩcãrẽ pe'osĩ'rĩsa'a. Õ'acũ masã nipe'tirãrẽ ma'imi nise quetire weredutiwĩ yũ'ure.

²⁵ »Yũ'u mũsã tiropũ nígũ, Õ'acũ nipe'tirã wiogũ nimi nise quetire weresijawũ. Ni'cārōacãrẽ “Mũsã ne ni'cũ yũ'ure ĩ'anemosome majã”, ni tu'oña'sa'a. ²⁶⁻²⁷ Yé bu'iri nisome mũsã u'mũserũ wa'aticã. Yũ'u mũsãrẽ te niat-jereta werepe'ocã'wũ. Nipe'tise Õ'acũ mũsãrẽ wereduti'quere ne cã'rōacã ya'yiotiwũ.

²⁸ »Mũsã basu pe'e co'teya. Éfesopũ tojaarã, ãpẽrã Espíritu Santu mũsãrẽ co'tedutino'cãrã quẽ'rãrẽ co'teya. Õ'acũ macũ wẽrĩse me'rã na quẽ'rã marĩ weronojõta cũ põ'rã nima. Tojo weerã narẽ oveja co'terã na yarã ovejare añurõ co'terã weronojõta añurõ co'teya. ²⁹ Yũ'u wa'áca be'ro ãpẽrã nisoori masã a'tirāsama. Yaiwa ovejare ba'a'caro weronojõ mũsã Jesure ãjõpeomi'quere pe'ticã weesĩ'rĩrāsama. ³⁰ Mũsã tiro nirá quẽ'rã Jesure ãjõpeorãrẽ na bu'ese pe'ere sirutuato nĩrã nisoose wã'cãrāsama. ³¹ Tojo weerã mũsã na nisoori nĩrã, añurõ co'teya. Wãcũña. I'tia cũ'ma umũcori, ñamirĩ nipe'tirã mũsã nĩrãnucũrẽ utise me'rã bu'ewũ.

³² »Ni'cārōacãrẽ majã mũsãrẽ co'teato nígũ yũ'u Õ'acũrẽ sãrĩbosacũgũti. Cũ ye cjase quetire tu'orã, mũsã masĩrãsa'a Õ'acũ masãrẽ ma'isere. Cũ mũsãrẽ tutuacã weegusami. Õ'acũ “Nipe'tirã yũ'u bese'cãrãrẽ añuse o'ogũti”, nicũ niwĩ. Cũ ní'caronojõta mũsãrẽ o'ogusami.

³³ Yũ'u ne uotiwũ ãpẽrã ye niyerure, na ye su'tire. ³⁴ Mũsã añurõ masĩ'i. Yũ'u basu da'rase wapa me'rã nipe'tise yũ'u, yũ'u me'rãcjãrã nasenojõrẽ bocawũ. ³⁵ Yũ'u tojo wéégũ, ãpẽrãrẽ weetamusere mũsãrẽ i'owũ. Marĩ tojo da'ratjĩarãta, pajasecũorãrẽ weetamurõũa'a. Wãcũña Jesú marĩ wiogũ cũ ní'quere. "Apeyenojõ o'ogũ pe'e ñ'egũ nemorõ e'catisami", nicũ niwĩ Jesú, ni weretũowĩ Pablo Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ sũ'ori nirãrẽ.

³⁶ A'tere tojo nitojanũ'cõ, Pablo na nipe'tirã me'rã ejaque'a, ñubuewĩ. ³⁷ Ñubuetõja, na nipe'tirã utitjĩarã, pũrõ ma'ise me'rã cũrẽ paabu'a, we'erititũowã. ³⁸ Na "Mũsã yũ'ure i'anemosome majã" nicã tu'o'cãrã nitjĩarã, pũrõ bujawetirã tojawã. Be'ro cũrẽ peta yucũsũpũ ba'pati tuusoowã.

21

Pablo Jerusalépu wa'a'que ni'i

¹ Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ sũ'ori nirãrẽ we'erititũo, yucũsũ a'medo'cawũjõpũ mũjãsjãa, wa'a wa'awũ. Wa'a, diacjũ pẽ'a ejawũ Cos wãmetiri macãpũ. Topũ cãrĩ, ape nũmũ yũ'ruawũ Roda wãmetiri macãpũ. Ti macãrẽ yũ'ruaa, ejawũ Pátara wãmetiri macãpũ tja. ² Topũta ãsã apewũ me'rã Fenicia tiro wa'apjũpũ mũjãsjãa, wa'a wa'awũ. ³ Wa'a, Chipre nucũrõrẽ i'awã'cã, ti nucũrõ cũpe pe'e tojawũ. To yũ'ruaa, Siria di'tapũre etawũ. Eta, Tiro wãmetiri macãpũ majãwũ. Topũ tiwũ da'rarã apeque na duredijocã, ãsã quẽ'rã tiwũpũ sãña'cãrã dijaawũ. ⁴ Topũ ãsã Jesure ãjõpeorãrẽ bocaewũ. Na me'rã ni'cã semana tojáníwũ. Na Espĩritu Santu masĩse o'ono'cãrã Pablõre "Mũ'u Jerusalépu wa'aticã'ña mũ'urẽ wẽjẽrĩ", ni werewã. ⁵ Na tojo nimicã, ãsã "Ticũse nũmũrĩ tojarãti" níca be'ro wa'a wa'awũ tja. ãsãrẽ nipe'tirã, na nũmosãnumia, na põ'rã ba'patitũowã petapũ. ãsã nipe'tirã nucũporopũ

ejaque'a, Õ'acũrẽ ñubuewu. ⁶ Ñubuetoja we'eriti, ùsã yucusupũ mujãsjãwũ. Na pe'e quẽ'rã na ye wi'seripũ tojaa wa'awã.

⁷ Ûsã Tiro wãmetiri macãpũ ní'cãrã yu'rũaa, etawũ tja Tolemaida wãmetiri macãpũ. Topũ Jesure ãjõpeorãrẽ añuduti, ni'cã numũ na me'rã tojawũ. ⁸ Ape numũ yu'rũaa, etawũ tja Cesareapure. Topure eta, ùsã Felipe Õ'acũ ye queti werecusiagu ya wi'ipũ cãrĩwũ. Cũ me'rã topũ tojacã'wũ. Felipe todaporo Jerusalẽpũre ãpẽrã seis me'rã ba'ase etiacjũ na besecũú'cu niwĩ. ⁹ Cũ me'rã cũ põ'rã numia ba'paritirã numia marãpusumua moorã niwã. Na Õ'acũ cũ ucũ'quere wereturiari masã niwã.

¹⁰ Ûsã pejeti numũrĩ níca be'ro ni'cũ Judeacjũ Agabo wãmetigu etawĩ. Cũ Õ'acũ ucũ'quere wereturiari masũ niwĩ. ¹¹ Ûsã tiro eja, Pablo ya da ejerituri dare mii, cũ basu cũ ye omocãrĩ, cũ ye du'pocãrĩpũ du'tewĩ. Du'tetoja, ùsãrẽ niwĩ:

—Espíritu Santu a'tiro niami yu'ure: “Mu'u a'ti da me'rã du'te'caro weronojõ judío masã Jerusalẽpũ a'ti da wiogure du'terãsama. Na judío masã nitirãrẽ o'orãsama cũrẽ ña'arõ weedutirã”, niami Espíritu Santu, niwĩ Agabo.

¹² Cũ tojo nicã tu'orã, ùsã, ãpẽrã Cesareacjãrã Pablöre “Ne Jerusalẽpũ wa'aticã'ña”, nimiwũ.

¹³ Cũ pe'e ùsãrẽ niwĩ:

—Musã ne utiticã'ña. Yu'ure tojo wéerã, uputu bujawetise o'orã wee'e. Na yu'ure du'tesĩ'rĩcã, yu'u narẽ “Du'teticã'ña”, nisome. Jerusalẽpũ na yu'ure Jesú ye bu'iri wẽjẽsĩ'rĩcã, yu'u e'catise me'rã wẽrĩgũti, niwĩ Pablo.

¹⁴ Ûsã cũrẽ de'ro cã'mota'amasĩti, Õ'acũ cũ de'ro uaro weeato nírá tojo du'ucã'wũ.

¹⁵ To be'ro ùsã, ùsã ye dure, Jerusalẽpũ wa'a wa'awũ.

¹⁶ ãpẽrã pejetirã to Cesareacjãrã, Jesure ãjõpeorã ùsãrẽ

ba'patiwã'cãwã. Ni'cũ na me'rã Mnasó wãmetigu yoacã Jesure ějõpeosetigu Chipre nucũrõcjũ niwĩ. Ũsã cã ya wi'ipũ Jerusalẽpũre cãrĩrã wa'awũ.

Pablo Jerusalẽpũ Santiago, ãpẽrã Jesure ějõpeorã sũ'ori nirá me'rã ucũ'que ni'i

¹⁷ Ũsã Jerusalẽpũre etacã, ũsãrẽ Jesure ějõpeorã e'catise me'rã põtẽrĩwã. ¹⁸ Ũsã etãca numũ ape numũ pe'e Pablo Santiagore ĩ'agũ wa'agũ, ũsã me'rã wa'awĩ. Topũre nipe'tirã Jesure ějõpeorãrẽ sũ'ori nirá cũ me'rã niwã. ¹⁹ Pablo narẽ añudutitoja, judío masã nitirã tiropũ nipe'tise Ő'acũ cã me'rã wee'quere ni'cãrẽ tenucũ werebũrowĩ.

²⁰ Narẽ tojo ni wérẽca be'ro Ő'acũrẽ na e'catise o'owã. Be'ro Pablõre niwã:

—Mũ'u añurõ masĩsa'a. Pãjãrã waro judío masã Jesure ějõpeorã nima. Na Moisé cũ duti'quere nipe'tirãrẽ pũrõ weedutirã weema. ²¹ ãpẽrã masã a'tiro ni ucjama mũ'urẽ. “Mũ'u judío masã nitirã ya di'tapũ nĩgũ, judío masã topũ nirãrẽ Moisé duti'quere weedutitiaporo. Na põ'rã õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'adutitiaporo. Tojo nicã marĩ judío masã weesetisenõjõ quẽ'rãrẽ weedutitiaporo”, tojo ni ucjama ãpẽrã mũ'urẽ. ²² Na mũ'u a'topũ ejapũ nise quetire tũ'orã, nerẽrãsama. To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weesĩ'risari? ²³ Mũ'u a'tiro weecã, añubosa'a. Ũmũa ba'paritirã nima a'tore. Na Ő'acũrẽ “Apeyenõjõ tojo weerãti”, nicãrã niama. ²⁴ Na me'rã mũ'u Ő'acũ wi'ipũ wa'aya. Na Moisé duti'caronõjõta weerã weema. Na ñã'arõ niseti'quere Ő'acũ na me'rã añurõ e'catidutirã dũcayurã weema. Mũ'u quẽ'rã na weronõjõta weeya. Nipe'tise wa'icũrã na Ő'acũrẽ ũjũamorõse wapare narẽ mũ'u wapayebosaya. Mũ'u tojo wéca be'ro na poarire seecõ'adutirãsama. Nipe'tirã judío masã mũ'u tojo weecã,

mu'urē queti “Tojo nima'acārā weepā”, nirāsama. “Cū quē'rā Moisé duti'quere añurō weegú nimi”, nirāsama.

²⁵ »Ūsā sō'onícateropu Jesure ējōpeorā judío masā nitirārē papera dutiri pūrī ojatojawu na weeatjere. Wa'icū di'i āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpeorā na wējē ūjūamorō űubuepeo'quere ba'adutitiwu. Nipe'tirā wa'icūrā ye díre, wa'icūrā na wāmuta ārūasure'cārānojōrē ba'adutitiwu. Āpērārē a'metārādutitiwu na numosānumia, na marāpusumua nitirārē, ni oja'owu judío masā nitirārē, niwā Jesure ējōpeorā su'ori nirá Pablore.

²⁶ Pablo pe'e “Jau”, niwī.

Tojo weegu sō'onícārā ba'paritirārē miaa, ape numu pe'e na ña'arō niseti'quere du'u ducayurā wa'arā Ō'acū wi'ipu wa'awā. Ti wi'i Ō'acū wi'ipu sājāa, Pablo pa'ire werecu niwī:

—Ni'cā semana du'sa'a ā'rā ña'arō niseti'quere du'u ducayuatjo. Nituori numurē na masānucū ovejare wējē o'orāsama Ō'acūrē, nicu niwī Pablo.

Pablore Ō'acū wi'i po'peapu nigūrē ñe'e wijaa'que ni'i

²⁷ Na ña'arō niseti'quere ducayu, na añurō tu'ajaboro āpērā judío masā Asiācjārā Pablore cū Ō'acū wi'ipu nicā ī'acārā niwā. Cūrē ī'arā, āpērā masā ti wi'ipu nirārē uarosājācā weecārā niwā. Na cūrē ñe'ea, caricūcārā niwā:

²⁸ —Ūsā acawererā, ūsārē weetamurā a'tia. Ā'rīta nimi nipe'tiro marīrē ña'arō ucūse me'rā dojorēcusia'cu. Cū “Judío masā ña'a nima”, nicusiami. “Moisé cū duti'que wapamarī'i”, nimi. A'ti wi'i Ō'acū wi'i quē'rārē “Ña'a ni'i”, ni bu'ecusiagu weemi. Apeyema tja griego masārē a'ti wi'ipure miisājātiapī. Judío masā nitirā griego masā a'ti wi'ipure de'ro sājātita basiowe'e. Cū a'tiro wéegu, a'ti wi'i ña'ase marīrī wi'ire dojorēgū weepī, ni weresacārā niwā.

²⁹ Na todaporo Éfesocjũ judío masũ nitigu Tróximo wãmetigure Pablo me'rã nicã ï'acãrã niwã macãpũ. Tojo ï'a'cãrã nitjãrã, na “Cũrẽ Õ'acũ wi'ipũ miisãjãapĩ”, ni wãcũcãrã nimiwã.

³⁰ Na tojo nicã tu'orã, ti macãcjãrã nipe'tirã uarosãjãwã. Tojo weerã sojaro me'rã na omasãjãa, Pablo tiropũ eja, cãrẽ ñe'le, Õ'acũ wi'ipũ nigũrẽ wejewijaawã te sope pu'topũ. Be'ro maata ti wi'i soperire añurõ bi'acã'wã cũ ti wi'ipũ du'ti sãjãrĩ nĩrã. ³¹ Na Pablõrẽ wẽjẽrãtirãpũ weemiwã. Na wẽjẽsĩ'rĩrĩ cura ãpẽrã masã surara wiogupũre wererã wa'acãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tirã a'ti macã Jerusalécjãrãrẽ cumuca wa'aro weepũ, ni werecãrã niwã surara wiogupũre. ³² Cũ te que-tire tu'ogu, cũ yarã surarare nerẽduti, ãpẽrã cũ me'rãcjãrã wiorã quẽ'rãrẽ neo, omawã'cãticãrã niwã na tiropũ. Be'ro na tojo a'ticã ï'arã, Pablõrẽ paami'cãrã paadu'ucã'wã.

³³ Be'ro surara wiogu Pablo pu'topũ wa'a, cũ yarã surarare ñe'eduti, pũa da cõme dari me'rã du'tedutiwĩ. Tojo weetõjaca be'ro masãrẽ “¿Noa niti ã'rĩ? ¿De'ro weeati?” ni sãrĩtiña'wĩ.

³⁴ Cũ tojo nicã, masã pe'le apĩ mejẽcã, ãpẽrã quẽ'rã mejẽcã no'o ñaro caricũma'acã'wã. Tojo weegu surara wiogu pe'le ne diacjũ tu'oejatiwĩ. Tojo tu'oti, cũ yarã surarare miadutiwĩ na surara nirĩ wi'ipũ. ³⁵⁻³⁶ Na topũ cãrẽ miacã, pãjãrã masã narẽ sirutu'wã. Sirutu, pũrõ caricũwã:

—Cũrẽ wẽjẽña, niwã. Tojo weerã surara na ya wi'i sope pu'to mũjãrõtiro ejarã, masã “Cũrẽ wẽjẽña” nicã tu'orã, surara Pablõrẽ miiwũamũjãwã.

Pablo surara wiogu me'rã cũ ucũ'que ni'i

³⁷ Ti wi'ipũ eja, cãrẽ o'osõrõrãtirã weeri cura Pablo surara wiogũre griego ye me'rã “Yu'ũ mu'ũ me'rã ucũsĩ'rĩsa'a”, nicũ niwĩ. Cũ ucũcã tu'ogu, surara wiogu

pe'le “¿Mu'u griego yere masīti? ³⁸ ¿To pūrīcārē cārũ sō'onícũ Egiptocjũ masārē neocũu weetjīagũ, romano masā wiorā me'rā a'mewējē'cũ mejēta niti? Pājārā wējērī masārē ba'paritisetiri mil ní'cārārē cũ yucũ marīrõpũ miacũ niwī. ¿Mu'u cũ mejēta niti?” ni sērītiña'cũ niwī Pablöre.

³⁹ Pablo cūrē yu'ticũ niwī:

—Niwe'le. Yu'u judío masũ, Tarso wāmetiri macācjũ ni'i. Tarso mejõ nirī macā mejēta ni'i Cilicia di'tapure. Yu'u ā'rā masā me'rā ucūsī'rīsa'a, nicũ niwī.

⁴⁰ Cũ tojo nicā tu'ogũ, surara wiogũ “Jaũ. Ucũña”, ni yu'ticũ niwī. Tojo weegũ Pablo mājārõpũ nu'cũgũta, omocā me'rā masārē di'tamarīdutiwī. Na di'tamarīcā ī'a, Pablo masārē na ye hebreo ye me'rā ucūwī.

22

¹ —Yu'u acawererā, yu'ure tu'oya. Yu'u musārē yé cjasere wereguti musā yu'ure “Bu'iri moomi” niato ní'gũ, niwī.

² Be'ro Pablo na ye hebreo me'rā ucūcā tu'orā, nemorõ di'tamarīawā. Pablo narē niwī:

³ —Yu'u judío masũ ni'i. Cilicia di'tacjũ, ni'cā macā Tarso wāmetiri macāpũ bajuawũ. A'ti macā Jerusalé'pũ añurõ masātu'ajanũ'cõwũ. Yu'ure bu'e'cũ Gamalie niwī. Moisé marī ñecūsũmũarē duti'quere nipe'tisere bu'epe'ocā'wũ. Musā a'tocaterore Ô'acũ cũ duti'quere weesetironojõta yu'u quē'rā añurõ tojota weewũ. ⁴ Yu'u todũporõpũre Jesure ējõpeorārē ña'arõ weecūcāti. Ejeripõ'rā añucāti téé no'o āpērārē wējētũ'ajanũ'cõgũpũ. Æmũa, numiarē ñe'e, narē bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõmũjāduticāti. ⁵ Pa'ia wiogũ, nipe'tirā judío masā wiorā “Tojota weewī cũ”, ni masīsama. Nāta yu'ure papera apobosatjīarā o'ówā Damascocjārā judío masā marī acawererārē. Yu'u ti pūrī me'rā Damascocjārā

Jesure ějōpeorārě ñe'egũ wa'amiwũ. A'ti macã Jerusalépu narě miiti, bu'iri da'reguti nígũ, tojo weemiwũ.

Pablo cũ đacyuse quetire masārě were'que ni'i

⁶ »Damascopu yu'u ejaguti weeri cura dajaritero nicã wãcũña marĩrõ u'musepu bupo ya'baro weronojõ yu'u tiro asistedijati bo'reyua wa'awu. ⁷ Tojo wa'acã, yu'u nucũcãpu bũrũque'a wa'acãti. To be'roacã ni'cũ yu'ure ucũcã tu'owu. “Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arõ weegu weeti?” niwĩ.

⁸ »Tere tu'õ, yu'u cãrě yu'tiwũ: “¿Noa niti mu'u?” niwũ.

»Cũ pe'e “Yu'u Jesú, Nazarecjũ, mu'u ña'arõ wees'ĩri wapagú ni'i”, niwĩ. ⁹ Yu'u me'rã wa'a'cãrã quẽrã te asistesere ĩ'acãrã niwã. Tere ĩ'arã, ucuu wa'acãrã niwã. Yu'ure cũ ucũ'que pe'ere tu'oticãrã niwã. ¹⁰ Jesú tojo nicã tu'õ, “Yu'u wiogu ¿de'ro weegusari?” ni sãrĩtiña'wũ cãrě.

»Cũ yu'ure yu'tiwĩ: “Wã'cãnu'cãña. Wa'aya Damascopu. Topu mu'urě ni'cũ weregusami nipe'tise yu'u mu'urě weedutiatjere”, nío'owĩ. ¹¹ Yu'ure cũ asiste'que ne caperi bajuticã weecãti. Tojo weerã yu'u me'rãcjãrã Damascopu su'ori wa'arã, yu'ure tũawã'cãwã.

¹² »Ti macãpũre ni'cũ Ananía wãmetigu, Moisé du-ti'quere weenu'cũrĩ masũ niwĩ. Nipe'tirã judío masã Damascopu nirá cãrě “Añugũ nimi”, ni ĩ'awã. ¹³ Yu'u ti macãpu etãca be'roacã Ananía yu'ure ĩ'agũ ejawĩ. Cũ yu'ure niwĩ: “Saulo, mu'u apaturi ĩ'agũsa'a tja.” Cũ tojo nirĩ curata yu'u apaturi ĩ'acãti tja. Tojo wa'acã, cãrě ĩ'awũ yu'u tiro nu'cũgũrě.

¹⁴ »Be'ro yu'ure niwĩ: “Õ'acũ marĩ ñecũsumua ějōpeo'cu đaporopu mu'urě besecu niwĩ. Õ'acũ cũ uaro mu'urě masĩato ni, cũucu niwĩ. Tojo nicã cũ macũ Jesú ña'ase moogũrě ĩ'a, cũ ucũsere tu'oato nígũ cũucu niwĩ. ¹⁵ Nipe'tirãrě nipe'tiropu mu'u ĩ'a'quere, mu'u tu'o'quere Jesú ye quetire mu'u werecusiagu wa'agũsa'a.

¹⁶ ¿Ñe'enojō pe'e basioweti mu'urē? Basio'lo pūrīcā. Wāmeyedutiya. 'Yuh Jesure ējōpeo'lo, yuh ña'arō wee'quere acobojoya', ni sērīña Ō'acūrē", niwī yuh're Ananía.

Pablo judío masā nitirā tiropu Ō'acū cūrē wa'aduti'quere were'que ni'i

¹⁷ »Tojo wa'áca be'ro yuh Damascopu ní'cu tojātiwuh a'ti macā Jerusalérpu. Tojata, ñubuegu wa'awu Ō'acū wi'ipuh.

¹⁸ Yuh ñubueri cura cārītimigū quē'ese weronojō Jesure í'acāti. Jesús yuh're niwī: "Quero a'ti macā Jerusalérē wijayá. A'ti macācjarā yé quetire mu'uh weresijacā, ne ējōpeosome", niwī.

¹⁹ »Yuh tere tu'lo, cūrē niwū: "Yuh wiogu, na añurō masísama yé cjasere. Nipe'tise judío masā na nerēse wi'serinucū mu'urē ējōpeorārē a'masājāa, narē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipuh cūu, paapēcūuwū. ²⁰ Esteba mu'uh ye queti were'cure na wējērī curare yuh quē'rā topu'ta í'anu'cūwū. Na ye su'ti bu'icjasere co'tebosawu. 'Añurō wéerā, tojo weebata'ma', ni wācūsetinu'cūwū", ni werewu Jesure.

²¹ »Jesús yuh're niwī: "Wa'aya. Yuh aperopu yoaropu o'óguti wee'e mu'urē judío masā nitirā tiropu", niwī.

²² A'tota Pablo ucūsere tu'otuwā. Cū "Yuh're 'Judío masā nitirā tiropu wa'aya' niwī" nicā tu'orā, upu'tu caricūwā:

—Cūrē wējēña, ni caricūwā. ²³ Caricūnemo, na uasere í'orā, na ye su'ti bu'icjasere doqueomujā, di'ta marārīrē ōrē wēestequemorōmujāwā.

Pablo surara tiropu weeseti'que ni'i

²⁴ Na tojo weecā í'agū, surara wiogu Pablöre o'osōrōcā'-dutiwī na ya wi'i po'peapu. Sōrōtojanu'cō, "¿De'ro weerā tocā'rō caricūti?" ni masísí'rīgū Pablöre tārāgūtigu

du'teduticū niwī. ²⁵ Na du'téca be'ro Pablo surara wiogū to col'tegure nicū niwī:

—¿Musā romano masārē bu'iri besemū'tātimirā, tārāta basioti? Basiotisa'a. Romano masārē dutise tojo weedutitisa'a, nicū niwī.

²⁶ Cū tojo nicā tu'ogū, surara cūrē dutibutiagū pe'ere weregū wa'acū niwī:

—Mu'ū añurō weepa s'irē. Romano masūta niami cū, nicū niwī cū wiogūpūre.

²⁷ Cū tojo nicā, surara wiogū Pablo tiropū wa'a, cūrē “¿Nirōta romano masū niti?” ni sērītiña'cū niwī.

Pablo yū'ticū niwī:

—Ū, romano masūta ni'i, nicū niwī. Cū tojo nicā tu'ogū, ²⁸ surara wiogū pe'e nicū niwī:

—Yū'ua niyeru pajiro wapayewū romano masū nisere sājāgūtigu, nicū niwī.

Pablo pe'e “Yū'ū pūrīcā maata wī'magūputa bajua'cū niwū romano masū nisere”, nicū niwī.

²⁹ Cū tojo nicā, cūrē tārābo'cārā uiwijaa wa'acārā niwā. Na surara wiogū quē'rā “Romano masūrē du'tedutiasū” nitjāgū, uia wa'acū niwī.

Pablo judío masā wiorā tiropū cū ní'que ni'i

³⁰ Surara wiogū ape nūmū pe'e ¿de'ro weerā cūrē weresāpari? ni masīsī'rigū, pa'ia wiorā, āpērā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēduticū niwī. Tojo weegū Pablōre na du'te'que cōme darire pāa, na wiorā tiropū pijiwā'cācū niwī.

23

¹ Pablo wiorārē ī'agūta ī'a, narē nicū niwī:

—Nipe'tiro yū'ū catiro pōtēorō Ō'acū cū ī'orōpū nipe'tise cū ūaro weenu'cūcā'a. Tojo weegū yū'ū wācūque'tiro marīrō nicā'a, nicū niwī.

² Cũ tojo nicã tu'ogũ, Ananía pa'ia wiogũ Pablo tiro nu'cũrãrẽ cũ ucũsere tu'osĩ'rĩtigũ, ɯseropũ paaduticũ niwĩ.

³ Tojo weecã ĩ'agũ, Pablo Ananíarẽ nicũ niwĩ:

—Mu'ũ weeta'sasepijagũ ni'i. Ô'acũ mu'urẽ bu'iri da'regusami. Mu'ũ Moisé duti'que me'rã yu'ure queoro besegũ wee'le ĵnimiti? Mu'ũ tojo weemigũta, ãpẽrãrẽ yu'ure paadutigũ, queoro weewe'le. Moisé cũ duti'quere yu'runũ'cãgũ wee'le, nicũ niwĩ Pablo cũrẽ.

⁴ Cũrẽ tojo nicã, cũ tiro nu'cũrã pe'le Pablõre nicãrã niwã:

—A'tiro ña'arõ ucũticã'rõna'a pa'ia wiogũ Ô'acũ be-se'cũre, nicãrã niwã.

⁵ Tere tu'ogũ, Pablo narẽ nicũ niwĩ:

—Acawererã, cũ pa'ia wiogũ nisere yu'ũ masĩtiasũ. Masĩgũ pũrĩcã, tojo nitiboapã. Ô'acũ ojãca pũrĩpũ a'tiro ni ojano'caro niwũ: “Macã wiogũre ña'arõ ucũco'teticã'ña”, niwũ, nicũ niwĩ Pablo.

⁶ Topũ nirã pũa curua nicãrã niwã. Saduceo masã, fariseo masã nicãrã niwã. Narẽ ĩ'agũ, ɯpũtu caricũbõcure ucũcũ niwĩ:

—Acawererã, yu'ũ quẽ'rã fariseo curuacjũta ni'i. Yu'ũ pacũ quẽ'rã cũta nimi. Masã wẽrĩ'cãrã be'ropũ masãsere yu'ũ ãjõpeo'o. Tereta yu'ure ni'cãrõacãrẽ beserã weema, nicũ niwĩ.

⁷ Cũ tojo nicã, maata fariseo masã saduceo masã me'rã na basu wẽrĩ'cãrãpũ masãse cjasere a'merĩ du'sasocãrã niwã. Tojo weerã na nerẽrĩ wi'ipũta ni'cãrõ me'rã nise-timi'cãrã a'merĩ dũcawatia wa'acãrã niwã. ⁸ Saduceo masã “Masã wẽrĩ'cãrãpũ masãsome. Ô'acũrẽ wereco'terã, wãtĩa quẽ'rã marĩma”, ni ãjõpeocãrã niwã. Fariseo masã pe'le a'tiro ãjõpeocãrã niwã: “Masã wẽrĩ'cãrãpũ masãrãsama. Ô'acũrẽ wereco'terã, wãtĩa quẽ'rã nima”, ni ãjõpeocãrã niwã. A'te ãjõpeose me'rã du'sasocãrã niwã.

⁹ Na ɸpʉtɸ caricũ, ni'cārērã Moisé duti'quere bu'eri masã fariseo curuacjãrã wã'cãnɸ'cã, nicãrã niwã:

—Ă'rîrê ne bu'iri ña'ase bocawe'e. Apetero weegɸ Õ'acūrê wereco'tegɸ ucũgũ ucũapĩ Damasco wa'ari ma'apɸ. Tojo weerã marĩ Õ'acūrê yɸ'rɸnɸ'cãbosa'a nîrã, cūrê mejęcã niticã'rã.

¹⁰ Na ɸpʉtɸ caricũ dɸ'sasocã î'agũ, surara wiogɸ Pablora wějêrĩ ni uigɸ, cũ yarã surarare nicɸ niwĩ:

—Pablo tiropɸ wa'a, cūrê pijiwã'cãña marĩ nîrĩ wi'ipɸ, nicɸ niwĩ.

¹¹ Ape nɸmɸ ñamipɸ Jesú Pablo tiropɸ bajua, cūrê ucũcɸ niwĩ:

—Mɸ'ɸ wãcũtutuaya. A'ti macãpɸ yé quetire ucũ'caronojõta Romapɸ wa'agɸ quẽ'rã, tojota ucũña, nicɸ niwĩ.

Judío masã Pablora wějêsi'rĩmi'que ni'i

¹² Cũ tojo nĩca ñami ape nɸmɸ ãpêrã judío masã ya'yioropɸ Pablora wějêrã nîrã, nerê apoyucãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãcã me'rã Pablora wějêtimirã, ne cã'rõacã ba'ati, sî'rĩti weerã. Cūrê wějêtojarãpɸ ba'a, sî'rîrã. Wějêtimirã, ba'a, sî'rĩcãma, Õ'acũ marîrê bu'iri da'reato, ni apoyucãrã niwã. ¹³ Tojo ucũrã cuarenta yɸ'rɸoro nicãrã niwã. ¹⁴ Na tojo ni ucũ apõca be'ro pa'ia wiorã, ãpêrã judío masã bɸcũrã tiropɸ wa'a, narê nicãrã niwã:

—“Ûsã Pablora wějêtimirã, ne ba'ati, sî'rĩti weerãti”, ni apoyuapɸ. “Ûsã cūrê wějêtimirã ba'a, sî'rĩcãma, Õ'acũ ãsãrê bu'iri da'regusami”, niapɸ. ¹⁵ Mũsã, mũsã me'rãcjãrã wiorã me'rã queti o'õya surara wiogɸpɸre. Ñamiacã Pablora mũsã tiropɸ miitidutiya. “Ûsã cũ ye quetire dɸ'pocãpɸta añurõ masĩsî'rĩsa'a”, ni queti o'õya, nisoodutio'locãrã nimiwã.

—Cũ a'topure etasome. Ūsã cŭrẽ wějẽrãti nírã, ma'apũ yucuerãti, ni werecãrã niwã wiorãrẽ. Wiorã na tojo nicã tu'orã, “Jaũ”, nicãrã niwã.

¹⁶ Pablo páácjũ na tojo wějẽsĩ'rĩse quetire tu'ogu, surara na nirĩ wi'ipũ wa'a, Pablo tiropũ eja, werecu niwĩ.

¹⁷ Pablo pe'e cũ werecã tu'ogu, ni'cũ surara wiogure pijio, cŭrẽ nicu niwĩ:

—Ã'rĩ ma'murẽ mu'u wiogu tiropũ pijiwã'cãña. Apeyenojõ werese cuopũ, nicu niwĩ.

¹⁸ Cũ tojo nicã, cŭrẽ surara wiogu tiropũ miaa, cŭrẽ nicu niwĩ:

—Pablo marĩ bul'iri da'reri wi'ipũ cuogu yu'ure pijitjãgũ, ã'rĩrẽ mu'u tiropũ o'oámi. Apeyenojõ weregutigu weearũ mu'urẽ, nicu niwĩ.

¹⁹ Tojo weegu surara wiogu cŭrẽ tũawã'cã, masã na tu'otiropu sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ñe'enojõ werese cuomiti mu'u? nicu niwĩ.

²⁰ Ma'mu pe'e cŭrẽ yu'ticu niwĩ:

—Judío masã wiorã Pablo yu'u pacopánmurẽ ñamiacã na tiropũ miadutirãsama mu'urẽ. “Ūsã cũ ye cjasere du'pocáputa añurõ masĩsĩ'rĩsa'a” nita'sarãsama. ²¹ Na tojo nicã, ějõpeoticã'ña. Cuarenta yu'rũoro masã Pablöre yucuerã ma'apũ du'tinu'cũrãsama. “Ni'cãrõacãrẽ ũsã Pablöre wějẽtimirã, ne ba'ati, sĩ'rĩti weerãti. Cũrẽ wějẽtojarãpũ ba'a, sĩ'rĩrãti”, niama. “Wějẽtimirã, ũsã ba'a, sĩ'rĩcãma, Ő'acũ ũsãrẽ bul'iri da'regusami”, niama. Añurõ apope'otojacãrã niama na weeatjere. Tojo weerã na ni'cãrõacãrẽ mu'u “Jaũ” nise dia'cũrẽ yucuerã weeama, nicu niwĩ.

²² Cũ tojo nĩca be'ro surara wiogu pe'e cŭrẽ we'eritigu, a'tiro nicu niwĩ:

—“Pablöre wějẽsĩ'rĩse quetire weregu ejapũ surara wiogupure” ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña, nío'ocu niwĩ.

Surara wioḡu Pablöre Féli tiropu o'ó'que ni'i

²³ Pablo páácjũ wa'áca be'ro surara wioḡu cũ docacjãrã puarãrẽ pijiocu niwĩ.

—Musã yarã surarare were, apoyudutiya. Na ni'cãcã ñami nueve nicã Cesareapu Pablöre miarãsama. A'tiro wa'arãsama. Doscientos surara du'pocã me'rã wa'ato. Setenta cabayua me'rã pesawã'cãto. Doscientos ñosese pjĩrĩ me'rã wa'ato. ²⁴ Pablo cũ pesajã cabayua quẽ'rãrẽ apoyudutiya. Ne apeyenojõ mejẽcã wa'aro marĩrõ Féli, Judea wioḡu tiropu miaña, nicu niwĩ surara wioḡu cũ docacjãrãrẽ.

²⁵ Be'ro narẽ cũ tojo níca be'ro papera ni'cã pũrĩ ojao'ocũ niwĩ Féli. A'tiro ni ojano'caro niwũ ti pũrĩpũre:

²⁶ “Yu'u Claudio Lisia, mu'u Féli Judea di'ta wioḡure añuduti'i. ²⁷ Judío masã ã'rĩ Pablöre ñe'e, wẽjẽsĩ'rĩmicãrã niama. Be'ro ‘Cũ romano masũ nimi’ nicã tu'ogu, yu'u, yarã surara me'rã wĩorẽḡũ ejawu na wẽjẽbo'cure. ²⁸ ‘¿Ñe'enojõ bu'iri cũrẽ weresãpari?’ ni masĩsĩ'rĩḡũ, judío masã wiorã tiropu cũrẽ miawũ. ²⁹ Na cũrẽ na eḡoḡeoseyise ye bu'iri weresãcãrã niwã. Ne cũrẽ te ye bu'iri wẽjẽrõu'a, bu'iri da'reri wi'ipu quẽ'rã sõrõrõu'a nisenojõrẽ bu'iri bocatisa'a. ³⁰ ãpẽrã judío masã cũrẽ wẽjẽrãti nise quetire tu'ogu, cũrẽ wẽjẽbosama ni wãcũḡũ, yu'u mu'u tiropure ã'rĩrẽ o'ó'o. ‘Cũrẽ a'topu weresã'cãrã mu'u tiropu'ta wa'a, mu'urẽ weresãrã wa'ato’, niwũ narẽ. Tocã'rõta ni'i”, ni ojao'ocũ niwĩ surara wioḡu Félipũre.

³¹ Surara cũ duti'caronojõta ti ñami Pablöre miacãrã niwã Antípatri wãmetiri macãpu. ³² Topu cãrĩ, ape numu pe'e surara du'pocã me'rã wa'a'cãrã totã majãmitojati a'titicãrã niwã Jerusalẽpu na ya wi'iputa tja. Cabayua me'rã wa'a'cãrã dia'cũ Pablo me'rã yu'ruacãrã niwã Cesareapũre. ³³ Na Cesareapu eta, surara wioḡu ojao'oca pũrĩrẽ wiacãrã niwã Féli. Cũ tiropu'ta Pablo quẽ'rãrẽ

cūucārā niwā. ³⁴ Féli ti pūrīrē bu'etojanu'cō, Pablöre “¿No'ocjūpu niti mu'u?” ni sērītiña'cu niwī. Cū “Cilicia di'tacjū ni'i” nicā tu'ogu, ³⁵ Féli “Mu'urē weresā'cārā y'u tiropu etacā, mu'u ye ucūsere tu'ogati”, nicu niwī.

Be'ro Pablöre surarare co'tedutigu cūucu niwī Herode cū weedutica wi'ipu.

24

Pablöre Féli tiropu weresā'que ni'i

¹ Ni'cāmocuse nūmuri yu'rūca be'ro pa'ia wiogu Ananía, āpērā judío masā bu'cūrā, apī masārē weresā'cārārē ucūbosagu Tértulo wāmetigu Cesareapure wa'acārā niwā. Wa'a, Féli tiropu Pablöre weresācārā niwā. ² Tojo weecā, Féli Pablöre pijiocu niwī. Pablo na tiropu ejacā, Tértulo cūrē weresāwā'cōcu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ūsā wiogu, añu pūrīcā mu'u dutise. Mu'u masise me'rā añurō dutimasī'i. Tojo weerā ūsā a'mequēse moo'o. Añupūrīrō nime'rīcā'a. Te mu'u da'rāse me'rā a'ti di'tacjārārē añurō weetamugū wee'e. ³ Tojo mu'u weeyucā, mu'urē nipe'tirocjārāpu e'catise o'oma. ⁴ Mu'urē y'u yoacā ucūdojasī'rītisa'a. Tojo weegu y'u cā'rō ucūquejosere tu'oya.

⁵ »Ā'rī caribosebucu nimi. Cū nipe'tiro a'ti turipare judío masārē uarosājācā weesijagu weemi. Apeyema tja Jesú Nazarecjūrē ējōpeosetirā curuacjū wiogu nimi. ⁶ Cū judío masā nitirārē pijisājāasī'rīgū, Ō'acū wi'ire do-jorēsī'rīmicu niwī. Ūsā judío masārē dutise tojo wee-dutiwe'e. Tojo weerā ūsā cūrē bu'iri ñe'ewū. Ūsā judío masārē besewaronojōta cūrē besesī'rīmiwū. ⁷ Ūsā tojo weesī'rīcā, Claudio Lisia surara wiogu ūsā tiro a'ti, ūsārē tutuaro me'rā ē'mawā'cā wa'awī. ⁸ Ūsārē a'tiro niwī: “Musā Pablöre weresāsī'rīrā, musā a'ti di'ta

wiogũ Félipure weresãrã wa'aya. Féli, mũ'u basuta cūrẽ sērĩtiña'rẽ. Ũsã diacjũ nise me'rãta cūrẽ weresãrã wee'e", nicũ niwĩ Tértulo Félire.

⁹Judío masã topũ nirã quẽ'rã “Tértulo diacjũta ucũmi”, nicãrã niwã.

Pablo Féli tiropũ ucũ'que ni'i

¹⁰ Be'ro Féli Pablöre ucũdutigu omocã me'rã weequocũ niwĩ. Tojo weegũ Pablo ucũcũ niwĩ:

—Mũ'u yoacã a'ti di'tapure dutigu niyucã, yũ'u mũ'urẽ masĩ'i. Tojo weegũ yũ'u mũ'upure e'catise me'rã wereguti yé cjasere. ¹¹ Doce nãmũrĩta yũ'ru'u Ō'acũrẽ ějõpeogũ a'tigu yũ'u Jerusalépu etáca be'ro. Mũ'u basuta ãpẽrãrẽ yũ'u ¿diacjũta ucũmĩti? nígũ, sērĩtiña'rẽgũ. ¹² Yũ'u ti macãpu nicã, ãpẽrã me'rã Ō'acũ wil'ipu, judío masã na nerẽse wi'seripu, no'lo macã decopũ yũ'u du'sasocã, ãpẽrã masãrẽ yũ'u uarosãjãcã weecã, ne ni'cãti bocaejatiwã. ¹³ Ā'rã na weresã'que diacjũta “Te ye bu'iri ni'i”, ni ĩ'ota basiowe'e.

¹⁴ »A'te pũrĩcãrẽ diacjũta wereguti. Yũ'u ñecũsumua na Ō'acũrẽ ějõpeoseti'caronõjõta yũ'u quẽ'rã ějõpeo'o. Tojo weegũ yũ'u Jesure ějõpeo'o. Ā'rã pe'e tereta “Jesure ějõpeose ña'a ni'i, diacjũ niwe'e”, nirã weema. Yũ'u quẽ'rã nipe'tise Moisé cũ oja'que, Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere ějõpeo'o. ¹⁵ Masã añurã, ña'arã wẽrĩ'cãrãpu masãrãsama nise quẽ'rãrẽ ã'rã weronõjõta yucue'e. ¹⁶ Tojo weegũ Ō'acũ ĩ'orõpu yũ'u tutuaro põtõorõ añurõ weesĩ'rĩsa'a. Masã na ĩ'orõpu quẽ'rãrẽ tojota weesĩ'rĩsa'a.

¹⁷ »Yũ'u peje cũ'marĩ be'ro apeye di'tapũ bu'esija'cũ Jerusalépure dajawũ. Judío masã pajasecũorã nirãrẽ niyeru o'ogũ a'tiwũ. Tojo nicã Ō'acũrẽ ñubuepeogũ

apeyenojō o'logu a'tiwu. ¹⁸ Yu'u a'tere tojo weeri cura Asi-acjārā judío masā etapejawā yu'u Ō'acū wi'ipū nigūrē. Ūsā judío masā weesetironojōpuma yu'u ña'arō niseti'quere ducayucā ī'awā. Titare yu'u me'rā pejetirācā masā niwā. Ne narē uarosājācā weetiwu. ¹⁹ Yu'u Ō'acū wi'ipū nicā ī'a'cārā, na pūrīcā bu'iri cūomi nírā, mu'u tiro weresārā a'tiroña'a. ²⁰ Na a'titicāma, ā'rā mu'u tiro nírā cārū wiorā tiropu yu'u nicā, na bu'iri boca'quere weresāto. ²¹ Yu'u a'te pūrīcārē nicāti. Yu'u uputu ucūtutuario me'rā narē niwū: “Masā wērī'cārāpu masārāsama' ni, yu'u ējōpeose ye bu'iri musā ni'cācā yu'ure beserā wee'e”, niwū, nicu niwī Pablo Féli.

²² Cū tojo nīca be'ro Féli Jesure ējōpeorā na weesetisere añurō masīgū niyugu, “Tocā'rōta tu'oguti. Be'ro Lisia surara wiogu cū etacāpu, yu'u mu'urē beseguti”, nicu niwī.

²³ Tojo weegu Féli surarare co'teduticu niwī Pablōre tja.

—Añurō weeya cūrē. A'ti wi'ipū cū sijasī'rīcā, āpērā cū me'rācjārā cūrē weetamusī'rīcā, cā'mota'aticā'ña, ni, duticu niwī Féli cū yagu surarare.

²⁴ Pejeti nūmurī yu'rúca be'ro Féli, cū nūmo judío masō Drusila me'rā wa'acārā niwā tja Pablo nirī wi'ipū. Topu etagu, surarare pijiduticu niwī Pablōre. Pablo cū tiropu etacā ī'agū, “Wereya Jesure ējōpeosenojō cjasere”, nicu niwī. ²⁵ Pablo a'tere werecu niwī cūrē:

—Ō'acū marīrē cū duti'quere añurō weesetiduticu niwī. Ō'acū “Musā basu ña'arō weesī'rīrā, weeticā'ña, wācūtutuaya”, nicu niwī. Be'ropu besegusami Ō'acū marī weeseti'quere, nicu niwī.

Pablo cū a'tere nicā tu'ogu, Féli tu'omarīa wa'acu niwī. Tojo weegu Pablōre “Wijaagusa'a. Apetero no'o apeyenojō weese móógū, mu'urē pijioguti tja mu'u ucūsere tu'oacju”, nicu niwī.

²⁶ Féli cūrē niyeru wapayecã uagu, pijio ucũmujãcu nimiwĩ. Cũ niyeru wapayéca be'ro bu'iripũ nigūrē du'uwirōgũti nígũ, tojo weecu nimiwĩ. Pablo pe'e cūrē ne wapayeticũ niwĩ.

²⁷ Be'ro pua cũ'ma be'ro Féli wiogu nisere wijacã'cu niwĩ. Cũ ducayuro sãjãcu niwĩ tja Porcio Festo wãmetigu. Féli cũ wiogu nisere wijagu, judío masã me'rã añurō tojasí'rigũ Pablöre bu'iri da'reri wi'iputa cũucã'cu niwĩ.

25

Festo tiropũ Pablo ucũ'que ni'i

¹ I'tia numũ cũ wiogu nise sãjãca be'ro Festo Cesareapũ ní'cu Jerusalépu wa'acu niwĩ. ² Cũ topũ ejacã, pa'ia wiorã, ãpērã judío masã wiorã apaturi Pablöre weresãrã wa'acãrã niwã cãpũre tja. Pablo pe'e Cesareapũ nicũ niwĩ. ³ Pablöre wējēatjere apoyutojacãrã niwã. Tojo weerã Festore upũtu tutuaro me'rã Pablöre miaduticãrã niwã Jerusalépu. “Festo cũ Pablöre uócãma, cũ ma'apu a'tigũreta wējēcõ'arãti”, nicãrã nimiwã. ⁴ Na tojo nicã, Festo pe'e “Cũ Cesarea bu'iri da'reri wi'iputa nitojami. Yu'ũ basu maata tojaagusa'a tja topũre. ⁵ No'o ãpērã musã wiorã apeyenojõ bu'iri cuomi nisere cuorã, yu'ũ me'rãta wa'a weetjãrã, weresãrã wa'aya topũta”, nicũ niwĩ.

⁶ Be'ro Festo Jerusalépu ocho o diez numũrĩ ni, dajatojaa wa'acu niwĩ Cesareapũre. Cũ dajãca numũ ape numũ pe'e masãrē na besewuaropũ wa'acu niwĩ. Topũ eja, Pablöre pijiduticũ niwĩ. ⁷ Pablo topũ sãjãejacã, Jerusalécjãrã judío masã Festo me'rã wa'a'cãrã Pablo pu'to wa'acãrã niwã. Wa'a, cũ weeti'quepũreta ña'abutiase weresãcãrã niwã. ¿Na weresã'que diacjũ niti? ne basioticaro niwũ.

⁸ Na tojo níca be'ro Pablo pe'e “Judío masārē duti'quere ña'arō ucūtiwɛ. Ō'acū wi'i pajiri wi'ire dojorētɛwɛ. Romano masā wioḡure ne cā'rōacā yu'rɛnu'cātiwɛ”, nicu niwī.

⁹ Festo cū quē'rā tja judío masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Pablōre “¿Mu'u Jerusalépu wa'asī'rīsari, yu'u topu mu'u ye cjasere besecā?” ni sērītiña'cu niwī.

¹⁰ Pablo cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u a'to besewaropu romano masā wioḡu tiropu ni'i. A'toputa yu'ure beseroua'a. Yu'u judío masārē ne cā'rōacā ña'arō weetiwɛ. Mu'u a'tere añurō masīsa'a. ¹¹ Yu'u ña'ase wee'que ye bu'iri “Cūrē wējērōua'a” nicā pūrīcārē, ne “Yu'ure wējētīcā'ña”, nitibosa'a. Na yu'ure weresā'que diacjū niticāma, ne ni'cū yu'ure sōjā judío masāpūre bu'iri da'redutita basiowe'e. Tojo weegu diacjūta Romapu nigū, romano masā wioḡu waropu yu'ure besecā uasa'a, nicu niwī Pablo Festore.

¹² Be'ro Festo cū me'rācjārā werecasari masā me'rā ucūtoja, Pablōre pijiocu niwī:

—Mu'u romano masā wioḡu waropure beserouapu. To pūrīcārē mu'u cū tiroputa besedutigū wa'agusa'a, nicu niwī Festo.

Festo Agripare Pablo ye quetire were'que ni'i

¹³ Pejēti nūmūrī Festo Pablōre ucūca be'ro Judea di'ta wioḡu waro Agripa wāmetigū cū ma'mio Berenice me'rā wa'acārā niwā Cesareapure. Na Festore cū wioḡu nise sājāca be'ro añudutirā wa'arā weecārā niwā. ¹⁴ Na topu peje nūmūrī niyucā, Festo Agripare werecu niwī Pablo ye cjasere. A'tiro nicu niwī:

—A'to ni'cū masū niami bu'iri da'reri wi'ipū Féli cū wioḡu nise wijagu du'uwīrōti'cu. ¹⁵ Yu'u Jerusalépu ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā Pablōre wējēato

nírã, yu'upure weresãwã. ¹⁶ Yu'u narẽ yu'tiwu: “Ûsã romano masã a'tiro weeseti'i. Ne ãpẽrãrẽ wẽjẽdutirow mar'i cõrẽ weresã'cãrã, weresãno'cu quẽ'rã beseropu na basu a'merĩ diacjũnu'cõtica be'ro. Na weresãno'cu narẽ yu'tica be'ropu beseno'o”, niwũ narẽ. ¹⁷ Tojo weegu na a'to etãca numu ape numu pe'e maata yoogoro marĩõ yu'u masãrẽ besewaropu wa'awu. Topu eja, Pablõre pijiwu. ¹⁸ “Yu'ure weresãrã, Ña'abutiasẽ peje waro bu'iri cuomi', ni weresãrãsama”, ni wãcũmiwũ. Ne marĩcaro niwũ. ¹⁹ Na ãjõpeosetise cjase dia'cũ nicaro niwũ. Apeye, ni'cũ masũ Jesũ wãmetigu judío masã na “Wẽria wa'awĩ” ní'cure Pablo pe'e cãrẽta tja catimi nise queti dia'cũrẽ weresãwã. ²⁰ Yu'u a'tenojõrẽ ¿de'ro weegusari? nímasĩti, Pablõre sãrĩtiña'wũ. “¿Mu'u Jerusalẽpu wa'asĩ'rĩsari? ¿Topu beserõusari te cjasere?” niwũ. ²¹ Cũ pe'e “Jerusalẽpũre wa'asĩ'rĩtisa'a. Romano masã wiogu waro Augusto tiro pe'e beseno'sĩ'rĩsa'a”, niwĩ. Tojo nicã tu'ogu, “Mu'u a'tota tojánigusa'a yujupu bu'iri da'reri wi'ipu. Yu'u mu'urẽ o'ota basiocã, mu'u wa'agusa'a”, niwũ, ni quetiwerecu niwĩ Festo Agripare.

²² Cũ tojo nicã tu'ogu, Agripa “Yu'u quẽ'rã cũ ucũcã tu'osĩ'rĩsa'a”, nicu niwĩ. Festo pe'e “To pũrĩcãrẽ mu'u ñamiacãta tu'ogusa'a”, nicu niwĩ.

²³ Ape numu Agripa, cũ ma'mio Berenice na añuse wiorã su'ti sãñase me'rã na nerẽwari tucũjopu sãjãacãrã niwã. ãpẽrã surara wiorã, ti macãcjãrã wiorã quẽ'rã na me'rã sãjãacãrã niwã. Na nerẽtojaca be'ro Festo Pablõre pijidutio'ocu niwĩ.

²⁴ Pablo na tiropu sãjãejacã, Festo to nirãrẽ nicu niwĩ:

—Wiogu Agripa, ãpẽrã a'to dujirã, ã'rĩ Pablõre musã rĩ'a'a. Pãjãrã judío masã Jerusalẽcjãrã, a'ti macãcjãrã cãrẽ weresãwã yu'upure. Na'irõ cãrẽ “Wẽjẽrõua'a”, ni caricũmujãwã. ²⁵ Na tojo nimicã, yu'u pe'e “Cãrẽ wẽjẽrõua'a”

na nise bu'irire bocaticāti. Cũ basu “Yũ'u Augusto tiropu beseno'sĩ'rĩsa'a” nicã, “Cãrẽ topu'ta o'óguti”, niwũ. ²⁶ Yũ'u cãrẽ o'ógũ, “Ã'rĩ a'te bu'iri cuomi, tojo weecu niwĩ”, ne papera ni ojao'ota basiowe'e marĩ wiogupure. Tojo weegu yũ'u musã tiropu ã'rĩrẽ pijioapu. Mu'urẽ wéégũ pijioasu ãsã wiogu ã'rĩ me'rã ucũato nígũ. Mu'u cũ me'rã ucũca be'ro Augustopure “A'te bu'iri cuomi” ni ojao'ota basiorosa'a nígũ, cãrẽ pijioasu. ²⁷ Ni'cũ bu'iri-wĩ'ire o'ógũ, “A'te bu'iri cuomi” ni weretimidũ, o'óta basiowe'e marĩ wiogupure. Mejõ warota o'óro weronojõ tu'oña'sa'a, nicu niwĩ Festo Agripare.

26

Pablo Agripare cũ were'que ni'i

¹ Be'ro Agripa Pablöre ucũduti'cu niwĩ:

—Ni'cãrõacã mu'u yũ'tiya mu'urẽ na weresã'quere, nicu niwĩ. Tojo weegu Pablo wiogure añudutigu, na weesetironojõta omocã me'rã weequero, cãrẽ ucũcu niwĩ:

²⁻³ —Wiogu, mu'u nipe'tise judío masã na weesetisere masĩsa'a. Apeye na ucũ a'metu'timujãse quẽ'rãrẽ masĩsa'a. Tojo weegu yũ'u añurõ e'catise me'rã mu'urẽ wereguti judío masã na yũ'ure weresã'quere. Añurõ pajaña'se me'rã yũ'u ucũsere tu'o'ya.

⁴ »Yũ'u wĩ'magũ nicãpu'ta judío masã nipe'tirã yũ'u niseti'quere masĩmujãtiwã. Ya macã Tarsopu nicã, Jerusalépu yũ'u nicã masĩwã. A'tocateropu quẽ'rãrẽ masĩsama yũ'u weesetisere. ⁵ Yũ'u ma'muputa fariseo curuacjũ ninu'cãwũ. Na tere weresĩ'rĩrã, añurõ masĩsama. Nipe'tirã judío masã wa'teropure ti curuata ni'i nipe'tise Moisé cũ duti'quere añurõ weeri curua. ⁶ Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ masã wẽrĩ'cãrãpũre masõgũsami nise yũ'u ejõpeose ye bu'iri a'topu besedutirã o'oáama. A'te masãse cjasere marĩ ñecũsumupureta Õ'acũ weretojacu niwĩ. ⁷ Tereta

yucuerã wee'e marĩ doce cururicjãrã. Tojo weerã ʘm̄cori, ñamirĩ cūrẽ ějõpeorã ñubueni'cũcã'a. Yʘ'u quẽ'rã wẽrĩ'cãrãp̄ masãrãsama nisere yucueḡ wee'e. A'te ye bu'irita ni'cãrõacãrẽ judío masã yʘ'ure weresãrã weema. ⁸ To pũrĩcãrẽ ĵde'ro weerã mʘsã pe'e Ō'acũ masã wẽrĩ'cãrãp̄re masõsere ějõpeoweti?

⁹ »Yʘ'u quẽ'rã tod̄porop̄ Jesú Nazarecjũrẽ ějõpeorãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrõ põtẽorõ weecũmiwũ. ¹⁰ Jerusalẽp̄ pa'ia wiorã na dutio'om̄jãrõ me'rã Jesure ějõpeorãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ip̄ miam̄jãwũ. Narẽ wẽjẽcã, yʘ'u quẽ'rã ne cã'mota'atiwũ. ¹¹ Pejetiri yʘ'u judío masã na nerẽse wi'serip̄ wa'a, Jesure ějõpeodu'uato nĩgũ bu'iri da'recũwũ. ʘp̄t̄ waro na me'rã uaḡ, apeye di'tap̄ narẽ bu'iri da'resĩ'rĩgũ sirutuwa'cãcũwũ.

¹² »“Bu'iri da'reḡti tja” ni wãcũwã'cãgũ, pa'ia wiorã dutio'ori pũrĩ me'rã Damascop̄ wa'am̄iwũ. ¹³ Ti macã wa'ari ma'ap̄ wa'aḡ, dajaritero nicã mujĩpũ asistero nemorõ ʘ'm̄sep̄ asistedijati, añurõ bo'reyua wa'awũ. Yʘ'u tiro, yʘ'u me'rãcjãrã tirop̄ asiste se'sa wa'awũ. ¹⁴ Tojo wa'acã, ʘsã nucũcãp̄ nipe'tirã bur̄que'a wa'awũ. Ni'cũ yʘ'ure hebreo ye me'rã ucũcã tu'owũ: “Saulo, ĵde'ro weeḡ yʘ'ure ña'arõ weeti? Tojo wéeḡ, m̄'u basuta ña'arõ weeḡ wee'e”, niwĩ.

¹⁵ »Cũ tojo nicã, “ĵNoa niti m̄'u?” niwũ cūrẽ.

»Cũ yʘ'ure yʘ'tiwĩ: “Yʘ'u Jesú ni'i, m̄'u ña'arõ weesĩ'rĩ wapagũ. ¹⁶ Wã'cãnu'cãña. Yʘ'u m̄'urẽ yé cjasere wereḡ wa'ato nĩgũ m̄'urẽ bajuap̄. Ni'cãcã m̄'u i'a'quere, yʘ'u m̄'urẽ be'rop̄ i'oatjere wereḡ wa'aḡusa'a. ¹⁷⁻¹⁸ Judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã m̄'urẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, añurõ co'teḡti. Judío masã nitirã tiro na tu'omasãto nĩgũ yé quetire m̄'urẽ weredutiḡ o'óḡtiḡ wee'e. M̄'u werecã, ña'arõ weeseti'quere du'u, añuse pe'ere siruturãsama. Tojo weecã, na'itĩ'arõp̄ ni'cãrã bo'reyuse

pe'ere bocarāsama. Yũ'u na wioꝝu nigũti. Wātĩ pe'e na wioꝝu ninemotica'to níꝝũ tojo weeguti. Yũ'ure ějõpeocã, na ña'arõ weeseti'quere acobojoguti. Tojo weerã na quẽ'rã ãpẽrã yũ'ure ějõpeo'cãrã, yũ'u bese'cãrã me'rã nirāsama”, niwĩ Jesú yũ'ure.

¹⁹ »Tojo weegũ Jesú cã u'mũsepũ ucũdijo'quere queoro weewũ. Yũ'rũnu'cãtiwũ. ²⁰ Yũ'u ne waro Damascocjãrãrẽ Jesú ye quetire werenu'cãwũ. Be'ro Jerusalécjãrãrẽ, nipe'tiro Judea di'tacjãrãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewũ. “Ña'arõ musã weeseti'quere du'uuya. Õ'acũ cã ñaro weeya”, niwũ. Na tojo wéeca be'ro na dũcayũ'quere ãpẽrãrẽ i'oato níꝝũ narẽ añurõ nisetidutiwũ. ²¹ A'te yũ'u were'que ye bu'iri judío masã Õ'acũ wi'ipũ yũ'u nigũrẽ ñe'e, wẽjẽsĩ'rĩmiwã. ²² Na tojo weesĩ'rĩmicã, Õ'acũ pe'e yũ'ure weetamunu'cũcã'wĩ. Tojo weegũ yũ'u a'tocaterore wiorãrẽ, ãpẽrã mejõ nirã quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye quetire were'e. Dũporopũ Moisé, ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã “Be'ropũ tojo wa'arosa'a” na ní'caronõjõ tereta yũ'u were'e. ²³ Na a'tiro ni ojacãrã niwã: “Cristo Õ'acũ bese'cũ pi'eti, wẽrĩgũsami. Wẽrĩtoja, cãta wẽrĩ'cũpũ masãmu'tãgũsami. Tojo weegũ cã yũ'ruosere weregũsami judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ”, ni ojacãrã niwã, ni werecũ niwĩ Pablo.

²⁴ Cũ tojo nirĩ curata Festo caricũquejocũ niwĩ Pablõre:
—Pablo, mu'u maatigũ wee'e. Uputũ mu'u bu'ese ye bu'iri mu'u tu'omasĩtigũ dojo'o, nicũ niwĩ Festo.

²⁵ Cũ tojo nicã, Pablo yũ'ticũ niwĩ: “Yũ'u maatigũ mejẽta wee'e. Yũ'u werese diacjũta ni'i. Wiopesase me'rã were'e”, nicũ niwĩ.

²⁶ Be'ro Agripare werecũ niwĩ tja:

—Mu'u a'te cjasere añurõ masĩsa'a. Tojo weegũ yũ'u mu'urẽ uiro marĩrõ were'e. Nipe'tise yũ'u mu'urẽ were'e.

quere añurõ masĩsa'a. A'te Jesú ye queti ya'yioropu wa'atiwũ.

²⁷ »¿To pũrĩcãrẽ mu'ũ quẽ'rã, Agripa, Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'quere ẽjõpeoweti? Yu'ũ tu'oña'cã, mu'ũ ẽjõpeosa'a, ni sãritiña'cu niwĩ Pablo.

²⁸ Cũ tojo nicã, Agripa nicu niwĩ:

—¿Pejetiacã ucũse me'rã mu'ũ yu'ure Jesure ẽjõpeocã weecã'sĩrĩti? ni yu'ticu niwĩ.

²⁹ Pablo ninemocu niwĩ tja:

—Peje ucũse, pejetiacã ucũse useri me'rã mu'ũ, a'to nirã nipe'tirã yu'ũ weronojõ Jesure ẽjõpeocã uasa'a, yu'ũ weronojõ bu'iri da'reri wi'ipũ nitimirã, nicu niwĩ.

³⁰⁻³¹ Cũ tojo nĩca be'ro Agripa, Festo, Berenice, ãpẽrã na me'rã dujirã wã'cãnu'cã, ape tucũpu Pablo ye cjasere ucũrã sãjãacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Cũ pũrĩcã te ye bu'iri wẽjẽrõu'a'a nisere ne mooami. Ne bu'iri da'reri wi'ipũ quẽ'rãrẽ cũuta basiotimiapã, nicãrã niwã.

³² Agripa pe'e Festore nicu niwĩ:

—Cũ basu pe'e “Augusto romano masã wiogu yu'ure be-seato” niticãma, marĩ cũrẽ du'uwĩrõcã'boapã, nicu niwĩ.

27

Pablöre Romapu o'ó'que ni'i

¹ Be'ro Festo Romapu o'óta basiocã i'agũ, Pablöre, tojo nicã ãpẽrã bu'iri da'reri wi'ipũ nirãrẽ Julio surara wiogure co'tedutiwĩ. Julio surara wiogu Augusto wãmetiri curuacjũ niwĩ. Yu'ũ Luca quẽ'rã na me'rã wa'awũ.

² Ûsã ni'cãwũ yucũsu Adramitio wãmetiri macã cjãwũ Asia cjase petaripu wa'apju me'rã mujãsãjã wa'awũ. Apĩ Aristarco wãmetigu Macedonia di'ta Tesalónica wãmetiri macãcjũ ùsã me'rã wa'awĩ.

³ Cesareapu wija'cārã ape nũmu ãsã Sidó wãmetiri macãpure etawũ. Topũ ãsã etacã, Julio Pablöre pajaña'gũ, a'tiro weewĩ. Tocjārã cũ me'rãcjārã cũ nasenojõrẽ o'õato nĩgũ, na tiropũ sijadutigu du'uo'owĩ. ⁴ Õsã ti macãpu nĩ'cārã wijawã'cã, Chipre nũcũrõrẽ diacjũcamocã pe'le yu'ruawũ. Tia pe'le wĩ'rõ tutuatiwũ. ⁵ Õsã Cilicia, Panfilia wãmetise di'ta tiro ti maarẽta yu'rutẽrĩ pẽ'a, Mira wãmetiri macãpu Licia di'tapure ejawũ. ⁶ Ti macãpu apewupu mujãsãjãrãtirã tiwupu sãña'cārã dijawũ. Be'ro surara wiogu apewu Alejandría cjãwũ Italiapu wa'apjũre bocaiejawĩ. Õsã tiwupu mujãsãjã, wa'a wa'awu tja.

⁷ Wĩ'rõ ãsãrẽ uputu wẽe cã'mota'ayucã, ãsã peje nũmũrĩ yoogowũ. Õsã uputu pi'etĩca be'ropu ejawu Gnido wãmetiri macã põtẽorõpũre. Wĩ'rõ apero pe'le wẽose ye bu'iri diacjũ yu'ruamasĩti, apero pe'le majãmiawũ. Salmón peta tiro pe'le yu'ruaa, Creta nũcũrõrẽ cũpe pe'le bajaque'awũ. ⁸ Õsã sumutopu yu'ruaa, uputu da'rayu'rua'cārã caributirãpu Añurĩ Peta wãmetiropũre ejawũ. Ti peta Lasea wãmetiri macã pu'to niwũ.

⁹ Õsã uputu yoogo'que ye bu'iri judío masã be'tiri bosenuũ yu'ruatojacaro niwũ. Tojo weero wĩ'rõ uputu wa'a, pu'ecu nũ'cãtjo cã'rõacã du'sawũ. Õsã yu'ruacã, uputu waro wiopesa niwũ. ¹⁰ Tere masĩgũ, Pablo narẽ weremiwĩ:

—Marĩ yu'ruacã, wio nisa'a. A'tiwũ, tiwũ cjase apeque, marĩ quẽ'rãrẽ mirĩtawio nisa'a. Tojo weerã marĩ a'toputa tojánĩrã yujupu, nimiwĩ.

¹¹ Cũ tojo nimicã, surara wiogu Pablo ucũsere tu'otiwĩ. Tiwũ wiogu, tiwũ autugũre na ucũse pe'ere ãjõpeowĩ. ¹² Ti peta pe'le pu'ecu nicã ña'a niporo. Tojo weerã tiwupu sãñarã pãjãrã ti nũcũrõ Cretare yu'rua wa'asĩ'rĩwã Fenice wãmetiri macãpu. “Topũ apetero weerã pu'ecu tõ'orãsa'a”, niwã. Ti peta pe'ere uputu wĩ'rõ wẽetiporo.

Pablo quẽ'rã pu'etõ'o'que ni'i

¹³ Tojo weerã sajatiro wĩ'rõ wẽetuuwã'cãticã, tiwũ da'rarã pe'e “Yũ'ruarõna'a Fenicepu”, ni wãcũwã. Tojo wee ãsã Creta wãmetiri nũcũrõ sumutõpu yũ'ruawũ. ¹⁴ Ñsã wijãca be'ro maata wĩ'rõ upũtu wẽewã'cãtiwũ ãsã pu'to nũcũrõ tiro pe'e. Te wĩ'rõ Nordeste wãmetiwũ. ¹⁵ Tiwũre wĩ'rõ upũtu wẽecã'mota'awũ. Tojo wẽecã, wĩ'rõ wẽepõtẽorõ pe'e wa'ata basiotiwũ. Basioticã ì'a, to wẽewã'cãrõ pe'eta ãsãrẽ su'ori miawũ. ¹⁶ Ñsã ni'cã nũcũrõ Cauda wãmetiri nũcũrõacãpũre eja, yũ'ruawũ wĩ'rõ upũtu wẽopũritiro pe'e. Tiwũ siropũ ni'cãwũ yucũsũ cã'wũacã pajipjũ mirĩcã, na yũ'ruapjũ du'tepono'wũ. Wĩ'rõ upũtu wẽecã, tiwũacãrẽ upũtu da'ratjãrãpũ pajipjũjõpũ miisãawũ. ¹⁷ Tiwũre wejemorõpeotoja, pũnu'mo dari me'rã wĩ'rõ me'rã batari nĩrã pajipjũta warũa, du'tewã. Be'ro na ui, Sirte wãmetiro nũcũporõjõpũ marĩrẽ wẽewã'cãrĩ nĩrã, na “Su'ti caseri wĩ'rõ miato” ni, du'teõ'o'que caserire pãacã'wã. Na pããca be'ro wĩ'rõ wẽorõ pe'eta wa'awũ. ¹⁸ Ape nũmũ mejãrõta wĩ'rõ wẽecã ì'arã, a'tiro weewã. Tiwũpũ apeque sãñasere pa'sa tutuapjũ tojato nĩrã cõ'adũowã. ¹⁹ Ape nũmũ ãsã basuta ni'cãrẽ tiwũ cjase su'ti caserire, na du'te'que darire, na tuatu'que sẽ'rẽrĩrẽ doqueñonemowũ tja. ²⁰ Peje nũmũrĩ mujĩpũ nũmũcocjũ, ñocõa ne bajutiwã. Tojo weerã ãsã no'o diãcũ wã'arãsari, nita basiotiwũ. Wĩ'rõ quẽ'rã tojo wẽenu'cũcã'wũ. Tojo wee “Ñsã ne yũ'rusome”, ni wãcũmiwũ.

²¹ Peje nũmũrĩ ãsã ba'atiwũ. Tojo weecã ì'a, Pablo na wa'terõpũ nĩ'cũ wã'cãnũ'cã, narẽ niwĩ:

—Mũsãrẽ sõ'õpũ Cretapũ yũ'ũ were'quere tu'ocã, añũ niboapã. Marĩ topũ wijatirã, a'tiwũre dojorẽ, tiwũ cjasere bajuriotiboapã. ²² Ni'cãrõacãrẽ mũsã uiticã'ña. Ne ni'cũ wẽrĩsome. A'tiwũ dia'cũ bajudutirosa'a. ²³ Yũ'ũ

Õ'acūrē ējōpeogu ni'i. Cū yu'u wiogu nimi. Ni'cācā ñami ni'cū cūrē wereco'tegu yu'u tiropu bajuami. ²⁴ A'tiro ni wereami: “Ne uiticā'ña. Mu'u Augusto wiogu tiropu beseno'gū wa'agusa'a. Õ'acū mu'u sērīsere añurō tu'oami. Tojo weerā a'tiwupu nirá yu'rūpe'ticā'rāsama. Ne ni'cū wērīseme”, niami. ²⁵ Tojo weerā musā wācūtutuaya. Yu'u Õ'acūrē ējōpeo'o. Cū ní'que diacjūta wa'arosa'a. ²⁶ Wī'rō dia'cū marīrē nūcūrōpu wēequepeorosa'a, niwī Pablo.

²⁷ Pua semana ūsā Cretare wijáca be'ro ejačāti pajiri maa Adriático wāmetiri maajopure. Wī'rō uputu wēocā'mota'ayucā, yoogocāti. Ñami deco nicā tiwucjārā da'rarā, “Marī di'ta tiropu ejarā weetū'sa'a”, niwā. ²⁸ Tojo weerā na ħno'ocā'rō ū'cūamiti? nírā, ni'cā da yuta da me'rā dijoo, queoña'wā. Na tojo weecā, treinta y seis metros ū'cūawū. To be'roacā tja apaturi queoña'wā. Veintisiete metrota nicaro niwū majā. ²⁹ Ñami niyucā, na ūtāpagapu doquewārī nírā, a'tiro weewā. Ba'paritise cōme pjīrī pacare te yapuripu yuta dari me'rā du'teō'o'quere doqueñowā. Auturo pe'e tiwure wejeñe'epo'ato nírā tojo weewā. Tojo weetajaca be'ro na “Maata bo'reacā ūamisa'a”, ni wācūque'tiwā. ³⁰ Ñamita tiwure da'raco'teri masā du'tisī'rīmiwā. Tojo wee na “Cōme pjīrīrē ū'mutārō pe'e doqueñorātirā wee'e” nisoo, yucsuacārē miidijoo, tiwū me'rā du'tisī'rīmiwā. ³¹ Pablo na tojo weesī'rīcā ī'agū, surara wiogure, āpērā surarare werewī:

—Ā'rā a'tiwupu tojaticā, musā ne ni'cū catisome, niwī.

³² Cū tojo nicā tu'orā, surara pe'e tiwū yucsuacārē du'te'que darire dutesurequeñocā'wā.

³³ Bo'reque'ati duporo Pablo tiwupu nirārē ba'adutiwī:

—Pua semana wa'a'a musā cārīti, ba'atimirā musā niró.

³⁴ Tojo weegu yu'u musā baanujā tutuato ní'gū, musārē ba'adutiguati. Ne cā'rōcā musārē mejēcā wa'asome, niwī.

³⁵ Tojo nitoja, Pablo páre mii, nipe'tirã ĩ'orõpũ Õ'acũrẽ e'catise o'owĩ. Be'ro cũ basu tigare deco me'rã pe'é, ba'awĩ. ³⁶ Na cũ tojo ba'acã ĩ'arã, na bujawetimi'quere du'u, na quẽ'rã e'catise me'rã ba'awã. ³⁷ Ûsã tiwũpũ sãñarã nipe'tirã doscientos setenta y seis niwã. ³⁸ Na ba'asĩ'rĩrõ põtẽorõ na ba'aca be'ro tiwũpũ sãñase trigo ajurire ti maapũ doqueñope'ocã'wã. Yucũũ ca'rasãanemopjũ tojato nĩrã tere cõ'awã.

Yucũũ nucũporopũ sũ'apeja'que ni'i

³⁹ Bo'reque'aca be'ro tiwũ da'rari masã nucũrõrẽ ĩ'abo-cawã. ¿No'opũ niti? ni ĩ'amasĩtiwã. Na tojo ĩ'amasĩ-timirã, opatucũ nucũporo nirõrẽ ĩ'a, “Sõ'lo buanũjãrã, apetero weero basiocãma, to majãarã”, niwã. ⁴⁰ Tojo weerã todũporo “Cõme pjĩrĩ wejeñe'epo'ato” ni, na du'te doqueño'que pjĩrĩrẽ dutesure dijowã. Apeye wajapjĩrĩ pacare, autuse pjĩrĩ du'te'que darire pãaca'ranũ'cõwã. Na tojo weetojaca be'ro u'mutãrõpũ nirĩ su'ti caserore wĩ'rõ ti caseropũ ñe'e miato nĩrã wejemorõ yoowã. Tojo weero tiwũ nucũporo sumuto pe'e nũjãwũ. ⁴¹ Nũjã, ã'cũatiro nucũporo opa bu'a nirõpũ sũ'apeja wa'awũ. Wajamũ'tãrõ pe'e nucũporopũ opasĩo doquebi'peque'awũ. Ne sĩobũrota basiotiwũ. Tiwũ auturo pe'e pã'cõrĩ pacase paaquẽocã, bata wa'awũ.

⁴² Tojo wa'acã ĩ'a, surara tiwũpũ bu'iri cõorã na ñe'e'cãrãrẽ ne ni'cũ doqueñojã baadu'titicã'to nĩrã wẽjẽcã'sĩ'rĩmiwã. ⁴³ Surara wioğũ pe'e Pablöre yũ'rũosĩ'rĩgũ, narẽ cã'mota'awĩ. Be'ro baamasĩrãrẽ sumutopũ baanũjãmũ'tãdutiwĩ. ⁴⁴ ãpẽrãrẽ taboa pjĩrĩ me'rã pa'sanũjãdutiwĩ. Te me'rã wa'atirã, tiwũ cjase bata'que pjĩrĩ me'rã pa'sanũjãdutiwĩ. Tojo weetjĩrã, ãsã nipe'tirã yũ'rũpe'ticã'wũ.

28

Pablo Malta nūcūrōpū nī'que nī'i

¹ Ūsā nipe'tirā sumutopū nūjāta, majānū'cāca be'ro ūsā masīwū, ti nūcūrō Malta wāmeticarō niwū. ² Tocjārā masā acoro pejacā yūsucā ī'arā, ūsārē añurō pajaña'wā. Tojo weerā pecame'e wījābosa, ūsārē sō'madutirā pijiwā. ³ Pablo quē'rā peca boposāse seegū wa'a, mitīawī. Cū tojo mitīarī cura añā pecapū nī'cū asise uiwijatigū, Pablo ya omocāpū cū'rī doqueyojawī. Topūta wā'ñacā'wī. ⁴ Ti nūcūrōcjārā añā Pablo ya omocāpū wā'ñacā ī'arā, na a'tiro niwā:

—Ā'rī masā wējērī masū nisami. Cū dia pajiri maapū yū'rutoja'cū nimigū, cū ña'arō wee'que wapa wērīgūsami, niwā.

⁵ Pablo pe'e añarē pecame'epū wejestequetīawī. Cūrē ne mejēcā wa'atiwū. ⁶ Na tocjārā pe'e “Maata cūrē bipia wa'arosa'a”, nimiwā. “Bipiticāma, wācūña marīrō burūque'a, wērīa wa'agūsami”, ni wācūmiwā. Na yoacā yucuecūmī, cūrē mejēcā wa'aticā ī'a, mejēcā wācūwā tja. “Ā'rī ūmū mejēta nisami. Marī ējōpeogū nīgū nisasami. Tojo weero cūrē añā cū'l'icā, ne mejēcā wa'awe'e”, niwā.

⁷ Ūsārē tojo wa'a'caro ti nūcūrō wioğū Publio wāmetigū ya di'ta pū'toacā niwū. Cū ūsārē cū ya wi'ipū cārīdutigū pijiwā. I'tia nūmū ūsā cū ya wi'ipū nise nūmurīrē ūsārē añurō weewī. ⁸ Titare Publio pacū ujaque, yoja dutitigū cājīwī. Pablo cū cājīrōpū sājāa, Ō'acūrē sērībosa, cū dūpoapūre ñapeowī. Tojo wee cūrē yū'rucā weewī. ⁹ Cū tojo weecā ī'arā, ti nūcūrōpū nīrā dutitirā na ye dutire yū'rūodutirā cū tiropū a'tiwā. Nipe'tirā na ye dutire yū'rūono'wā. ¹⁰ Ti nūcūrōcjārā ūsārē peje apeyenojō o'owā. Be'ropū ūsā yucūsupū wa'arā, pu'etiatje quē'rārē o'owā.

¹¹ Ūsā ti nūcārōpūre i'tia mujīpū niwū. Be'ro Alejandría wāmetiri macā cjāwū me'rā wa'awu tja. Tiwū topū pu'ecu tō'o nínicarō niwū yujupū. Tiwū yucūshē'quēapū āpērā masā ējōpeosetirā Cástor, Pólux wāmetirā queose na paateō'o'que wā'ñawū. ¹² Maltapū ní'cārā wija, Siracusa wāmetiri macā cja petapū ejawū. Topū i'tia nūmū to-jáníwū. ¹³ Be'ro Regio wāmetiri macāpū wa'arā, sumu-topū nūjāwū. Topū eta, ni'cā nūmū be'ro ūsā wa'aro pe'eta wí'rō wēowū. Tojo weerā ape nūmū pe'e ejabaque-
'owū Puteolí wāmetiri macāpūre. Topū eta, ūsā tiwūpū sāñā'cārā dijawū. ¹⁴ Topūre āpērā Jesure ējōpeorārē bocaejawū. Na ūsārē “Ni'cā semana ūsā me'rā tojáníña”, niwā. Tojo weerā ūsā ni'cā semana to ni, be'ro Romapū wa'arā ma'apū yu'ruawū tja. ¹⁵ Āpērā Romacjārā Jesure ējōpeorā ūsā Romapū wa'ase quetire tu'otojacārā niwā. Tere tu'o, ūsārē pōtērīrā etawā ma'apū Foro de Apio wāmetiri macāpū. Āpērā quē'rā aperopū sijari masā na cārīrōpū Tres Tabernas wāmetiropū ūsārē pōtērīwā. Pablo narē ī'agū, Ō'acārē e'catise o'o, cū basu quē'rā nemorō e'cati, wācūtutuase bocanemowī. ¹⁶ Ūsā Romapū etāca be'ro surara wiogu Julio a'tiro weewī. Bu'iri cūorā cū mia'cārārē tocjārā bu'iri cūorārē col'terā wiogūpūre wiawī. Pablo pe'ere ape wi'ipū ni'cū surara cūrē du'tiri ní'gū col'teacjū me'rā cūuwī.

Pablo Romapū ní'que ní'i

¹⁷ I'tia nūmū ūsā Romapū etāca be'ro Pablo ti macācjārā judío masā wiorārē pijiwī. Be'ro cū tiropū na ejacā ī'a, narē a'tiro niwī:

—Yū'ū acawererā, ne cārōacā mejēcā weetiwū marī acawererārē. Ne marī ñecūsumūapū weeseti'quere “Tojo niwe'e”, nitiwū. Tojo weetimicā, marī acawererā Jerusalé'pū yū'ure ñe'e, romano masā wiorāpūre

o'owā. ¹⁸ Na romano masā wiorā yu'ure sērītiña'a, cūrē wējērōua'a nise bu'irire bocatitjārā, du'usī'rīmiwā. ¹⁹ Na judío masā pe'e pūrīcā yu'ure ne du'uwīrōrō uatiwā. Tojo weegu yu'u “Wioгу Augusto Romacjūpata beseato”, niwū. Ne yu'u acawererārē weresāgū mejēta, yu'u uaro me'rā a'tiapu. ²⁰ Yu'u tojo weetjāgū, musā me'rā ucūgūti nīgū, diacjū masiāto nīgū musārē pijioapu. Marī judío masā yoacā yucue'cu a'titojacu niwī. Cū Jesucristo wāmetimi. Yu'u cūrē ējōpeose ye bu'iri a'te dari cōme dari me'rā du'teno'cu ni'i, niwī Pablo.

²¹ Na cūrē niwā:

—Ūsā ne ni'cā papera pūrī judío masā Judeacjārā na oja'o'oca pūrīrē ñe'ewe'e. Mu'u ye cjasere tu'owe'e. To Judeacjārā a'topu sjarā etarā, ne ña'arō ucū weresātiwā mu'urē. ²² Ūsā a'te dia'cūrē masī'i. Nipe'tirocjārā “Jesure ējōpeose ña'a ni'i”, ni ucūma. Tojo weerā ūsā mu'u ējōpeosere tu'osī'rīsa'a, niwā.

²³ Tojo nīca be'ro na ni'cā numu tere ucūatji numurē besewā. “Ti numu a'tirāti” ni, wa'a wa'awā. Ti numu nicā pājārā masā Pablo cājīrī wi'ipu etawā. Na nerēp'e'tica be'ro bo'reacā bu'enū'cā'cu, téé ñamica'a bu'e na'itō'oa wa'awī. Ō'acū cū nipe'tirā wioгу nise quetire bu'ewī. Jesucristore ējōpeoato nīgū, Moisé cū oja'quere, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere narē pūrō ējōpeocā uagu bu'e'i'owī. ²⁴ Ni'cārērā cū bu'esere ējōpeowā. Āpērā ne ējōpeotiwā. ²⁵ Na ni'cārōnojō wācūti, ni'cārērā topu duji'cārā wā'cānu'cāwijaari cura Pablo narē niwī:

—Espíritu Santu diacjūta ucūpī Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaía me'rā ucūgū marī ñecūsumuapure. A'tiro ni wereduticu niwī:

²⁶⁻²⁷ Ā'rā masārē a'tiro ni weregu wa'aya:

“Musā Ō'acū ye cjasere teerā, ī'asi'rītirāsa'a.

Ō'acūrē ējōpeosī'rītirā, diacjū cjasere tu'osī'rītirāsa'a.

Tojo ějõpeotitjãrã, yu'ure acobojose sêrĩsome.
 Tojo weerã musãrê werecã, tu'orãsa'a, tu'orã pe'e.
 Mejõ de'ro nirõ weesari, ni tu'omasĩsome.
 Musã añurõ yu'u weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome", nicu niwĩ
 Õ'acũ.

²⁸ »Tojo weerã musã tu'osĩ'rĩtise ye bu'iri Õ'acũ
 masãrê yu'rũose quetire ni'cãcã me'rã judío masã nitirãrê
 wereno'rõsa'a. Na pe'e añurõ tu'otu'sarãsama, niwĩ.

²⁹ Pablo tere nĩca be'ro judío masã topu nirã na basu
 a'metu'tiwijaawã.

³⁰ Pua cũ'ma Pablo ti wi'i na waso, wapayedutica
 wi'ipure surara cũrê co'tegu me'rã niwĩ. Nipe'tirã cũrê
 ĩ'asijarãrê e'catise me'rã narê põtêrĩwĩ. ³¹ Uiro marĩrõ,
 wãcũtutuario me'rã masãrê Õ'acũ cũ wiogu nisere, tojo
 nicã Jesucristo ye cjasere bu'enu'cũcã'wĩ. Āpêrã ne cã'-
 mota'aro marĩrõ tojo weewĩ.

Teófilo, mu'urê tocã'rõta oja'a.

Luca

Õ'âkã hi yeere uúkũri turi Tukano
New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tucano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tucano [tuo], Brazil

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tucano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

